

INFORME SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

DESEMBRE 2022

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Índex

I. PRESENTACIÓ	3
II. ELS DEU PRINCIPALS REPTES PER A LA GARANTIA DE DRETS DELS INFANTS I ADOLESCENTS.....	5
1. La lluita contra la pobresa infantil.....	5
2. La inclusió residencial de les famílies amb infants i adolescents a càrrec.....	17
3. La millora de la salut mental dels infants i adolescents	25
4. La garantia del recurs en el sistema de protecció a la infància i l'adolescència	35
5. La lluita contra la segregació escolar.....	51
6. La lluita contra l'abandonament educatiu prematur.....	61
7. La igualtat d'oportunitats en l'accés al lleure	79
8. La inclusió educativa dels infants i adolescents amb discapacitat.....	91
9. La protecció contra les violències.....	103
10. La participació i l'escolta dels infants i adolescents.....	115
III. CONSELL ASSESSOR JOVE DEL SÍNDIC.....	123
IV. CONCLUSIONS	125
Annex I: Taules addicionals	135
Annex II: Declaració institucional de l'ENOC sobre els drets dels infants i la justícia climàtica	143

I. PRESENTACIÓ

L'Informe sobre els drets de l'infant del 2022, que presenta la institució del Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya, dona compliment a la previsió establerta en l'article 29 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, d'elaborar anualment un informe específic sobre la situació de la infància a Catalunya amb relació al compliment de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant.

Aquest informe, que recull les principals actuacions que la institució ha dut a terme al llarg de l'any 2022, assenyalava les deu prioritats d'actuació en relació amb les polítiques públiques d'infància, que són imprescindibles per a la garantia dels drets dels infants i adolescents en el context actual.

La situació social actual està molt condicionada per l'impacte a mitjà termini de la crisi econòmica de 2008-2013, per la sortida de la pandèmia de la covid-19 i pels efectes socials i econòmics de la guerra d'Ucraïna. Cal destacar que la pandèmia, entre altres aspectes, ha afectat de manera negativa el benestar subjectiu dels infants i adolescents i l'accés a diversos serveis que atenen les seves necessitats socials i educatives, amb els costos que això pot generar sobre el seu desenvolupament. Així mateix, la crisi econòmica que s'albira, marcada per l'empobriment de les famílies i l'augment de la vulnerabilitat social, també tindrà un impacte en termes de malestar emocional i de limitació en les oportunitats socials i educatives dels infants i adolescents.

En aquest context, i per garantir el màxim desenvolupament possible dels infants i adolescents, prenen una importància especial les polítiques que posen en el centre la igualtat d'oportunitats, i que estan orientades a garantir-los unes condicions materials adequades, benestar emocional, la prevenció i la protecció davant de qualsevol situació de risc que es pugui produir i l'accés als serveis educatius i de lleure.

A criteri de la institució del Síndic de Greuges, les deu prioritats d'actuació de l'Administració en l'àmbit de la infància, que estructuraven aquest informe, haurien de ser: (1) la lluita contra la pobresa infantil, (2) la lluita contra l'exclusió residencial, (3) la millora de la salut mental dels infants i adolescents i (4) la garantia del recurs adequat en el sistema de protecció; i, en l'àmbit educatiu, (5) la lluita contra la segregació escolar, (6) la lluita contra l'abandonament escolar prematur, (7) l'accés en condicions d'igualtat al lleure educatiu, (8) la inclusió educativa de l'alumnat amb discapacitat, (9) la incorporació de la perspectiva de gènere i (10) la protecció contra les violències.

En l'informe també es recull l'activitat que ha desenvolupat durant l'any el Consell Assessor Jove de la institució del Síndic de Greuges i la participació d'aquest òrgan en la Xarxa Europea d'Assessors i Assessores Joves (ENYA).

II. ELS DEU PRINCIPALS REPTES PER A LA GARANTIA DE DRETS DELS INFANTS I ADOLESCENTS

1. LA LLUITA CONTRA LA POBRESA INFANTIL

Una de les conseqüències immediates de la desacceleració econòmica que afecta les principals economies a escala global, i també l'economia catalana, amb la inflació com a principal factor de preocupació, és l'empobriment de les famílies i l'increment de les dificultats econòmiques per garantir l'accés a les oportunitats bàsiques dels infants i adolescents.

Per ara, el mercat de treball, que és un dels principals factors que condicionen la prevalença de la pobresa dels progenitors i dels seus fills i filles, està en una situació estable però també incerta, amb el risc d'empitjorar en un futur immediat en funció de com evolucioni la conjuntura econòmica global, especialment si la crisi econòmica que s'albira es consolida.

Davant d'aquest escenari, prenen importància les polítiques de suport a les famílies per prevenir situacions de risc entre els infants i adolescents, i en especial les polítiques de transferència de renda, que acostumen a ser més efectives per combatre la pobresa infantil a curt termini.

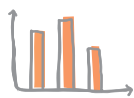
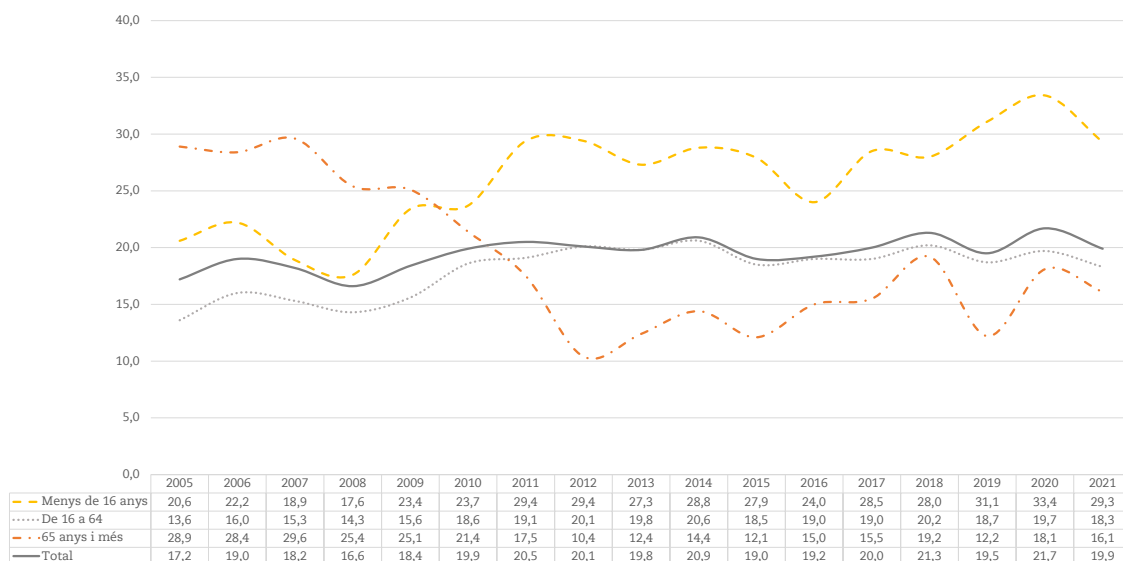
Des de la crisi econòmica del 2008, la pobresa infantil ha crescut a Catalunya prop de 10 punts percentuals

La pobresa infantil és un fenomen que té un caràcter estructural a Catalunya, i que ha tendit a créixer els darrers anys, especialment d'ençà de la crisi econòmica del 2008. **Mentre abans del 2008, la taxa de risc de pobresa se situava al voltant del 20%, actualment afecta al voltant del 30% de la població infantil.**

La taxa de risc de pobresa afecta gairebé el 30% de la població infantil

La crisi econòmica derivada de la pandèmia va suposar l'any 2020 un increment significatiu de 5,4 punts de la taxa de risc de pobresa de la població de menys de setze anys respecte de l'any anterior. Aquest increment s'ha moderat l'any 2021, amb una taxa de risc de pobresa infantil situada en el 29,3%. Els infants i adolescents són actualment el grup d'edat més afectat per les situacions de pobresa (vegeu el gràfic 1).

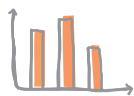
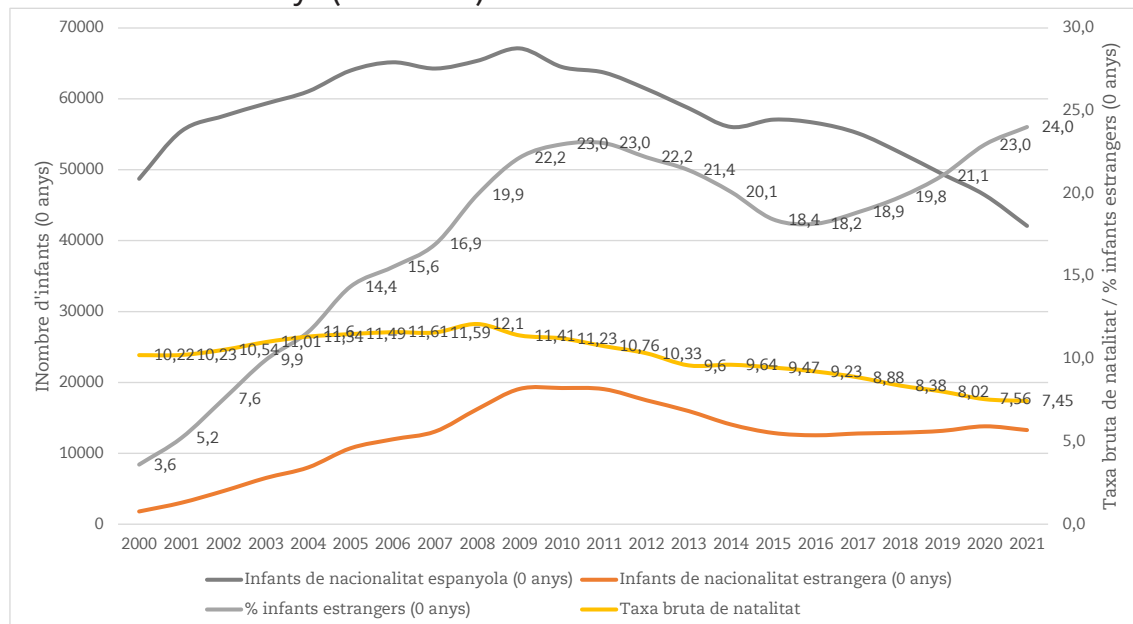

Gràfic 1. Evolució del risc de pobresa per grups d'edat a Catalunya (2005-2021)

Font: Enquesta de condicions de vida, Idescat.

A Catalunya, el 25% dels infants nounats l'any 2021 són de nacionalitat estrangera

L'evolució demogràfica afavoreix, també, que la vulnerabilitat afecti un volum més gran de població infantil. Catalunya va tenir l'any 2021 la taxa bruta de natalitat més baixa de les darreres quatre dècades, del 7,45, amb una tendència de decreixement sostinguda des de fa anys, i també el percentatge d'infants nounats de nacionalitat estrangera més elevat des que es disposa de dades històriques, del 24,0% (vegeu el gràfic 2).

La crisi econòmica del 2008 va provocar una reducció de la natalitat que no s'ha aturat per ara, i també una minoració de la proporció d'infants nounats de nacionalitat estrangera, que es va reprendre de nou a partir de la recuperació econòmica del 2015, i que perdura fins a l'actualitat.

Gràfic 2. Evolució dels infants de 0 anys en funció de la nacionalitat i de la taxa bruta de natalitat a Catalunya (2000-2021)

Font: Enquesta de condicions de vida, Idescat.

Les polítiques de transferències socials redueixen el risc de pobresa infantil un 30,9% a Catalunya, molt per sota de la mitjana europea (43,1%)

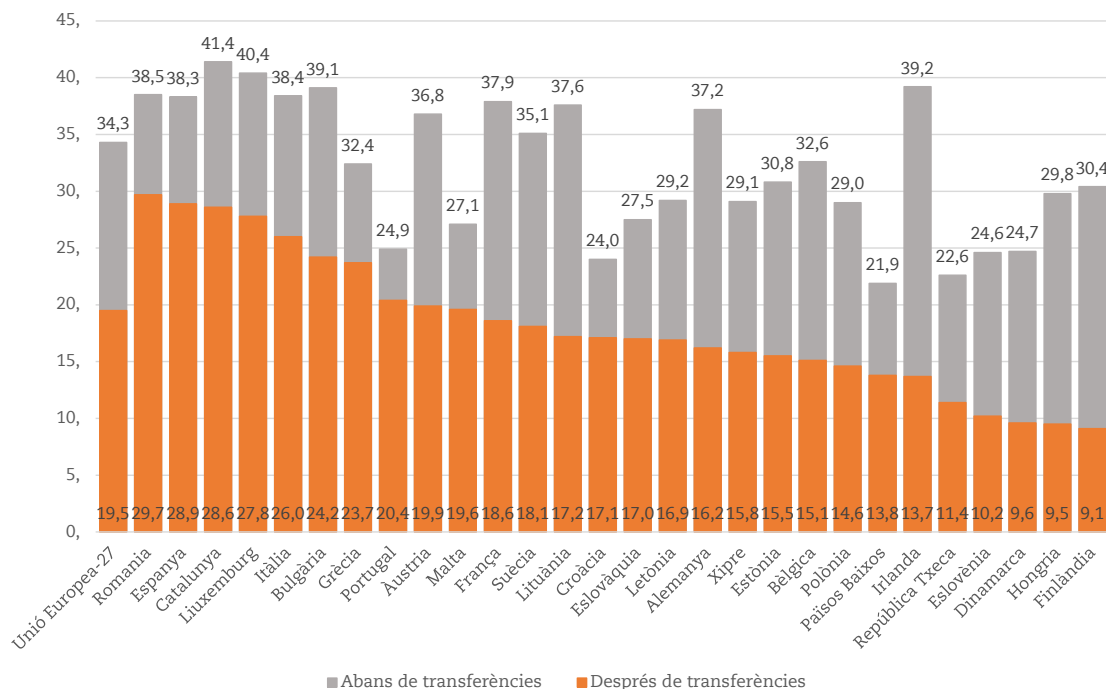
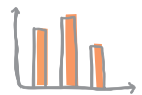
Catalunya se situa entre els països de la Unió Europea amb una taxa de risc de pobresa infantil més elevada, només per darrera de Romania i Espanya, i també **entre els països europeus amb unes polítiques de transferència amb un impacte més baix**. La reducció del risc de pobresa infantil a Catalunya és del 30,9%, només per davant de Portugal (18,1%), Romania (22,9%), Espanya (24,5%), Grècia (26,9%), Malta (27,7%) i Croàcia (28,8%), i molt per darrera dels països capdavaners (amb reduccions superiors al 60%) (vegeu el gràfic 3).

Les transferències socials no aconsegueixen reduir significativament el risc de pobresa infantil

Aquest impacte comparativament baix deriva de la baixa intensitat dels ajuts, la poca focalització en els infants i la poca cobertura assolida.

Gràfic 3. Taxa de risc de pobresa de la població de menys de 18 anys abans i després de transferències per països de la Unió Europea (2021)

Font: Enquesta de condicions de vida, Idescat.

Ha augmentat el nombre d'infants beneficiaris de la renda garantida de ciutadania, però més de dues tercers parts dels infants en situació de pobresa severa no se'n beneficien

La prestació de la renda garantida de ciutadania (RGC) és actualment la política de transferència de renda més significativa a Catalunya pel que fa a l'impacte sobre els infants, i és una eina de suport a les famílies amb fills a càrrec en situació de vulnerabilitat. Com a prestació de caràcter integral, permet donar resposta a la pobresa infantil en la mesura que protegeix les famílies en situació de vulnerabilitat.

Des de l'any 2017, la inversió en aquesta prestació s'ha multiplicat per més de quatre vegades, i el nombre d'infants que se n'han beneficiat s'ha incrementat un 84,0% durant aquest període. Les dades d'octubre de 2022, amb més de 42.000 beneficiaris menors d'edat, fan preveure un nou creixement del nombre d'infants beneficiaris respecte de l'any 2021 (vegeu la taula 1).

Taula 1. Evolució del nombre de beneficiaris de la renda garantida de ciutadania (2017-2022)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (octubre)
Destinatari	67.920	68.163	75.839	101.820	123.152	121.325
Beneficiaris menors d'edat	23.979	25.643	29.025	37.899	44.129	42.077
Import pagat en prestació pel col·lectiu de famílies activables laboralment	74,2 M€ (setembre- desembre)	240,5 M€ (gener- desembre)	267,5 M€ (gener- desembre)	335,2 M€ (gener- desembre)	429,3 M€ (gener- desembre)	356 M€ (gener- octubre)

Font: Direcció General de Prestacions Socials del Departament de Drets Socials.

Nota: Les dades del 2022 inclouen les famílies que perceben la prestació de l'RGC del col·lectiu de persones activables laboralment. També inclou els destinataris i el nombre de beneficiaris menors d'edat en data 31 d'octubre de 2022.

Tot i això, cal posar de manifest que la cobertura de l'RGC és baixa si prenem com a referència els infants que es troben en situació de vulnerabilitat socioeconòmica. **Només el 31,8% dels infants en situació de pobresa severa són beneficiaris de la prestació, l'11,0% si prenem com a referència els infants en situació de risc de pobresa** (vegeu el gràfic 4). Si tenim en compte el nombre de beneficiaris menors d'edat de l'ingrés mínim vital (IMV), que són 41.095 a Catalunya l'any 2022, més d'una tercera part d'infants en situació de pobresa severa (com a mínim el 38,6%) no són beneficiaris ni de l'IMV ni de l'RGC. L'impacte d'aquest ajut com a mecanisme per combatre la pobresa infantil, doncs, és limitat.

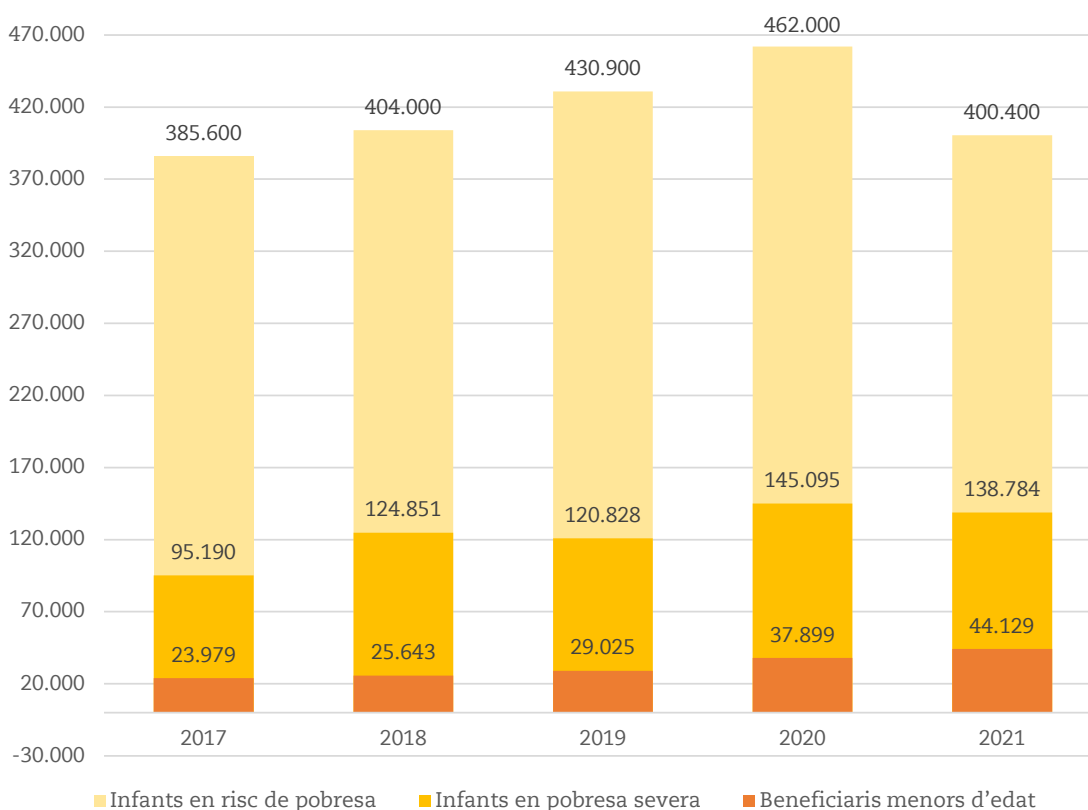
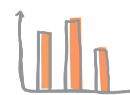

Més de dues terceres parts dels infants en situació de pobresa no es beneficien de la renda garantida de ciutadania

Per aquesta raó, cal insistir en la necessitat de reconèixer els infants i adolescents com a subjectes del dret subjectiu a l'RGC i millorar la discriminació de les famílies amb infants a càrrec en la cobertura i en l'import que s'atorga, més enllà del tractament específic en algunes situacions particulars. L'import atorgat s'hauria de ponderar tant en funció del nombre de membres de la unitat familiar com del nombre d'infants que té a càrrec.

És important destacar que hi ha una part significativa de famílies que tenen accés a aquesta prestació pels requisits establerts, com ara les famílies d'origen migrant amb infants a càrrec que no tenen la situació de residència regularitzada.

Gràfic 4. Evolució de la cobertura de la renda garantida de ciutadania en infants (2017-2021)

	2017	2018	2019	2020	2021	2021 (IMV+RGC) (1)
Beneficiaris menors d'edat	23.979	25.643	29.025	37.899	44.129	85.224
Infants en pobresa severa	95.190	124.851	120.828	145.095	138.784	138.784
Infants en risc de pobresa	385.600	404.000	430.900	462.000	400.400	400.400
Infants totals	1.399.850	1.402.825	1.404.978	1.408.685	1.387.836	1.387.836
% cobertura (pobresa severa)	25,2	20,5	24,0	26,1	31,8	61,4
% cobertura (risc pobresa)	6,2	6,3	6,7	8,2	11,0	21,3
% cobertura (infants totals)	1,7	1,8	2,1	2,7	3,2	6,1

Font: Direcció General de Prestacions Socials del Departament de Drets Socials, Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions i Enquesta de condicions de vida (Idescat).

Nota: (1) Hi ha beneficiaris que poden estar repetits, atès que perceben l'IMV i la prestació complementària de l'RGC.

Val a dir que el Departament de Drets Socials està treballant per millorar la prestació de l'RGC. En aquesta línia, s'està estudiant la possibilitat d'establir un complement a la infància, juntament amb d'altres que aborden situacions concretes que poden generar un greuge comparatiu no justificat entre diferents perfils d'unitats familiars beneficiàries de l'RGC (complement d'habitatge, complement a la discapacitat, etc.). També s'està estudiant la possibilitat de millorar els trams de la prestació pel que fa a la quantia a abonar, diferenciant entre adults i infants de cada unitat familiar, i els requisits d'accés, per permetre que tota mena d'unitats familiars hi puguin tenir accés.

Els terminis previstos per a la presentació de sol·licituds de la prestació econòmica per naixement exclouen les famílies vulnerables menys informades

La prestació econòmica sotmesa al nivell d'ingressos de la unitat familiar per a famílies en què ha tingut lloc un naixement, una adopció, una tutela o un acolliment és un ajut que té per objecte donar suport econòmic a les famílies amb nivells d'ingressos baixos i per contribuir a prevenir situacions de vulnerabilitat. Prop de 3.000 infants es beneficien anualment d'aquesta prestació.

La institució del Síndic de Greuges rep queixes relacionades amb la denegació d'aquest ajut per manca d'informació per part de les famílies, i ha detectat que les denegacions poden estar associades a les situacions de vulnerabilitat

que la mateixa convocatòria vol compensar o prevenir, i també al fet que el termini previst per presentar la sol·licitud és molt curt, un mes.

El termini i els dèficits de la prestació econòmica per naixement de fill dificulten l'accés a famílies vulnerables

El termini d'un mes establert per tramitar l'ajut després del naixement d'un infant és insuficient per garantir que el màxim nombre de persones que compleixen els criteris d'elegibilitat puguin percebre l'ajut. A això cal afegir-hi que les persones potencialment beneficiàries de l'ajut han de tenir un coneixement previ i fer una recerca activa sobre l'existència d'aquest ajut, circumstàncies que no sempre es produeixen en situacions de vulnerabilitat social.

Una de cada dues famílies monoparentals (51,9%) es troben en situació de risc de pobresa: cal millorar el reconeixement de les famílies monoparentals a fi de garantir l'equitat

Les famílies monoparentals amb infants a càrrec tenen una incidència del risc de pobresa (51,9%) sensiblement per sobre de la mitjana de famílies amb infants a càrrec (24,1%), segons l'Enquesta de condicions de vida 2021.

La institució ha rebut diverses queixes de famílies que tenen reconeguda la condició de monoparentals i no tenen reconegut el dret a accedir a prestacions i serveis amb les mateixes condicions que ho fan les famílies nombroses. Si bé no hi ha una equiparació formal establerta per llei, la Llei 18/2003, de 4 de juliol, de suport a les famílies, estableix que s'ha de tendir a aquesta equiparació (disposició addicional tercera).

Algunes de les queixes plantejades indiquen diferències en la tributació, en l'ús del transport, en la tramitació de documentació personal, en l'abonament de subministraments bàsics (llum, aigua i gas), en les bonificacions establertes per als preus dels estudis universitaris o dels estudis a distància impartits a través de l'Institut Obert de Catalunya (IOC) i dels estudis d'idiomes a través de l'Escola Oficial d'Idiomes (EOI), entre d'altres.

En general, el criteri de renda per membre de la unitat familiar hauria de tenir més pes que l'estructura de la unitat familiar pròpiament dita a l'hora d'establir beneficis de caràcter econòmic. Amb tot, la Llei estatal 40/2003, de 18 de novembre, de protecció a les famílies nombroses, atribueix mesures de

protecció social clarament a favor de les famílies nombroses i les que hi estan assimilades.

El Departament de Recerca i Universitats ha anunciat recentment el reconeixement, que estava pendent, de la bonificació de les matrícules dels estudiants universitaris de famílies monoparentals, que ja estava prevista anteriorment al Decret de preus públics universitaris per al curs 2022/2023.

També s'han rebut diverses queixes sobre el retard en la resolució de les sol·licituds de reconeixement de la condició de família monoparental, per sobre dels sis mesos previstos legalment.

S'han de reforçar les polítiques de suport a les famílies per prevenir les situacions de risc

La institució del Síndic de Greuges és coneixedora de diferents situacions de dificultat que viuen famílies amb infants a càrrec, situacions en què, de vegades, es troba a faltar un suport més integral per poder fer front a les dificultats socials i econòmiques que viuen i que afecten, també, la manera d'afrontar la parentalitat de la manera més positiva possible.

Es troba a faltar un suport més integral a les famílies per poder fer front a les dificultats socials i econòmiques

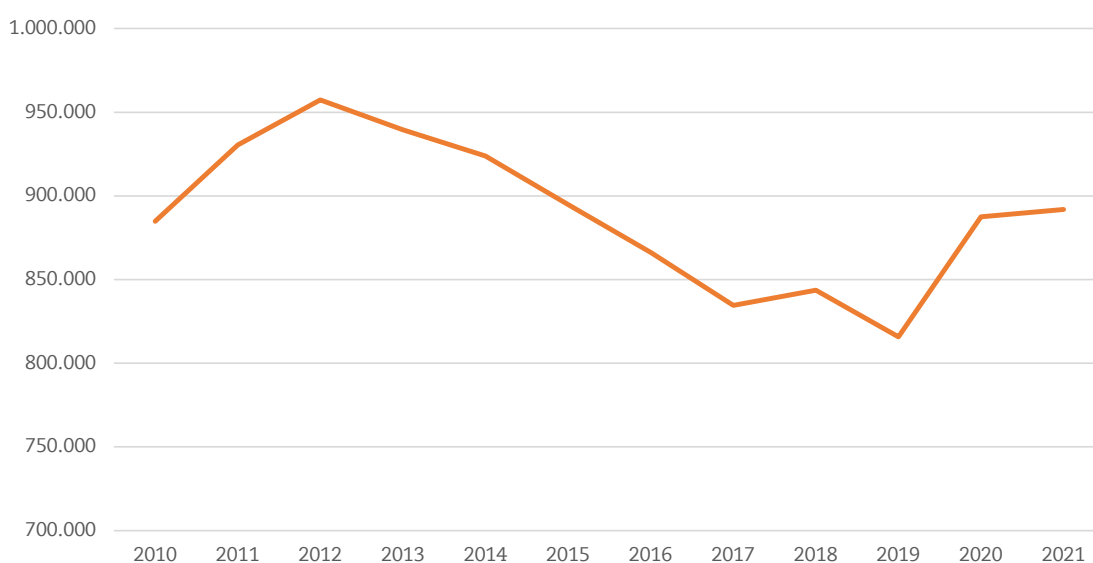
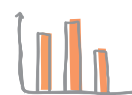
La vulnerabilitat social i econòmica, que s'evidencia en les condicions de vida de les persones, les condicions dels habitatges, les habilitats per a la gestió dels recursos de què es disposa, entre d'altres, condicionen la manera en què les persones es relacionen, també, en el seu nucli familiar.

Aquestes mancances s'agreugen en casos en què hi ha altres factors que poden dificultar la criança, com ara la monoparentalitat (majoritàriament femenina), les maternitats joves, les famílies emigrants, o les mares extutelades, entre d'altres.

Els serveis socials d'atenció primària han de tenir un paper fonamental en la tasca d'acompanyament a les famílies. En aquest sentit, val a dir que s'ha incrementat de manera notable el finançament del Departament de Drets Socials en concepte de professionals dels equips bàsics d'atenció social, que ha passat dels prop de 55 milions d'euros del període 2010-2015 als 87,3 milions d'euros l'any 2022 (vegeu la taula 1 de l'annex). Així mateix, convé posar de manifest que, **després d'un període de disminució sostinguda en el**

temps arran de la progressiva recuperació econòmica posterior a la crisi del 2008, la irrupció de la pandèmia ha provocat a partir del 2019 un creixement molt significatiu del nombre d'usuaris, que s'ha mantingut l'any 2021 (vegeu el gràfic 5).

Gràfic 5. Evolució del nombre d'usuaris de serveis socials d'atenció primària a Catalunya (2010-2022)

Font: Direcció General de Serveis Socials del Departament de Drets Socials.

Les polítiques de transferència de renda (la renda garantida de ciutadania o l'ingrés mínim vital, els ajuts per a l'habitatge, les beques menjador, els ajuts de rebost i roba, etc.) han d'anar acompanyats d'una tasca integral d'acompanyament a les famílies que permeti detectar les necessitats d'habilitats personals, relacionals i parentals per poder proporcionar-los el suport que escaigui, i per prevenir i/o detectar amb certes garanties situacions que puguin afectar negativament el desenvolupament i el benestar dels infants i adolescents.

Addicionalment, cal posar el focus en la distribució dels rols de gènere que es reproduïxen en el si de moltes famílies, que atorguen a les dones el paper de cura. Les polítiques públiques de lluita contra la pobresa han d'incorporar aquesta perspectiva de gènere en el seu disseny per ser eficients.

Millora de la cobertura i del disseny de la prestació de la renda garantida de ciutadania

- Reconèixer el dret a un nivell de vida adequat dels infants i adolescents com a dret subjectiu exigible davant de les administracions i en seu judicial, i regular els mínims considerats essencials per garantir aquest dret.
- Revisar els criteris d'aplicació dels requisits d'accés i de les excepcions de les persones que sol·liciten la renda garantida de ciutadania per poder garantir un nivell de vida adequat a totes les famílies amb infants a càrrec que viuen a Catalunya i que no disposen dels ingressos necessaris per poder satisfer aquest nivell mínim.
- Millorar la integració de la renda garantida de ciutadania amb la resta de polítiques de transferències econòmiques (ingrés mínim vital, ajuts municipals adreçats a la infància, beques en educació, etc.).

Millora del disseny de la prestació econòmica per naixement, adopció, tutela o acolliment

- Incrementar el termini per sol·licitar la prestació econòmica sotmesa al nivell d'ingressos de la unitat familiar per a famílies en què ha tingut lloc un naixement, una adopció, una tutela o un acolliment, per fer-lo més accessible a les famílies en situació de vulnerabilitat social.
- Millorar els sistemes d'informació sobre l'existència d'aquest ajut, amb estratègies específiques adreçades a famílies en situació de vulnerabilitat social, per garantir que hi tinguin accés.

Millora del reconeixement de les famílies monoparentals a fi de garantir l'equitat

- Garantir l'equiparació dels beneficis i les bonificacions previstos per a les famílies nombroses.
- Reconèixer la bonificació de les matrícules dels estudiants universitaris de famílies monoparentals, que ja estava prevista anteriorment.
- Resoldre dins dels terminis establerts les sol·licituds de reconeixement i renovació del títol de família monoparental.

Millora de les polítiques de suport a les famílies

- Garantir que els serveis i professionals que intervenen en els nuclis familiars en situacions de vulnerabilitat fan una intervenció i un seguiment proactius per prevenir i detectar mancances en les

habilitats personals, relacionals i parentals, i proporcionar a les famílies un suport integral durant l'embaràs, en la primera etapa de vida d'un nadó i en el decurs de la criança.

- Millorar la coordinació entre els serveis que intervenen en les famílies amb necessitat de suport i implementar recursos estructurals que facin que les cures familiars siguin compartides també pels homes.

2. LA INCLUSIÓ RESIDENCIAL DE LES FAMÍLIES AMB INFANTS I ADOLESCENTS A CÀRREC

La conjuntura econòmica actual té un impacte negatiu sobre el risc d'exclusió residencial de les famílies, a causa de la inflació de preus o l'encariment de les hipoteques per la pujada dels tipus d'interès, entre d'altres.

La situació econòmica de les famílies i les dinàmiques del mercat immobiliari han provocat, especialment als municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona, que moltes persones es trobin en condicions de vida inadequades, que hagin perdut el seu habitatge habitual o que es trobin en risc de perdre'l.

Després del descens experimentat durant el període de pandèmia, s'estan incrementant els casos de desnonament amb infants a càrrec atesos pels serveis d'habitatge i també la demanda d'habitatge social

Malgrat la moratòria per a l'execució de desnonaments activada amb el Reial decret llei 11/2020, de 31 de març, pel qual s'adopten mesures urgents complementàries en l'àmbit social i econòmic per fer front a la covid-19, que s'ha allargat de moment fins al desembre de 2022, les situacions d'exclusió residencial estan augmentant, i també ho fan el nombre de casos de desnonament atesos pels serveis d'habitatge. Probablement, si aquesta moratòria no es prorroga, aquesta tendència creixent s'intensificarà els propers mesos.

Per exemple, en el cas de Barcelona ciutat, **l'any 2021 s'ha incrementat un 36,0% el nombre de casos de desnonament atesos per les oficines d'habitatge de l'Ajuntament respecte a l'any 2020 (de 1.668 a 2.267), i també ho ha fet un 29,5% el nombre de casos en què hi ha infants i adolescents afectats (de 828 a 1.072).**

Tot i que l'afluència de casos atesos pels serveis d'habitatge s'ha situat ja en els nivells pre-pandèmics, no ha estat així encara en el cas de les famílies amb infants a càrrec, que es manté encara per sota. Així mateix, malgrat que en prop del 50% de casos de desnonament atesos l'any 2021 a Barcelona ciutat hi ha infants i adolescents afectats, la proporció d'aquests sobre el total de casos atesos (1.072, el 47,3% del total) s'ha reduït i se situa per sota de la mitjana dels darrers cinc anys (52,5%).

Les xifres aportades per l'Ajuntament de Barcelona també exemplifiquen l'increment del nombre d'unitats de convivència inscrites al Registre de sol·licitants d'habitatge amb protecció oficial a Barcelona, que ascendeix a 30.296 l'any 2021, i l'empobriment creixent de les persones que ja hi estan inscrites.

Cal destacar l'especial vulnerabilitat residencial de les famílies amb membres en situació administrativa irregular, que tenen limitacions per accedir a l'habitatge i a les polítiques públiques que en promouen l'accés (per exemple, al Registre de sol·licitants d'habitatge).

Les famílies en situació no regularitzada tenen limitacions afegides per accedir a polítiques de promoció de l'habitatge

Cal destacar l'especial vulnerabilitat residencial de les famílies amb membres en situació administrativa irregular, que tenen limitacions per accedir a l'habitatge i a les polítiques públiques que en promouen l'accés

Augmenta l'habitatge social però no ho fa de manera suficient per atendre les situacions d'emergència social: més d'un miler de famílies estan pendents d'un habitatge d'emergència social

Les polítiques públiques que promouen l'accés a l'habitatge de la població socialment vulnerable no donen resposta a la demanda existent, sigui d'habitatge amb protecció oficial, sigui d'habitatge social.

En la darrera dècada, hi ha hagut un increment sostingut del nombre d'habitatges gestionats per l'Agència de l'Habitatge de Catalunya destinats a polítiques socials (del 36,0% des del 2012, 21.535 en total l'any 2022) i també del nombre d'habitatges d'inclusió (del 193,8% des del 2012, 2.994 en total l'any 2021) (vegeu la taula 2).

Taula 2. Evolució de l'adjudicació dels habitatges d'emergència social i altres indicadors (2012-2022)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (març)
Habitatges adjudicats mesos	278	360	579	570	758	1.139	1.182	902	473	880	647
Habitatges d'inclusió social	1.019	1.130	1.453	1.643	1.815	2.038	2.240	2.490	2.828	2.994	nd
Habitatges gestionats per l'AHC destinats a polítiques socials	15.572	15.083	14.984	15.840	16.961	18.078	18.748	20.440	20.753	21.177	21.535

Font: Agència de l'Habitatge de Catalunya.

No obstant això, en el període 2018-2021 es va reduir un 25,5% el nombre d'habitatges adjudicats per les meses, i s'ha mantingut més o menys estabilitzat el nombre de famílies amb infants a càrrec amb resolució favorable d'una mesa d'emergència social i pendents d'assignació d'habitatge. En el cas de la Mesa d'emergència social de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, el setembre de 2022 hi havia 467 famílies que es trobaven en aquesta situació (vegeu la taula 3). En el cas de la Mesa de valoració per a l'adjudicació d'habitatges per emergència social a Barcelona ciutat, aquesta xifra gira al voltant de les 600 (vegeu la taula 4). Caldria afegir, a més, les famílies que es troben en aquesta situació i que resideixen en municipis amb mesa pròpia, com ara Badalona, Cornellà de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Lleida, Martorell, Sabadell, Sant Adrià de Besòs, Sant Cugat del Vallès, Terrassa o Vic, de les quals no es disposa d'informació actualitzada.

Taula 3. Evolució del nombre de famílies amb infants (o d'expedients) amb resolució favorable de la mesa d'emergències pendents d'assignació d'habitatge a Catalunya (2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022 (setembre)
Resolucions favorables amb unitats de convivència (UC) amb menors	807	611	340	574	403
Nombre d'UC amb menors amb resolució favorable i habitatge assignat	417	359	308	316	317
Nombre d'UC amb menors amb resolució favorable pendents d'assignació d'habitatge	-	-	-	597 (setembre)	467

Font: Agència de l'Habitatge de Catalunya.

Taula 4. Evolució del nombre de casos atesos a la Mesa de valoració per a l'adjudicació d'habitatges per emergència social a Barcelona ciutat (2019-2022)

	2019	2020	2021	2022 (juliol)
Casos atesos (desembre)	648	634	720	735
Expedients amb habitatge adjudicats (any)	198 (juliol: 125)	154	228 (juliol: 148)	163
Expedients valorats positivament pendents d'adjudicar habitatge (desembre)	598	567	668	655

Font: Consorci de l'Habitatge de Barcelona.

La manca d'habitatge suficient per atendre les necessitats existents posa en qüestió l'eficàcia de les mesures a l'hora de resoldre les situacions d'emergència residencial. Cal recordar, per exemple, que les llistes d'espera tant a la Mesa de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya com a moltes mesures municipals, i molt especialment a les de l'àrea metropolitana de Barcelona, superen amb facilitat els dos anys d'espera. L'Ajuntament de Barcelona reclama de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya una implicació més gran a l'hora d'aportar habitatge social a la ciutat (en els darrers cinc anys, 340 en total, per 1.066 de l'administració local).

La resposta institucional que es dona a la pèrdua d'habitatge, dilatada en el temps, no és adequada per garantir el dret dels infants afectats al seu màxim desenvolupament possible

Des de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya es treballa en coordinació amb les administracions locals per buscar totes les alternatives possibles que ajudin a evitar la pèrdua de l'habitatge a les famílies que en tenen (acords de lloguer social, ajuts econòmics per al lloguer o aplicació dels programes Reallotgem).

Si la pèrdua de l'habitatge habitual no es pot evitar, les administracions locals habiliten recursos d'emergència, principalment en albergs, hostals, hotels, centres d'acollida municipals o altres recursos residencials d'estada limitada, que sovint són inadequats per garantir el desenvolupament dels infants, i que, malauradament, acaben perpetuant-se en el temps a causa de la manca d'altres sortides. **En el cas de la ciutat de Barcelona, per exemple, en data 1 de maig de 2022 hi havia 155 famílies amb infants a càrrec residint en un allotjament temporal d'emergència (hostal, hotel, pensió o apartament) finançat per l'Institut Municipal de Serveis Socials.**

Es tracta de recursos pensats per ser provisionals, per a estades temporals, però que arriben a allargar-se més d'un any i, conseqüentment, dilaten en el temps el patiment emocional, especialment dels infants, i unes condicions materials inadequades per a una vida digna. Les habitacions, generalment petites i sense serveis bàsics, acullen famílies senceres, de vegades en recursos en què hi ha altres persones socialment vulnerables sense llar i sense vincles amb la família.

El retard en l'adjudicació d'un habitatge social en el cas d'infants que pateixen un risc d'exclusió residencial, o que ja han patit una pèrdua de l'habitatge habitual i viuen en recursos d'emergència residencial per manca d'oferta suficient d'habitatges, fomenta, encara que sigui de manera indirecta, la seva victimització secundària.

Cal avançar cap a una concepció més integral del dret a l'habitatge i garantir l'acompanyament de les famílies en situació d'exclusió residencial, amb una atenció especial a les famílies monoparentals femenines

El dret a l'habitatge no s'esgota ni queda garantit un cop s'ha facilitat l'accés a un habitatge d'emergència ni a un habitatge social, sinó que és un concepte més ampli que inclou el dret que l'habitatge tingui les condicions mínimes d'habitabilitat i unes condicions que garanteixin el benestar dels residents a l'habitatge i les seves possibilitats de desenvolupament personal i social, tenint en compte la seva situació socioeconòmica i la seva capacitat funcional.

Quan es tracta de nuclis familiars amb infants a càrrec, la resposta de l'Administració no pot ser concebuda com un procediment en concurrència competitiva que es resolgui en funció de la major o menor gravetat dels casos existents i/o en funció del nombre d'habitatges disponibles. En el cas que la situació d'emergència econòmica i social s'acrediti, l'Administració hi hauria de donar resposta sempre.

L'exclusió residencial és especialment elevada en les famílies monoparentals femenines

L'exclusió residencial és especialment elevada en el cas de famílies monoparentals femenines. Les desigualtats de gènere en el mercat laboral (bretxa salarial, taxes baixes d'ocupació, taxes elevades de parcialitat del treball, etc.) incrementen les dificultats de moltes dones amb infants a càrrec d'accedir a l'habitatge.

Cal atendre les dificultats derivades de l'ocupació en precari d'habitatges a causa de l'emergència residencial: l'alta al padró i l'accés als subministraments bàsics

La institució del Síndic de Greuges continua rebent un nombre significatiu de queixes de famílies amb infants a càrrec residents en habitatges de diferents municipis en règim d'ocupació. Aquestes famílies es queixen que se'ls ha denegat la sol·licitud d'alta en el registre del padró municipal, o que els tràmits s'han dilatat de manera exagerada i injustificada.

L'alta en el registre del padró és necessària per poder accedir a béns i serveis que garanteixen drets, com ara tramitar la targeta sanitària o accedir al procés de preinscripció escolar. En alguns casos també és necessària per poder ser atès pels serveis socials. Alhora, és un requisit necessari per poder gestionar bons socials per a les tarifes dels subministraments bàsics o per poder activar els contractes o negociar l'alta dels subministraments mitjançant els anomenats

La negativa a donar d'alta famílies en el padró municipal les aboca a situacions de pobresa energètica

comptadors socials, per als casos dels habitatges que no els tenen donats d'alta. La negativa a donar d'alta en el padró municipal famílies que no tenen un títol que legítimi l'ocupació de l'immoble es produeix malgrat que la normativa vigent estableix el deure de les administracions locals de donar d'alta en el seu registre totes les persones que hi resideixin efectivament. A falta del títol habilitant, la normativa estableix que les administracions poden dur a terme les actuacions que considerin adients a fi de comprovar que la persona resideix de manera efectiva a l'adreça en què es vol empadronar.

La impossibilitat material d'empadronar-se suposa per a famílies en situació d'exclusió residencial dificultats afegides en relació amb l'exercici dels seus drets i en relació amb la protecció dels drets dels infants que tenen a càrrec. I, en molts casos, això les aboca a una situació de pobresa energètica i de manca de subministraments bàsics que no és tolerable.

El nombre d'assentaments de famílies a la ciutat de Barcelona es manté, però s'ha reduït el nombre d'infants que hi resideixen

Tot i que es manté el nombre d'assentaments a la ciutat, continua la tendència a la reducció del nombre de persones que hi resideixen, i particularment també del nombre d'infants. El mes d'octubre de 2019, el total d'assentaments era de 78, igual que ara, amb 416 persones ocupants, de les quals 94 eren infants, mentre que **l'abril de 2022, el nombre de persones residents a assentaments era de 327, i els infants, 40**. En 11 dels 78 assentaments hi ha presència d'infants (vegeu la taula 5).

Cal persistir en les actuacions per garantir el dret a un habitatge digne a les famílies residents als diversos assentaments que hi ha a la ciutat de Barcelona, i per garantir els drets bàsics dels infants que també hi viuen (educació, salut, habitatge, etc.).

Taula 5. Evolució del nombre d'assentaments i infants residents a la ciutat de Barcelona (2017-2022)

	2017 (maig)	2018 (octubre)	2019 (octubre)	2021 (febrer)	2022 (abril)
Nombre d'assentaments	62	89	78	81	78
Nombre de persones	419	524	416	409	327
Nombre d'infants	72	94	63	59	40

Font: Ajuntament de Barcelona.

Paralització dels procediments judicials de desnonament en relació amb habitatges de propietat de la SAREB que afectin persones en situació de vulnerabilitat

- Aturar els desnonaments de famílies amb infants a càrrec d'habitatges propietat de grans tenidors i aconseguir la vinculació d'aquests immobles al parc públic mitjançant convenis i acords amb l'Administració que permetin pactar lloguers socials i donar garanties també a les propietats.

Cessió de la totalitat dels habitatges de la SAREB a Catalunya per a lloguer social

- Avançar en els acords perquè l'entitat SAREB cedeixi la totalitat dels habitatges que té a Catalunya perquè es dediquin al lloguer social.
- Avançar en els acords perquè la SAREB paralitzi tots els procediments judicials de desnonament d'habitatges de la seva propietat que afectin famílies en situació de vulnerabilitat.

Reducció del temps d'assignació d'habitatges de les meses d'emergències socials

- Garantir que s'adjudiquin de manera immediata habitatges d'emergència social que proporcionin condicions residencials adequades per als infants en els casos de les unitats de convivència amb infants a càrrec, que no incloguin pensions o centres d'acollida temporal.

Perspectiva de gènere en les polítiques d'habitatge

- Posar èmfasi en la perspectiva de gènere quan es dissenyin polítiques públiques adreçades a atendre la situació d'emergència residencial de les famílies, tenint present que en una proporció elevada dels casos l'exclusió residencial afecta famílies monoparentals femenines.

Atenció de les dificultats derivades de l'ocupació en precari d'habitatges a causa de l'emergència residencial

- Garantir que les administracions locals mantenen actualitzat el padró municipal, en el qual han de constar empadronades totes les persones que viuen efectivament al municipi al marge que disposin o no de títol habilitant per a la possessió de l'habitatge que ocupen.
- Establir protocols d'actuació urgent entre les entitats locals i les empreses subministradores per garantir la connexió (o reconnexió) dels subministraments d'aigua, llum i gas en les llars amb infants a càrrec en què s'acrediti una vulnerabilitat social.

- Adoptar mesures per evitar que es tallin els subministrament d'aigua, llum i gas a les llars en situació de vulnerabilitat social, i molt especialment als nuclis familiars amb infants a càrrec.

3. La millora de la salut mental dels infants i adolescents

L'impacte de les crisis econòmiques per als infants i els seus progenitors no es limita a les seves condicions materials de vida, sinó que també té efectes en les condicions afectives derivades de situacions d'inestabilitat i patiment psicològic familiar creixents (situacions de tensió i inseguretat, estrès), associades a la pobresa, que acaben repercutint en el benestar dels infants i en la capacitat dels progenitors per exercir amb normalitat les seves funcions parentals.

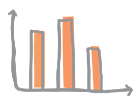
En el cas de la pandèmia, cal afegir-hi els efectes psicològics que van tenir en el desenvolupament ordinari de la vida quotidiana dels infants la situació de confinament i les restriccions que es van imposar.

Els darrers cinc anys s'ha doblat la probabilitat dels infants de patir un problema de salut mental, tot i que l'any 2021 aquesta afectació s'ha moderat per primer cop des de fa anys

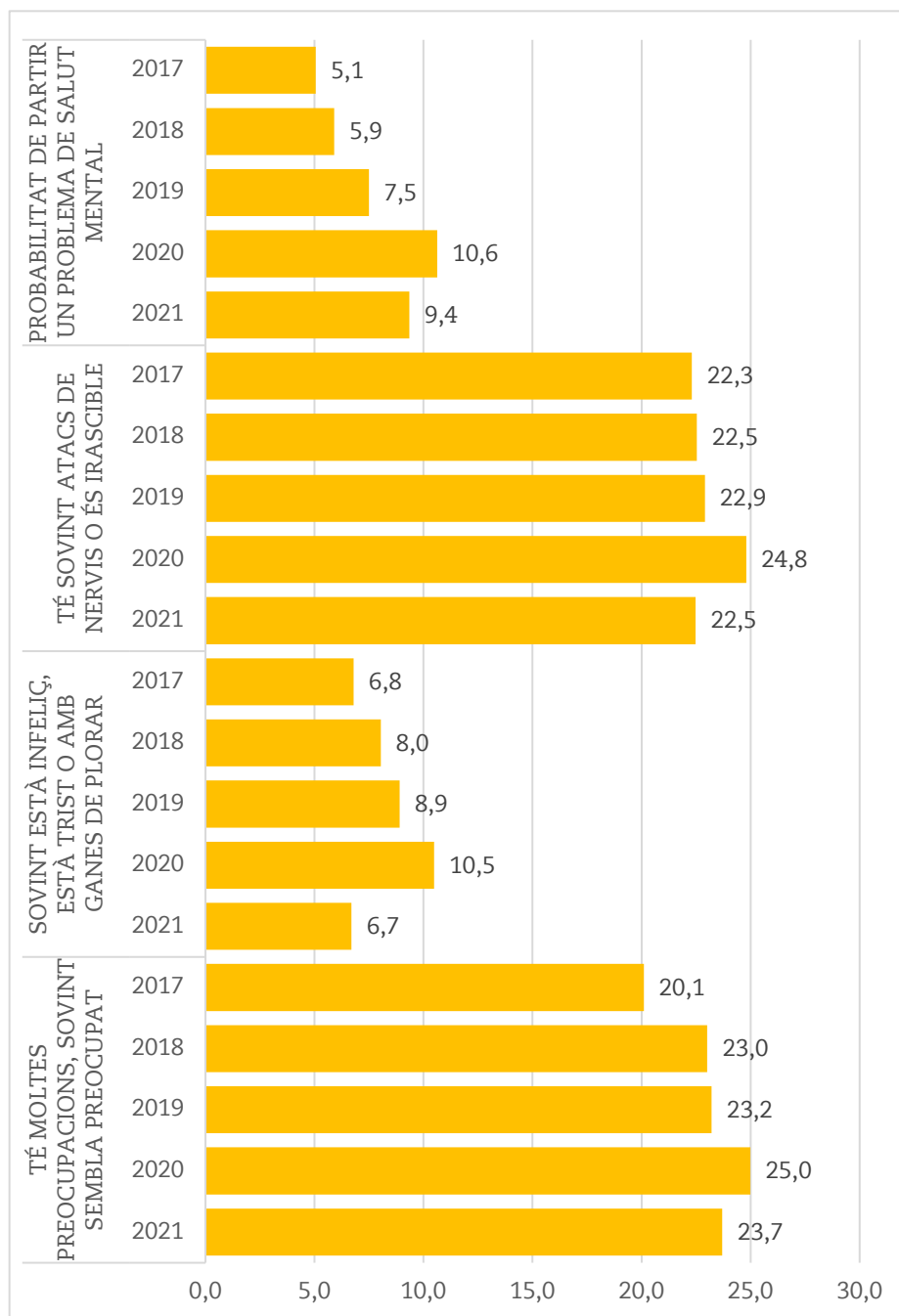
Els indicadors de benestar subjectiu dels infants que conté l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA) mostren en els darrers cinc anys un increment sostingut del malestar emocional i de la probabilitat de patir problemes de salut mental. **Des de l'any 2017 fins a l'any 2020, aquesta probabilitat ha passat del 5,1% al 10,6%** (vegeu el gràfic 6).

Tot i això, l'anàlisi de les dades corresponents a l'any 2021 evidencia que, després d'anys de creixement, **aquesta probabilitat de patir un problema de salut mental s'ha reduït lleugerament, del 10,6% del 2020 al 9,4% del 2021**. També s'ha reduït la prevalença de patir situacions de malestar emocional.

Amb caràcter general, els infants de quatre a catorze anys socialment menys afavorits (classe social III) tenen més del doble de probabilitats de patir un trastorn mental (12,0%) que els infants socialment més afavorits (classe social I, amb una probabilitat del 5,4%).

Gràfic 6. Evolució dels indicadors de benestar emocional dels infants de 4 a 14 anys de Catalunya (2018-2021)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA)

L'any 2021 s'ha incrementat un 7,4% el nombre d'infants i adolescents atesos per la xarxa de salut mental infantil i juvenil

L'increment de la prevalença de problemes de salut mental entre infants i adolescents ha anat acompanyat d'un augment de la dotació de recursos humans, materials i econòmics als centres de la xarxa de salut mental infantil i juvenil, i també d'un increment de l'accés a aquests serveis.

Pel que fa al tractament ambulatori a través de la xarxa de centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ), **la darrera dècada s'ha incrementat en un 29,2% el nombre d'infants i adolescents atesos, dels 57.373 del 2012 als 74.132 del 2021**. Les darreres dades disponibles posen de manifest que aquest increment ha estat del 7,4% respecte a l'any 2020 (vegeu la taula 6).

Les dades indiquen que els centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ) atenen aproximadament un 5,4% de la població infantil i juvenil, tot i que la prevalença dels trastorns mentals se situa per sobre del 10% per al mateix segment de població. Per tant, el sistema sanitari públic no atén una gran part dels infants i adolescents amb problemes de salut mental, ja sigui perquè es desplacen a l'atenció privada o perquè el sistema no els detecta o no absorbeix la demanda.

Malgrat l'increment de l'accés a aquests serveis, s'han detectat problemes relacionats amb la cobertura per part dels CSMIJ de la demanda social d'atenció a infants i joves amb problemes de salut mental, sobretot perquè hi ha dèficits relacionats amb l'accés (listes d'espera) i per la intensitat (freqüència de visites) del tractament.

Malgrat l'increment de l'accés als CSMIJ, hi ha importants problemes de cobertura

Als CSMIJ la mitjana de visites anuals per pacient és de 7,4, aproximadament una visita cada mes i mig. Per bé que aquesta intensitat ha augmentat al llarg de la darrera dècada, amb quasi una visita anual més per pacient atès des del 2012 (6,6), la freqüència de visites pot ser insuficient en funció del cas.

La pressió assistencial obliga a aplicar criteris de prioritització, que impliquen centrar l'atenció més en l'emergència que en la prevenció. La intervenció, en lloc d'iniciar-se en les primeres etapes, sovint s'inicia en fases més agudes, que són més difícils de reconduir. Els quadres més greus desplacen els que ho són menys, i aquesta tendència es reproduïx en els diferents dispositius d'atenció a la salut mental (unitats de referència en psiquiatria infantil

i juvenil, unitats de crisi d'adolescents, hospitals de dia, etc.). Sovint es produeix un excés de medicalització per mancances a l'hora de proporcionar una intervenció psicoterapèutica adequada.

La pressió assistencial fa que l'atenció se centri més en els casos més greus i provoca excés de medicalització

A més, hi hagut un augment rellevant en la incidència de casos de trastorn de la conducta alimentària, que suposen actualment un 40% del total d'hospitalitzacions per problemes de salut mental infantil i juvenil.

Durant l'any 2022, el Departament de Salut, per mitjà del Pla director de salut mental i addiccions, ha desenvolupat accions com ara: incrementar els imports de contractació dels CSMIJ per compliment de la cartera de serveis i dels centres d'atenció i seguiment per l'atenció a adolescents amb consum de risc; implantar deu equips guia a tot el territori, específics i especialitzats, atesa l'elevada complexitat en salut mental i addiccions; incrementar l'atenció als trastorns mentals més prevalents després del confinament (crisis en adolescents, risc de suïcidi i trastorns de la conducta alimentària), i la formació especialitzada en cada àmbit; oferir formació especialitzada a professionals dels programes d'atenció específica al trastorn psicòtic incipient (PAE-TPI); reforçar les urgències psiquiàtriques per a les patologies més prevalents, com els trastorns de la conducta alimentària; dotar els equips funcionals d'experts per a l'atenció de l'abús sexual de més de setanta-dues hores i maltractaments greus; desplegar el Programa d'atenció a la crisi infantil i juvenil en salut mental a Catalunya en vint-i-set centres de salut mental infantil i juvenil, etc.

És difícil trobar professionals especialitzats per cobrir les actuacions que es determinen per millorar el tractament de la salut mental, ja que encara hi ha una oferta limitada de places MIR de psiquiatria i PIR de psicologia clínica, que no permet absorbir la demanda.

El programa de suport a primària de referents de benestar emocional pretén també reforçar l'acompanyament i el suport emocional des de l'àmbit d'atenció primària, però no supleix la manca de professionals especialitzats en salut mental pròpiament.

Taula 6. Evolució dels pacients atesos en serveis ambulatoris de salut mental infantil i juvenil (2010-2020)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 juny
Pacients atesos	54.570	54.155	57.373	58.570	60.704	64.780	63.330	66.501	63.936	69.006	69.024	74.132	59.093
Pacients atesos per cada 1.000 infants	40,4	39,6	41,4	42,1	39,5	43,4	43,6	46	48,8	49,8	49,9	53,8	43,2
Visites per pacient atès	6,5	6,5	6,6	6,4	6,3	6,3	6,5	6,3	7,2	7,2	7,9	7,42	5,01
Visites per pacient atès (mitjana CSMIJ)	6,4	6,5	6,6	6,4	6,2	6,1	6,3	6,3	7,2	7,2	7,9	7,42	5,01
Nombre de visites	355.285	352.843	376.981	374.414	384.876	411.226	411.681	420.161	461.218	495.297	546.486	549.902	295.886
% infants de 12 a 17 anys	43,9	45,3	46,5	47,5	51,7	52,9	54,2	54,2	55	51,8	52,8	55,03	56,3

Font: Servei Català de la Salut. CMBD-SMA (Salut Mental Ambulatoria).

Nota: Les dades de l'any 2021 no contenen la informació del CSMA Hospitalet de Llobregat (any sencer), el CSMIJ Badia (any sencer), el CSMA Badia (any sencer), el CSMA Badalona 1 Est (octubre a desembre), el CSMA Badalona 2 Oest (octubre a desembre), el CSMIJ Badalona 1 Est (juliol a desembre) i el CSMIJ Badalona 2 Oest (juliol a desembre). Les dades de l'any 2022 no contenen la informació del CSMA Hospitalet de Llobregat, el CSMIJ Badia, el CSMA Badia, el CSMA Badalona 1 Est, el CSMA Badalona 2 Oest, el CSMIJ Badalona 1 Est i el CSMIJ Badalona 2 Oest.

En la darrera dècada, s'ha incrementat un 27,5% el nombre d'infants atesos en els CDIAP. L'any 2021 l'11,1% dels infants menors de sis anys hi són atesos

Els centres de desenvolupament infantil i atenció precoç (CDIAP) comprenen el conjunt d'actuacions de caràcter preventiu, de detecció, diagnòstic i d'intervenció terapèutica, de caràcter interdisciplinari, quan es detecten problemes de desenvolupament des que l'infant neix fins que fa sis anys.

Malgrat que l'any 2020 va baixar lleugerament el nombre d'infants atesos per aquest servei, presumiblement per raó de la pandèmia, la demanda ha tornat a créixer l'any 2021, fins als 44.248 usuaris. **Al llarg de la darrera dècada, l'evolució del nombre d'infants atesos ha mantingut una tendència creixent, amb un increment en aquest període del 27,5% (vegeu la taula 7).**

Taula 7. Evolució dels infants atesos en CDIAP (2010-2022)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Infants atesos	30.944	33.170	34.704	37.604	37.956	38.927	39.234	40.034	41.448	42.336	40.025	44.248

Font: Direcció General de l'Autonomia Personal i la Discapacitat del Departament de Drets Socials.

Aquest increment de la demanda ha comportat reduir la freqüència assistencial els darrers anys de manera significativa, que ha passat d'una mitjana d'1 hora setmanal el 2005 a 0,65 hores setmanals el 2021. Aquesta intensitat assistencial dista molt de la que els mateixos professionals que integren la xarxa de CDIAP a Catalunya consideren idònia, que ha de ser d'entre 1 i 1,2 hores a la setmana.

Durant el procés assistencial no es pot garantir l'atenció necessària a causa de la manca de recursos, la qual cosa augmenta els períodes d'espera, ja sigui per a la primera visita, per completar el procés diagnòstic, per iniciar el tractament indicat o per a les visites successives.

També hi ha usuaris que reben l'alta dels CDIAP abans dels sis anys, tot i que els problemes de desenvolupament i les necessitats d'intervenció persisteixen, sense que els altres serveis socioeducatius i sociosanitaris donin resposta terapèutica en condicions equivalents.

Hi ha infants que reben l'alta dels CDIAP abans dels sis anys, tot i persistir els problemes de desenvolupament i les necessitats d'intervenció

Als CDIAP, l'any 2021 es van atendre 44.248 infants, aproximadament l'11,1% de la població entre els zero i els sis anys. Els estudis, però, indiquen que les dificultats i les problemàtiques en aquesta etapa del desenvolupament són superiors a aquesta xifra, al voltant d'un 20%.

Actualment es divideix l'atenció a la petita infància, que va a càrrec dels CDIAP, els quals depenen del Departament de Drets Socials, i l'atenció a partir dels sis anys, que es fa als CSMIJ, els quals depenen del Departament de Salut. Això no facilita la continuïtat assistencial, ni la coordinació, ni el seguiment de l'evolució dels casos.

Hi ha un dèficit de professionals de pediatria i d'infermeria pediàtrica per desenvolupar amb garanties la tasca preventiva de l'atenció primària

Cada vegada és més reconegut el paper fonamental de l'atenció primària en la prevenció i l'atenció precoç de problemàtiques que poden derivar en el futur en problemes de salut mental.

En aquest sentit, i tenint en compte el plantejament que ha fet la Societat Catalana de Pediatria al Departament de Salut, s'ha insistit en la necessitat d'actualitzar el Protocol d'activitats preventives i de promoció de la salut a l'edat pediàtrica perquè pugui incloure una visió comunitària i preventiva, i perquè es posi l'infant al centre de la intervenció, entenent la salut des d'un punt de vista integral.

El Departament de Salut defineix la infermeria com la via principal per a l'assessorament i la resolució de dubtes sanitaris, i per incorporar activitats preventives, de promoció de la salut, de detecció precoç, d'atenció i suport a alumnat amb necessitats especials de salut i de vinculació als equips de la xarxa sanitària.

S'ha incorporat la figura del referent de benestar emocional comunitari als equips d'atenció primària per col·laborar amb els equips de primària en aquest tipus d'abordatge.

Hi ha manca de professionals de la medicina i la infermeria especialitzats en pediatria de primària, de manera que es pugui garantir una atenció més personalitzada, coordinada entre serveis i que pugui incloure la prevenció i altres elements més enllà dels elements estrictament clínics.

Hi ha manca de professionals de la medicina i la infermeria especialitzats en pediatria de primària, per garantir una atenció més personalitzada

Actualment, hi ha una dotació de 1.126,9 pediatres o metges de família a Catalunya (62% de pediatres), 1,03 per cada 1.000 infants i adolescents menors de quinze anys, amb importants diferències territorials (tot i que la distribució territorial de l'atenció pediàtrica està assegurada). En el cas d'infermeria, la cobertura és molt més homogènia a tots els territoris: al voltant de 0,9 professionals de l'infermeria per cada 1.000 infants menors de quinze anys.

Malgrat que el nombre de pediatres que acaben la seva formació anualment permetria cobrir les jubilacions que es van produint, com que aquesta formació és eminentment hospitalària, sovint els pediatres acabats de formar es queden en l'àmbit hospitalari i no preveuen la possibilitat de treballar a l'atenció primària i comunitària (APiC). És per aquest motiu que aquest any 2022 la Direcció Estratègica d'Atenció Primària i Comunitària (DEAPiC) està treballant en un nou model d'atenció.

La presència d'infants i adolescents amb problemes de salut mental d'alta complexitat està relacionada sovint amb dèficits en la tasca preventiva

L'abordatge dels casos sobretot d'adolescents que tenen problemes de salut mental d'elevada complexitat, molts d'ells vinculats al consum de tòxics i altres elements socials i personals que comporten dificultat d'abordatge terapèutic, ha estat objecte del Programa d'abordatge integral dels casos de salut mental i addiccions d'elevada complexitat (PAIcSaMAEC).

Aquest programa ha aconseguit reunir el conjunt de famílies, professionals, entitats, administracions i institucions per treballar de manera conjunta i individualitzada en la intervenció de cada cas per garantir una atenció adequada i integral tant a les persones afectades com a les seves famílies i al seu entorn.

La posada en marxa dels anomenats *equips guia*, que han sorgit de la coordinació entre el Departament de Salut i el Departament de Drets Socials principalment, i també les unitats d'atenció a les crisis a domicili, són eines que s'està constatant que són útils i efectives per treballar aquest tipus de casos més resistents als abordatges convencionals.

Els equips guia i les unitats d'atenció a les crisis a domicili són eines útils i efectives

No obstant això, algunes de les situacions detectades en una fase molt explosiva i de difícil intervenció evidencien mancances en les actuacions prèvies, i sobretot dificultats més de tipus socioeducatiu i familiar.

El setembre de 2022, hi havia més de 50.000 infants i adolescents pendents de consultes externes, i més de 12.000 més pendents d'intervencions quirúrgiques, sense una millora substancial de les llistes d'espera en salut dels infants en els darrers cinc anys

Les llistes d'espera en salut amb infants i l'existència d'incompliments dels temps màxims d'espera garantits representen una vulneració del dret de l'infant a gaudir del nivell de salut més alt possible, i també del dret al seu màxim desenvolupament possible.

La institució del Síndic de Greuges ha demanat al Departament de Salut que modifiqui l'Ordre SLT/102/2015, de 21 d'abril, per la qual s'estableixen els terminis de referència per a l'accessibilitat a les prestacions sanitàries que són a càrrec del Servei Català de la Salut, amb l'objectiu d'establir la condició d'infant com a criteri de prioritització en l'accés dels pacients a les prestacions

sanitàries que tenen establert un termini de referència, i d'establir terminis màxims garantits per als infants per als procediments que més afecten la seva salut.

Aquest tractament preferencial i específic dels infants ve determinat per la protecció especial que estableix l'ordenament jurídic vigent i pels efectes que un mal estat de salut genera en el seu desenvolupament. Un infant que no pugui escolaritzar-se amb normalitat per un problema de salut, per exemple, mereix una prioritització perquè els infants estan en ple procés de formació i el malestar afecta de manera més determinant aquest procés i l'exercici dels seus drets.

Fins ara, el Departament de Salut ha exposat que la condició d'infant no és necessària com a criteri de prioritització, ni tampoc a l'hora d'establir terminis màxims garantits específics, ja que els terminis de referència s'han d'aplicar en funció de la prioritització que determinin els professionals clínics i segons criteris mèdics.

Les queixes rebudes a la institució, però, evidencien que els professionals clínics no sempre tenen en compte la condició d'infant i els efectes de la salut sobre el seu desenvolupament integral a l'hora de determinar la prioritització de la intervenció, des d'una mirada que no situï en el centre de la intervenció estrictament la malaltia, sinó l'infant globalment.

En els darrers cinc anys no s'ha produït una millora estructural de les llistes d'espera dels infants en salut. **El setembre de 2022, més de 50.000 infants i adolescents estaven en llista d'espera de consultes externes, la qual cosa representa el 10,9% del total de persones que es trobaven en aquesta situació; més de 4.000 infants i adolescents estaven pendents de proves diagnòstiques, el 2,6%, i més de 12.000 infants i adolescents estaven pendents d'intervencions quirúrgiques, el 6,5%.** Aquestes dades són lleugerament pitjors que les de 2021 però, amb caràcter general, força equivalents a les d'anys precedents.

En els darrers cinc anys no s'ha produït una millora estructural de les llistes d'espera dels infants en salut

El temps mitjà d'espera dels infants i adolescents per a les proves diagnòstiques (87 dies) i per a les intervencions quirúrgiques (147) tampoc no ha experimentat una millora significativa en els darrers anys (vegeu la taula 2 de l'annex).

Taula 8. Evolució del nombre i de la proporció d'infants a les llistes d'espera (2015-2022)

	Desembre 2015		Juny 2016		Setembre 2017		Agost 2018	Desembre 2018		Setembre 2019		Setembre 2020		Setembre 2021		Setembre	
	2022	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
Consultes externes	57.461	11,1	65.290	11,9	51.845	12,3	51.805	42.535	9,9	57.457	11,2	41.318	10,8	48.420	12,0	50.291	10,9
Proves diagnòstiques	2.625	2,2	3.781	2,7	2.750	2,9	3.171	2.300	2,0	3.844	2,6	3.613	2,5	4.660	2,9	4.520	2,6
Intervencions quirúrgiques	12.115	7,9	13.218	8,2	14.139	8,2	14.112	11.391	6,4	13.270	7,2	11.340	6,7	10.618	6,5	12.264	6,5

Font: Servei Català de la Salut. Registre de llistes d'espera.

Nota: No es disposa de les dades de consultes externes del 2014.

Millora de la cobertura i de la intensitat del tractament als centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ)

- Incrementar la ràtio de professionals de la salut mental, en especial a l'atenció primària i als CSMIJ, i les places de formació sanitària especialitzada en salut mental (psicologia clínica, psiquiatria i infermeria en salut mental).
- Redimensionar els dispositius existents segons les necessitats detectades (incidència de trastorns de conducta) sense desatendre la prevenció i prioritzant els col·lectius socialment més desafavorits.

Millora de la cobertura i de la intensitat del tractament als centres de desenvolupament infantil i atenció precoç (CDIAP)

- Garantir l'atenció dels infants als CDIAP fins als sis anys i la continuïtat del tractament en altres serveis de forma coordinada, augmentant la dotació de professionals als serveis d'atenció a la petita infància.
- Millorar la coordinació entre l'atenció primària, la salut mental i l'atenció precoç.

Millora de l'atenció primària pediàtrica

- Avançar en el disseny i l'ordenació de l'atenció primària pediàtrica a Catalunya, per garantir una dotació adequada de professionals especialitzats a tot el territori.
- Actualitzar el protocol de seguiment del nen sa per adequar-lo a una visió comunitària i de salut integral que inclogui aspectes relacionats amb la salut mental infantil i juvenil.
- Augmentar els equips que intervenen a domicili i els equips guia que atenen els casos d'alta complexitat amb dificultats de vinculació als recursos ambulatoris.

4. La garantia del recurs en el sistema de protecció a la infància i l'adolescència

L'augment de la vulnerabilitat social i econòmica de les famílies genera dificultats als progenitors en la criança i malestar emocional als infants. En funció de l'abast que tinguin, aquestes dificultats poden derivar en situacions de risc, en què es pot veure perjudicat el desenvolupament personal o social dels infants i adolescents. Les situacions de risc no tenen l'entitat, la intensitat o la persistència per declarar el desemparament, però requereixen la intervenció de l'Administració (art. 102 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, LDOIA).

El dèficit en l'acompanyament de les famílies en situació de risc al domicili i en el medi deriva de vegades en situacions de desemparament que es podrien evitar: més de 10.000 infants es troben en situació de risc greu o en situació d'estudi, amb la possibilitat que siguin tutelats

La detecció d'una situació de risc posa en funcionament la intervenció dels serveis socials bàsics o dels serveis socials especialitzats. Aquests serveis han de fer el seguiment i l'acompanyament familiar, amb mesures d'atenció social i educativa adreçades tant als infants (suport psicològic, acompanyament a l'escolaritat, etc.) com a les seves famílies (ajuda a domicili, assistència personal per als progenitors, etc.). L'objectiu és disminuir o eliminar els factors que generen aquest risc i evitar, en darrer terme, el desemparament de l'infant.

Les actuacions d'ajuda i seguiment social al domicili són essencials per prevenir el desemparament, especialment en un context de crisi com l'actual, que ha comportat l'augment de la vulnerabilitat social de molts nuclis familiars. De vegades, però, la institució del Síndic de Greuges ha pogut observar manca d'acompanyament a la família durant aquesta fase preventiva, tant al domicili com en el medi, i també dificultats per establir una relació basada en acords de confiança de les famílies amb els serveis.

Es detecten casos de poc acompanyament a la família per prevenir el desemparament que desemboquen en la tutela dels infants

Cal reflexionar en quins casos les situacions que han desembocat en una tutela de l'infant, per exemple, per la “manca de col·laboració dels progenitors” (art. 103.6 LDOIA), haurien estat de desemparament si s'haguessin invertit més recursos preventius a l'acompanyament familiar al domicili i en el medi, i si la família s'hagués sentit més ajudada.

L'agost de 2022, dels 17.784 infants i adolescents amb expedient obert en el sistema de protecció, **hi havia 6.680 infants i adolescents, el 37,6% del total, amb un expedient de risc greu (amb intervenció oberta de la Direcció General d'atenció a la infància i l'Adolescència, DGAIA) i 4.143 infants i adolescents, el 23,3%, que tenien obert un expedient per desemparament** (en situació d'estudi, majoritàriament per desemparament preventiu).

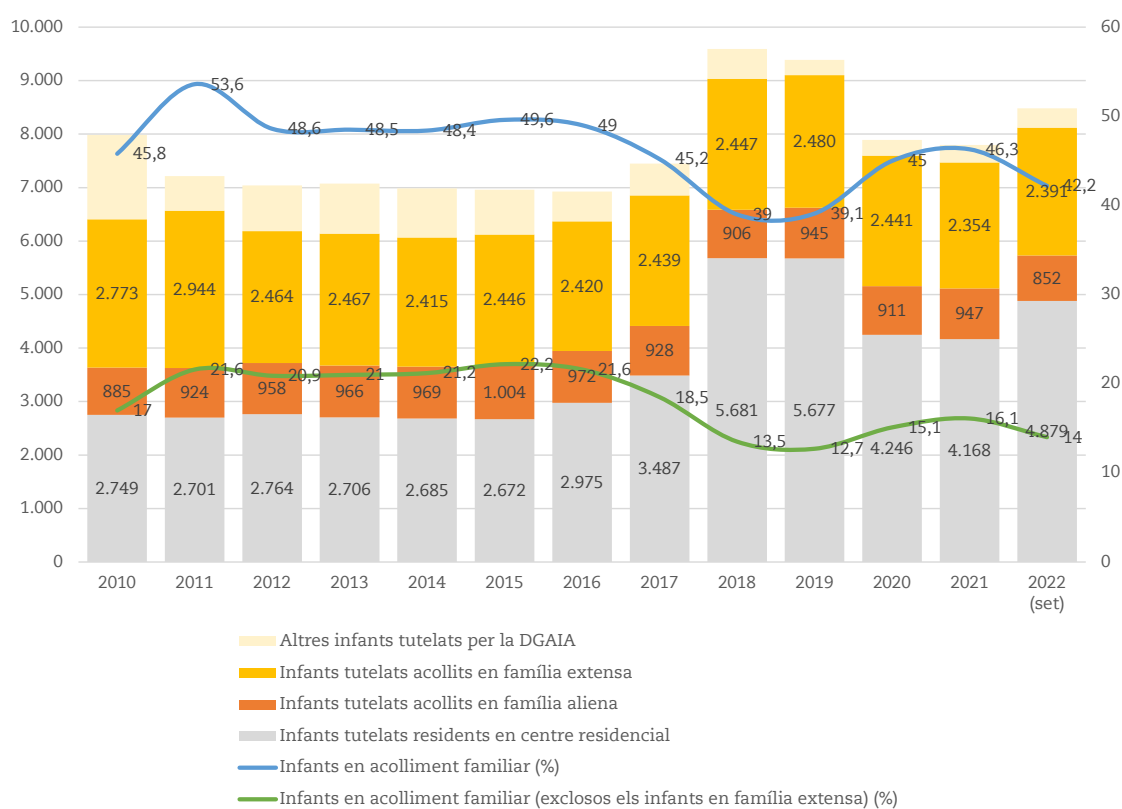
El sistema de protecció no sempre aplica la mesura més adequada per garantir la protecció i el benestar dels infants: el 57,5% dels infants tutelats estan en acolliment residencial

Els estudis de benestar subjectiu evidencien que els infants i adolescents acollits en família extensa i aliena mostren un nivell de benestar subjectiu més elevat que els infants i adolescents en acolliment residencial. El marc normatiu estableix la preferència del recurs de l'acolliment familiar, atès que els entorns familiars, fora de situacions concretes, permeten donar millor resposta a les necessitats dels infants.

Els infants i adolescents acollits en família extensa i aliena mostren un nivell de benestar subjectiu molt més elevat que els infants i adolescents en acolliment residencial

Malgrat que l'acolliment familiar hauria de ser l'opció prioritària, el 57,5% dels infants i adolescents tutelats en el sistema de protecció són en centres residencials, amb una proporció que ha tendit a créixer els darrers anys (vegeu el gràfic 7), per sobre de l'acolliment familiar (42,2%).

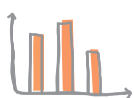
Gràfic 7. Evolució del nombre d'infants tutelats en acolliment residencial i familiar (2010-2022)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 set.
Infants tutelats residents en centre residencial	2.749	2.701	2.764	2.706	2.685	2.672	2.975	3.487	5.681	5.677	4.246	4.168	4.879
Infants tutelats acollits en família aliena	885	924	958	966	969	1.004	972	928	906	945	911	947	852
Infants tutelats acollits en família extensa	2.773	2.944	2.464	2.467	2.415	2.446	2.420	2.439	2.447	2.480	2.441	2.354	2.391
Altres infants tutelats per la DGAIA	1.578	648	854	937	916	840	560	595	556	285	295	329	362
Infants en acolliment residencial (%)	34,4	37,4	39,3	38,2	38,4	38,4	42,9	46,8	59,2	60,5	53,8	53,4	57,5
Infants en acolliment familiar (%)	45,8	53,6	48,6	48,5	48,4	49,6	49	45,2	39	39,1	45	46,3	42,2
Infants en acolliment familiar (exclouent els infants en família extensa) (%)	17	21,6	20,9	21	21,2	22,2	21,6	18,5	13,5	12,7	15,1	16,1	14

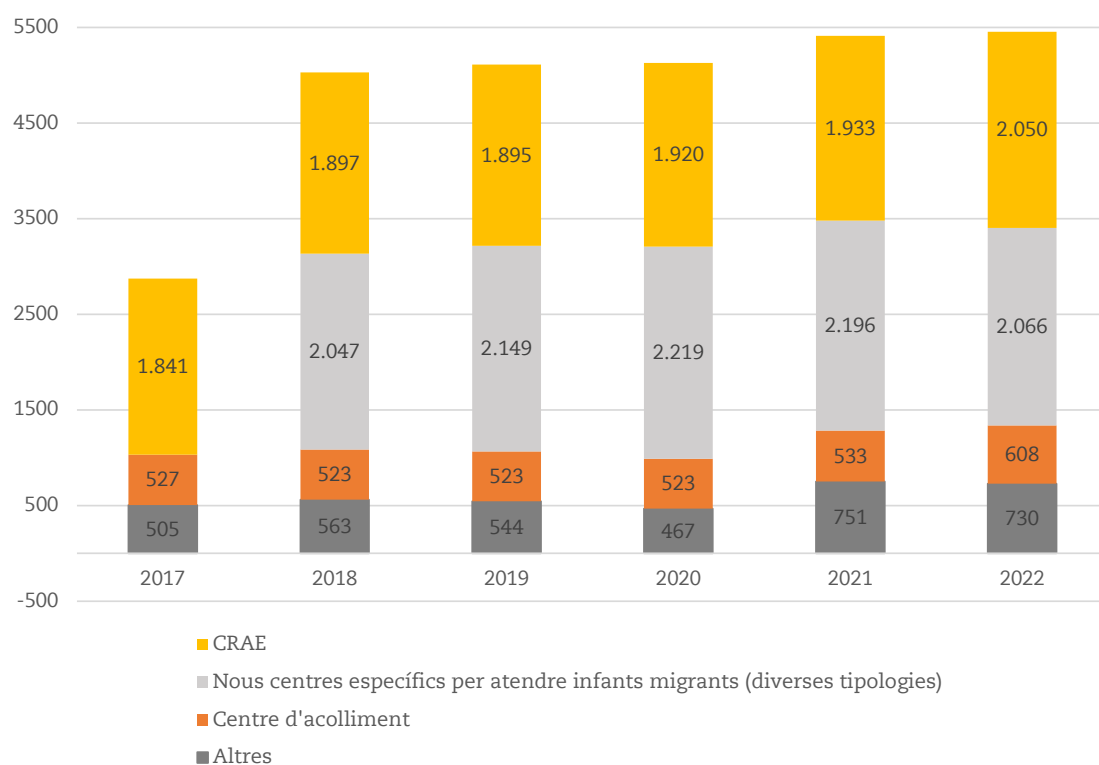
Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i Institut Català de l'Adopció.

Nota: Les dades d'acolliment familiar no inclouen els acolliments preadoptius.

L'arribada d'infants migrants sols és un dels factors que expliquen l'increment de l'acolliment residencial. L'any 2018 es van crear prop de 2.000 places en nous centres específics per atendre infants migrants (centres de primera acollida, serveis de protecció d'emergència per a adolescents migrants, etc.), que es mantenen en l'actualitat. Amb tot, també han augmentat des d'aleshores les places en centres residencials d'acció educativa (CRAE), en centres d'acolliment i en altres recursos (centres residencials d'educació intensiva, servei de pisos assistits per a joves vinculats a programes d'inserció laboral, servei d'itineraris de protecció individualitzat per a adolescents, cases d'infants, etc.) (vegeu el gràfic 8).

Gràfic 8. Evolució de les places residencials per tipologia de recurs al sistema de protecció (2017-2022)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Places residencials (total)	2.873	5.030	5.111	5.129	5.413	5.454

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Departament de Drets Socials.

Amb dades del 2021, la prevalença de l'acolliment residencial a Catalunya (53,6%) se situa sensiblement per sobre de la mitjana estatal (46,7%). L'acolliment residencial en comunitats autònomes com ara Andalusia (43,3%), Illes Balears (40,1%), Canàries (40,4%), Castella i Lleó (40,6%), la Comunitat Valenciana (37,6%), Madrid (39,1%) o Múrcia (33,3%) se situa més de 10 punts percentuals per sota de Catalunya. De fet, només el País Basc (61,7%) i Aragó (61,2%) tenen una prevalença més alta d'acolliment residencial (a més de Ceuta i Melilla).

Ha incrementat el nombre d'infants tutelats menors de sis anys en acolliment residencial

La institució del Síndic de Greuges ha demanat repetidament al Departament de Drets Socials que adopti mesures per evitar l'ingrés en centres dels infants de menys de sis anys, tal com estableixen les Directrius de les Nacions Unides sobre modalitats alternatives de cura dels infants i la Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, que ho prohibeix expressament excepte en supòsits d'impossibilitat degudament acreditada.

El nombre d'infants tutelats menors de tres anys en centre residencial ha passat de 64 l'any 2020 a 94 el setembre de 2022, contravenint les previsions legals

Malgrat aquesta prohibició, les dades posen de manifest que els ingressos d'infants petits en centres han augmentat durant els anys 2021 i 2022, després que en el període 2015-2020 aquesta presència s'havia aconseguit reduir de manera significativa. El nombre d'infants tutelats menors de sis anys en centre residencial ha passat de 123 l'any 2020 a 229 l'any 2021, i a 212 el mes de setembre de 2022. El nombre d'infants tutelats menors de tres anys en centre residencial també s'ha incrementat, de 64 l'any 2020 a 94 el setembre de 2022 (vegeu la taula 9).

Taula 9. Evolució del nombre d'infants tutelats menors de sis anys que estan en acolliment residencial (2013-2022)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Infants tutelats en centre residencial	2.706	2.685	2.672	2.975	3.487	5.681	5.677	4.246	4.168	4.879
Infants tutelats menors de sis anys en centre residencial	286	262	195	180	165	115	135	123	229	212
Infants tutelats menors de tres anys en centre residencial	117	111	77	71	69	48	67	64	80	94

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Departament de Drets Socials.

El percentatge d'infants menors de sis anys sobre el conjunt d'infants i adolescents residents en centre se situa al voltant del 6%, força equiparable a la mitjana espanyola (6,4%) però clarament per sobre de les comunitats autònomes capdavanteres, com ara l'Aragó (0%), Cantàbria (0%), Navarra (1,1%), la Comunitat Valenciana (2,7%) o el País Basc (3,7%).

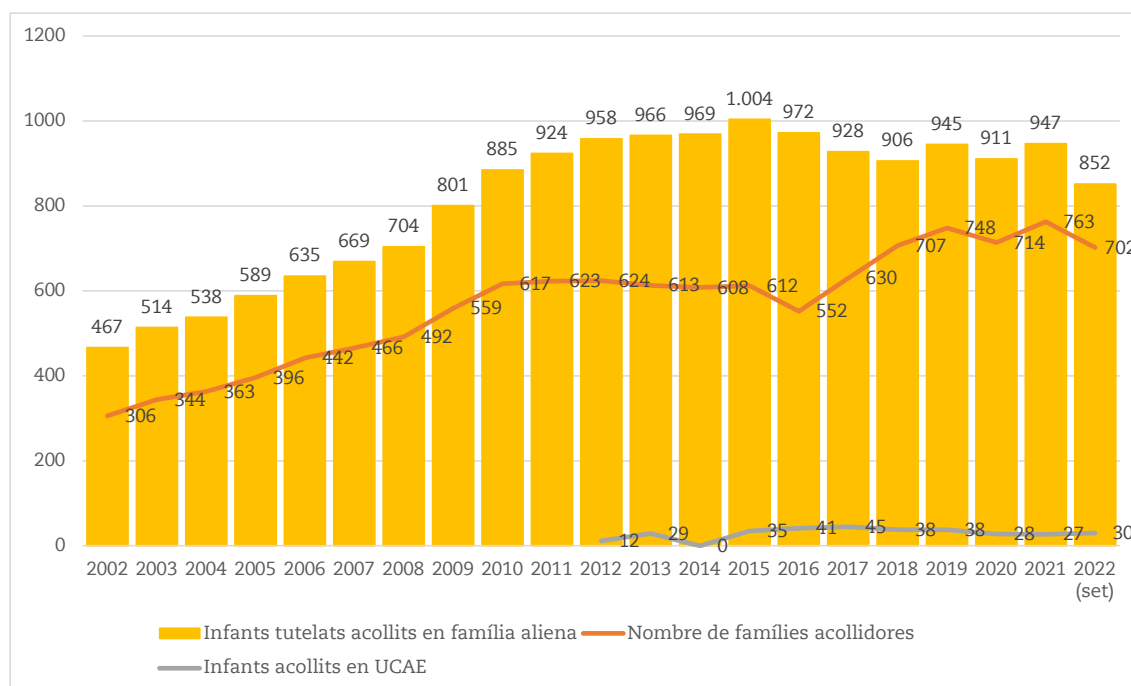
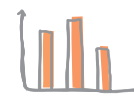
En la darrera dècada, no s'ha aconseguit incrementar el nombre d'infants tutelats acollits en família aliena

Les dificultats perquè els infants tinguin un recurs de protecció adequat tenen a veure, en part, amb els dèficits de desplegament de la mesura d'acolliment en família aliena dins el sistema de protecció a la infància i l'adolescència, i de la mesura d'acolliment en unitat convivencial d'acció educativa (UCAE).

L'anàlisi de les dades mostra un cert increment del nombre de famílies acollidores els darrers anys, especialment a partir del 2016, però també **l'estancament sostingut en el temps al llarg de la darrera dècada del nombre d'infants acollits en família aliena**. L'any 2012 hi havia 958 infants acollits en família aliena, una xifra semblant a la de l'any 2021, que n'hi havia 947 (vegeu el gràfic 9).

Les UCAE, que són adequades per garantir un recurs alternatiu a la família de caràcter familiar a infants i adolescents amb situacions personals o familiars més complexes (grups de germans, malalts, infants amb necessitats especials), són una mesura amb un abast molt limitat (30 infants en UCAE el setembre de 2022).

Gràfic 9. Evolució dels infants tutelats en família aliena i del nombre de famílies aco-llidores (2002-2021)

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i l'Institut Català de l'Adopció.

Hi ha prop de 500 infants tutelats pendents d'un altre recurs, majoritàriament pendents d'una família aliena

El recurs de protecció on es troben els infants i adolescents tutelats no sempre s'ajusta a la proposta que han formulat prèviament els equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA) per a cada cas. **El setembre de 2022, el 6,3% dels infants tutelats estaven pendents d'un altre recurs en el sistema de protecció.** Aquesta proporció, que fa referència a prop de 500 infants i adolescents, s'ha mantingut de manera més o menys estable els darrers anys.

Prop de 500 infants tutelats estan pendents d'un altre recurs, majoritàriament una família aliena

La majoria d'aquests infants i adolescents pendents d'un altre recurs (467 el setembre de 2022) estan en espera que se'ls assigni una família aliena. Per donar resposta a aquesta necessitat, caldria incrementar el nombre de famílies aco-llidores en prop de 385 famílies aproximadament.

Taula 10. Evolució dels infants tutelats que estan en el sistema de protecció pendents d'un altre recurs (2012-2022)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Infants tutelats	7.040 (6.774)*	7.076 (6.706)*	6.985 (6.698)*	6.962 (6.794)*	6.927	7.449	9.590	9.387	7.893	7.798	8.484
Infants tutelats pendents	...	...	...	...	644	612	575	537	494	518	532
% sobre infants tutelats	...	...	...	...	9,2	8,2	6,0	5,7	6,3	6,6	6,3
Infants tutelats pendents de família aliena	...	...	...	522	483	502	508	532	528	471	467
Infants tutelats pendents de CRAE ...	...	...	...	82	83	76	49	50	82	41	55
Infants tutelats pendents de CREI ...	...	...	...	...	26	21	13	11	15	1	7
Infants tutelats pendents de centre terapèutic	...	...	...	...	12	13	5	4	8	5	3

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Departament de Drets Socials.

*Nota: A partir de l'any 2016, en les dades d'infants tutelats es deixen de comptabilitzar els joves amb expedient assistencial que es comptabilitzaven altres anys, atès que en realitat són majors d'edat, tot i que continuïn sent atesos pel sistema de protecció.

Per poder comparar les dades dels diferents anys caldria utilitzar les dades que es troben entre parèntesi, de les quals, precisament, s'han exclòs aquests joves.

Els darrers anys, s'han incrementat el nombre de places en centre residencial d'educació intensiva (CREI) i en centre terapèutic, i també el nombre d'infants i adolescents que hi resideixen (quasi 300 el setembre de 2022). Això ha permès reduir el nombre d'infants i adolescents que estan en espera d'aquest recurs (vegeu la taula 11).

Taula 11. Evolució dels infants tutelats en CREI i centres terapèutics (2010-2022)

CREI	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Nombre de places en CREI	94	94	94	94	94	122	142	137	137	161	161
Infants tutelats residents en CREI	82	92	96	90	93	129	145	142	133	157	163
Infants tutelats pendents de CREI	...	...	...	...	26	21	13	11	15	1	7

Centre terapèutic	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Nombre de places en centre terapèutic	...	...	...	95	112	154	194	184	194	185	181
Infants tutelats residents en centre terapèutic	...	...	...	96	118	181	181	121	112	118	115
Infants tutelats pendants de centre terapèutic**	...	...	...	...	12	13	5	4	8	5	3

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Departament de Drets Socials.

**Nota: Inclou les ampliacions dels centres d'acolliment específiques per atendre els adolescents no acompanyats que no es van incloure en la Memòria de la DGAIA de 2017.

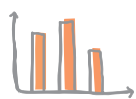
Els tres primers trimestres de 2022 ha augmentat en un 39,1% el nombre de menors estrangers no acompanyats arribats a Catalunya respecte a tot l'any 2021

Un dels factors que més ha transformat les característiques i la composició del sistema de protecció els darrers anys ha estat l'arribada d'infants i adolescents migrants sense referents familiars a Catalunya. **L'any 2015 el 17,7% dels infants i adolescents tutelats eren de nacionalitat estrangera, i l'any 2022 ja representen el 42,1%** (vegeu el gràfic 10).

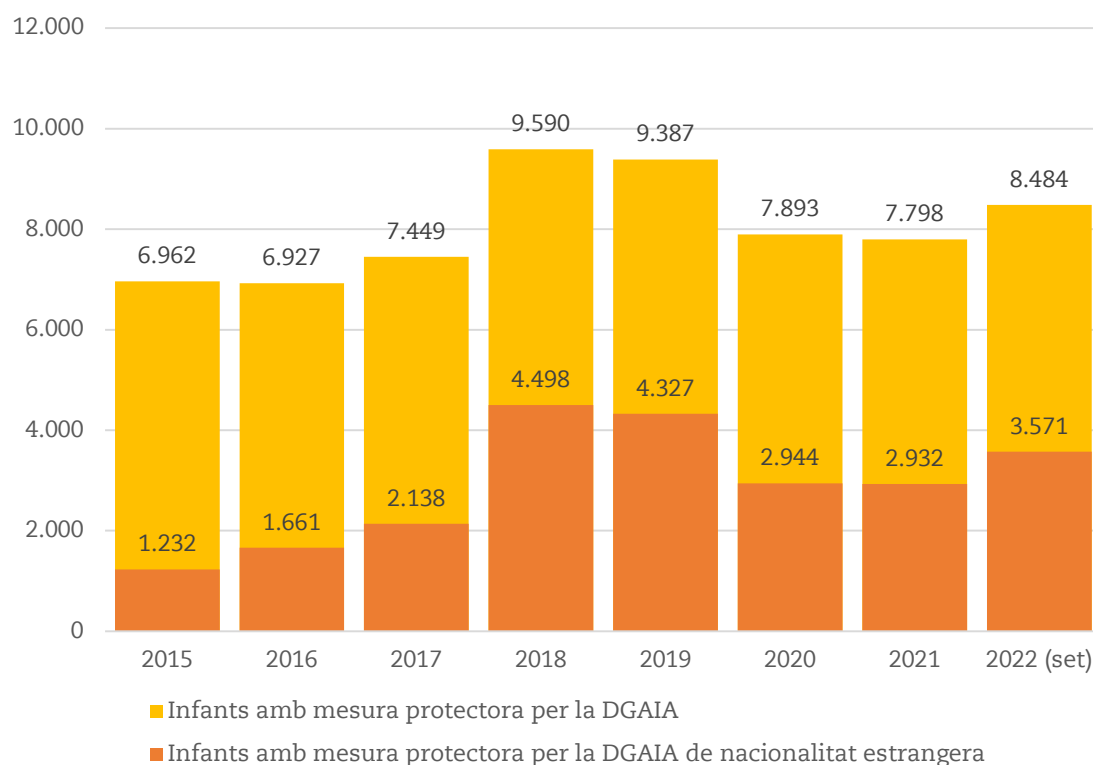
En el període 2017-2019, la pressió assistencial que va experimentar el sistema de protecció va ser molt gran, amb un volum anual de nous casos que se situava entre 1.500 i 3.500 infants i adolescents arribats a Catalunya cada any. L'any 2019, el sistema de protecció va acollir un total de 5.766 infants i adolescents migrants sols, mentre que l'any 2015 eren poc més de 500.

Durant l'any 2022 (de gener a setembre) s'ha accelerat la tendència a incrementar el nombre de casos nous arribats a Catalunya (increment del 39,1% respecte al 2021) i consegüentment també el nombre d'infants i adolescents migrants sols amb mesura protectora (increment del 13,4% respecte al 2021).

Els darrers mesos, les noves arribades d'infants i adolescents migrants sense referents familiars se situen a l'entorn de les 200 de mitjana mensual. **De gener a setembre de 2022, hi ha hagut 1.781 nous casos acollits d'infants i adolescents migrants sols. Aquest fet suposa un increment respecte als nous casos acollits durant el conjunt de l'any 2020 (811) i 2021 (1.279).**

Gràfic 10. Evolució del nombre d'infants tutelats per nacionalitat (2015-2022)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Infants amb mesura protectora per la DGAIA	6.962	6.927	7.449	9.590	9.387	7.893	7.798	8.484
Infants amb mesura protectora per la DGAIA de nacionalitat estrangera	1.232	1.661	2.138	4.498	4.327	2.944	2.932	3.571
%	17,7	24	28,7	46,9	46,1	37,3	37,6	42,1
Menors estrangers no acompanyats a Catalunya atesos durant l'any	624	973	1.958	4.812	5.766	3.688	2.948	3.344
Nous casos de menors estrangers no acompanyats a Catalunya durant l'any	377	684	1.489	3.659	2.202	801	1.277	1.776

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència del Departament de Drets Socials.

No sempre es respecten les garanties en el procediment de desemparament

L'agost de 2022 hi havia 4.143 infants i adolescents que tenien obert un expedient per desemparament (en situació d'estudi, majoritàriament per desemparament preventiu) i 6.332 infants i adolescents es trobaven en situació de desemparament, sota la tutela de l'Administració.

El procediment de desemparament, amb l'obertura de l'expedient corresponent, ha de constituir el mitjà que motivi i assegurí l'encert de la decisió final de l'Administració, i s'ha de fer amb les màximes garanties, no per endarrerir la declaració de desemparament, sinó perquè aquest procediment ha de garantir la màxima seguretat jurídica atès el fort impacte que comporta la decisió de separar un infant de la seva família, i atesa l'entitat jurídica dels efectes que deriven d'aquesta decisió.

Alguns dels dèficits de garanties en el procediment de desemparament detectats per la institució del Síndic de Greuges són:

- Abans del desemparament es posa de manifest en moltes ocasions que no hi ha hagut prou suport psicosocial a la família ni tampoc de caire personal o econòmic, i que tampoc no s'ha fet un acompanyament i un seguiment de l'evolució del cas al domicili.
- En la resolució d'assumpció de tutela de l'infant, sovint no hi consten les actuacions prèvies endegades per prevenir el desemparament.
- En la resolució de desemparament es fa referència a conductes dels progenitors, de vegades fins i tot a fets delictius, però no s'especifica de manera suficient quina informació fonamenta la sospita. La resolució de desemparament no sempre està degudament motivada, en relació amb els fets i els fonaments de dret que justifiquin la decisió de separar l'infant de la seva família.
- De vegades la retirada de l'infant per ingressar-lo en un centre es produeix a l'escola, sense que quedin justificades les raons que motiven fer la retirada en aquest entorn ni la falta d'informació als progenitors.
- Hi ha lentitud en els procediments. L'Administració demora molt els procediments a l'hora d'elaborar els estudis (tant si els infants són al nucli familiar o amb mesura cautelar) o a l'hora d'assignar recursos (hi ha infants en un recurs no adequat pendents del recurs proposat per l'equip tècnic).

Dels infants i adolescents que tenen obert un expedient per desemparament (en situació d'estudi), la meitat (2.021, el 48,9%) està en estudi amb separació

del nucli familiar (amb mesura cautelar). El setembre de 2022, el temps mitjà destinat a l'elaboració de l'estudi era de 3,3 mesos. Durant l'any 2022, hi ha hagut una reducció de la mitjana de temps destinat a l'estudi (vegeu la taula 12).

Taula 12. Evolució dels infants tutelats que estan en estudi per l'EAIA (2015-2022)

	2015	2016	2017	2018 (15 set)	2019 (set)	2020 (set)	2021 (set)	2022 (set)
Expedients de desemparament sense mesura cautelar	874	1.004	1.243	1.333	1.475	1.606	1.725	2.113
Expedients de desemparament amb mesura cautelar	671	722	1.025	2.042	2322	1418	1393	2021
Ràtio d'expedients de desemparament per infant tutelat	0,22	0,25	0,30	0,40	0,39	0,36	0,44	0,65
% d'expedients de desemparament amb mesura cautelar	43,4	41,8	45,2	60,5	61,2	46,9	44,7	48,9
	31 de- sembre 2015	31 de- sembre 2016	31 de- sembre 2017	30 setembre 2018	30 setembre 2019	30 setembre 2020	30 setembre 2021	30 setembre 2022
Estudi	593	719	1.003	1.012	1.234	1.325	1.451	1.872
Estudi + mesura cautelar	281	410	765	1.702	2.003	1.187	1.132	1.811
	2015	2016	2017	2018 (30 set)	2019 (30 set)	2020 (30 set)	2021 (30 set)	2022 (30 set)
Mitjana de temps	6,3 mesos	6,0 mesos	6,1 mesos	5,7 mesos	4,6 mesos	4,2	4,2	3,3
Mediana de temps	4,6 mesos	4,5 mesos	3,5 mesos	3,5 mesos	4,6 mesos	3,9	4,2	3,3

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència del Departament de Drets Socials.

Nota: Els EAIA intervenen en diferents situacions: expedients de risc, expedients de desemparament i expedients de tutela. Els expedients de desemparament són els que es podrien considerar casos en estudi, sense que hagi estat necessària una mesura cautelar o en què aquesta mesura cautelar sí que ha estat necessària. D'altra banda, les dades de temps mitjà i de la mediana de temps corresponen als mesos que han estat oberts els expedients de desemparament i que han estat tancats en l'any estudiat. S'han exclòs del càlcul els valors extrems (5%; 2,5%).

■ La conflictivitat familiar i la manca de col·laboració dels progenitors són motius esmentats en algunes resolucions de desamparament. De vegades els serveis no tenen prou temps o formació especialitzada per acompanyar les famílies en la gestió de la conflictivitat i es fa una intervenció de tipus sancionador i controlador i no tant restauradora o de resolució del conflicte.

A més a més, cal tenir present que el procediment de desamparament l'instrueix, el decideix i l'executa la DGAIA. Les famílies viuen la decisió des d'una forta oposició, i això en moltes vegades genera qualificacions de "manca de col·laboració" (cercle viciós).

■ Moltes famílies s'enfronten a la situació sense assessorament jurídic.

Cal millorar les garanties mentre l'Administració tingui la tutela de l'infant

En la tramitació de les queixes rebudes a la institució del Síndic de Greuge relatives a infants que estan tutelats en un centre residencial, destaquen algunes mancances en el procediment de tutela, com ara:

■ El pas del temps i la manca de compliment de la garantia de transitorietat de l'acolliment residencial (art. 132 LDOIA), que pot suposar una vulneració del dret de l'infant a viure en un entorn familiar. Es detecten situacions d'estades d'anys als centres, sense que hi hagi una veritable revisió de la mesura cada sis mesos.

■ La intervenció de multiplicitat de serveis amb dèficits de coordinació, que en comptes de desembocar en una resposta integral i reparadora, comporta la cronificació de la complexitat de l'abordatge del cas.

■ El règim de visites amb la família biològica s'aborda, de vegades, des d'una perspectiva restrictiva:

- Poca freqüència i visites en espais tancats i sovint amb horaris que interfereixen en l'horari escolar (centre, EVIA o punt de trobada).
- Falta de garantia del dret de relació entre germans i/o germanastres tutelats que es troben en recursos diferents.
- Mancances dels professionals (educadors) per treballar l'aferrament dels infants als seus progenitors, especialment quan aquests darrers s'oposen a la mesura, que acaben limitant les visites per evitar que els progenitors puguin interferir en l'adaptació de l'infant.
- Reducció de visites (com si fos un càstig) per l'anomenada *manca de col·laboració dels progenitors*, sense tenir en compte com aquesta reducció afecta els infants.

■ El treball amb la família biològica no sempre és consistent ni garanteix suficientment a curt o mitjà termini el retorn de l'infant tutelat:

- Es detecten plans de treball amb objectius poc assumibles pels progenitors (per exemple, en un context de crisi com l'actual: “disposar d'una situació socioeconòmica, laboral i emocional estable i adequada”).
- El llenguatge excessivament burocràtic per treballar amb les famílies no contribueix a teixir una relació de confiança. Els EAIA utilitzen un llenguatge administratiu molt tècnic a l'hora de treballar amb els progenitors (per exemple: les famílies tenen por de signar el document de compromís socioeducatiu (COSE), perquè és massa llarg i complicat, i els costa d'entendre).
- Hi ha intervencions en què predomina el control i no el tractament: pocs tractaments terapèutics i molt control amb l'establiment de visites supervisades.
- En algunes ocasions, els professionals no afavoreixen el manteniment del vincle, i es detecten discursos deslegitimadors que generen conflictes de lleialtat dels infants cap a les seves famílies. Caldria millorar la supervisió del treball dels professionals (educadors) per millorar les potencialitats de cada família.

■ L'escolta dels infants i adolescents institucionalitzats no sempre està prou garantida:

- Els infants tutelats institucionalitzats participen poc en el seu propi procés de desemparament. Hi ha pocs casos de nomenament de defensor judicial.
- Els adolescents que manifesten una forta oposició a la mesura de centre no reben prou acompanyament en el medi, i protagonitzen escapoliments reiterats i són més vulnerables.

■ Manca un abordatge restauratiu en el procediment de tutela. La complexitat de la funció del sistema de protecció comporta, de manera inherent, haver d'abordar contínuament diferents situacions de conflicte en què conflueixen forts interessos contraposats, entre famílies, professionals, i serveis. L'abordatge de la conflictivitat ocupa la major part del temps i de la dedicació dels equips, i suposa un desgast professional per l'energia que cal dedicar al difícil encàrrec d'abordar situacions conflictives, prioritzant l'interès superior dels infants.

Les noies adolescents tutelades tenen un risc de patir explotació sexual més elevat que la població infantil en general

El darrers anys els mitjans de comunicació han informat de la desarticulació de xarxes d'explotació sexual que havien afectat nois i noies tutelats per l'Administració. Així mateix, en les visites que la institució del Síndic de Greuges ha dut a terme a centres del sistema de protecció a la infància s'ha constatat la

situació de risc greu d'explotació sexual en què es troben algunes adolescents tutelades que s'escapoleixen de manera reiterada.

Les adolescents ateses pel sistema de protecció tenen un risc de patir explotació sexual marcadament superior a la població infantil en general. La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), com a entitat que exerceix les funcions tutelars envers aquestes adolescents, hauria d'adoptar mesures específiques per evitar que pateixin aquesta forma d'abús.

Convé recordar que són noies que han estat separades del seu nucli familiar per protegir-les, i que l'objectiu de l'acolliment en centre és precisament proporcionar-los un entorn alternatiu a la família segur, protector i educatiu.

En aquest sentit, cal fer una reflexió profunda sobre els elements que condueixen a les situacions d'explotació sexual i les actuacions que es pot dur a terme per prevenir aquestes situacions, i treballar amb les noies afectades.

La DGAIA fa menció del caràcter obert dels centres i a les dificultats greus que tenen les adolescents que s'escapen a causa de la vida difícil que han tingut. Així mateix, s'assenyala que els equips educatius i tècnics treballen per evitar aquests escapaments i aquestes conductes, i que en els casos més complexos s'adopten mesures restrictives com l'ingrés en centres d'educació intensiva. També s'informa que s'ha organitzat un pla de formació per a tots els professionals sobre el tràfic d'éssers humans (TEH) que es duu a terme conjuntament amb els Mossos d'Esquadra.

L'acompanyament de les famílies al domicili i en el medi per evitar les situacions de desemparament

- Enfortir la fase de prevenció amb la inversió de recursos destinats al suport i l'acompanyament preventiu de les famílies al domicili i en el medi.
- Crear serveis al territori de resolució i gestió de conflictes familiars, socials i comunitaris, a fi de prevenir-ne l'escalada o la cronificació, i promoure programes de coparentalitat positiva.

La promoció de l'acolliment familiar

- Abordar polítiques de desinstitucionalització del sistema protector per garantir el dret al recurs d'acolliment familiar a través de polítiques dirigides a la provisió d'aquest recurs.
- Adoptar un pla de mesures urgent per suprimir la presència de nadons i d'infants de menys de sis anys en centres i reduir-hi la presència dels infants de més de sis anys, que haurien d'estar

ingressats en centres només quan aquesta sigui la mesura més ajustada a les seves necessitats.

- Promoure l'acolliment en família aliena, inclòs l'acolliment en unitat convivencial d'acció educativa (professional) i l'acolliment d'urgència i diagnòstic.
- Incrementar els recursos per al suport i la intervenció amb les famílies per evitar sempre que sigui possible la separació del nucli familiar (especialment l'ingrés en centre) i l'allargament de les situacions d'institucionalització, i facilitar el retorn amb totes les garanties per a l'infant quan es dugui a terme.

La millora de les garanties del procediment de desemparament

- Motivar les resolucions de desemparament amb la llista d'actuacions de caràcter preventiu que s'han emprès al domicili i en el medi a fi d'evitar-lo.
- Motivar la decisió de retirar l'infant de l'escola amb les alternatives ofertes a la família per evitar-la.
- Prendre mesures per prevenir retards en els processos d'estudi dels EAIA.

La millora de la garantia durant el procediment de tutela

- Escoltar més els infants i adolescents tutelats pels EAIA.
- Evitar dilacions en la revisió, l'estudi i la proposta més adequada en relació amb la situació de l'infant o adolescent tutelat.
- Incrementar la participació dels infants i adolescents tutelats en el procés de presa de decisions sobre qüestions que els afecten.

La prevenció de l'explotació sexual de noies tutelades per l'Administració

- Dur a terme una anàlisi global i aprofundida de les circumstàncies concretes de les noies que s'han escapolit reiteradament dels centres (temps de separació de les famílies, vinculació que hi mantenen, respostes dels centres, etc.) i de les causes que fan que es vegin exposades a aquest tipus de violència.
- En funció del resultat d'aquest estudi, treballar per prevenir els escapoliments i perquè els centres intervinguin de manera eficient quan detectin indicis de situacions d'explotació sexual.

5. La lluita contra la segregació escolar

La segregació escolar té un impacte sobre la cohesió social del conjunt de la societat, però té efectes especialment negatius per a l'alumnat socialment desfavorit, perquè condiciona negativament el seu rendiment acadèmic i les seves trajectòries educatives i dificulta les seves possibilitats de socialització en entorns escolars amb capitals socials i culturals equiparables a la realitat social en què viu.

La crisi econòmica que s'albira introduirà un nou element de desigualtat al repte dels centres de garantir el desenvolupament educatiu del seu alumnat en condicions d'igualtat d'oportunitats. L'increment de la precarietat social en què es troben (i es trobaran en un futur proper) moltes famílies comportarà que l'atenció socioeducativa que caldrà proporcionar des dels centres sigui més complexa. Aquesta situació afectarà més els centres amb una composició social especialment desfavorida.

Per tant, combatre els desequilibris en la composició social dels centres i evitar la concentració de complexitat educativa en determinats centres és una política efectiva per combatre les conseqüències socials i econòmiques derivades de les crisis.

Cal tenir present, a més, que la davallada demogràfica causada per la caiguda de les taxes de natalitat als nivells més baixos de les darreres tres dècades afavoreix que l'admissió d'alumnat al sistema educatiu estigui cada cop més protagonitzada per alumnat d'origen migrant, que presenta una situació socioeconòmica més vulnerable. **El setembre de 2022, per exemple, la presència d'alumnat estranger a I3 és del 19,5%, cinc punts percentuals més que a 4t d'ESO, on aquesta presència se situa en el 14,8%.**

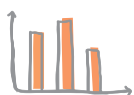
Les mesures desenvolupades des de la signatura del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya, que s'han intensificat l'any 2022, han permès reduir un 15% els nivells de segregació escolar al sistema educatiu

L'anàlisi dels índexs de dissimilitud de la distribució de l'alumnat estranger posa de manifest que, després d'un període d'estancament, a partir de l'any 2016 es va iniciar un procés lent però sostingut de reducció progressiva dels nivells de segregació escolar al sistema educatiu, que s'ha intensificat a partir de la signatura del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya l'any 2019. **Entre els cursos 2018/2019 i 2022/2023 (fins al setembre), aquesta reducció ha estat del 16,4% a primària i del 13,4% a secundària.** Mentre el curs 2018/2019 calia (hipotèticament) canviar de centre el 44% de l'alumnat estranger a primària i el 35% a secundària per

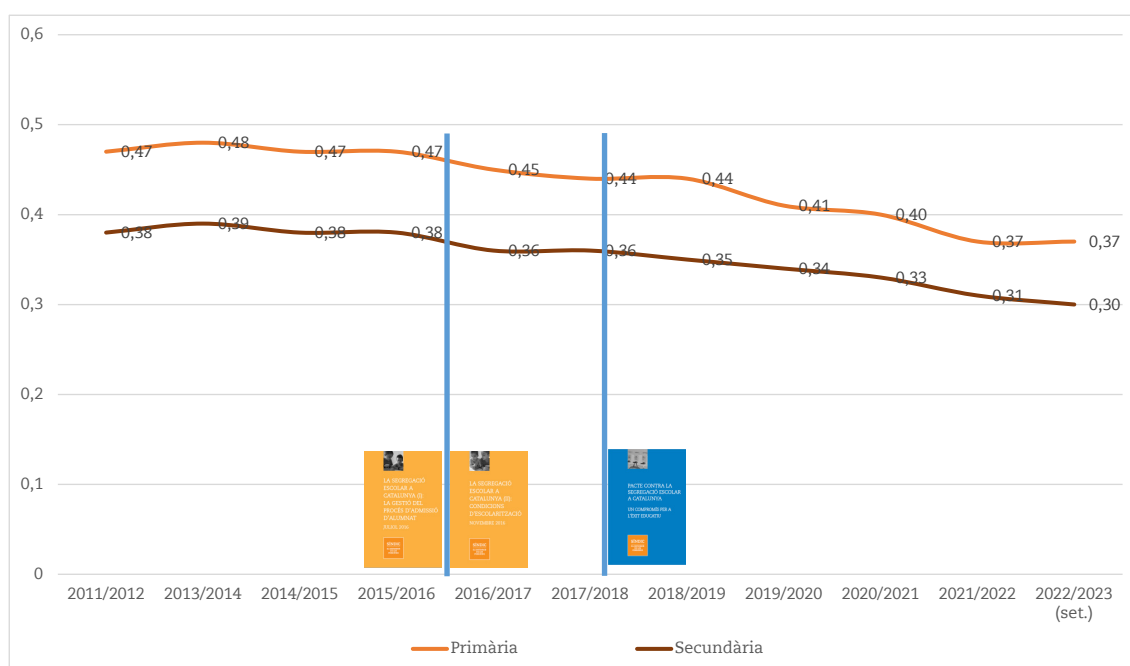
garantir una escolarització plenament equilibrada d'aquest alumnat, el curs 2022/2023 (setembre) aquesta proporció és del 37% a primària i del 30% a secundària (vegeu el gràfic 11).

Les mesures desenvolupades des de la signatura del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya han permès reduir un 15% els nivells de segregació escolar al sistema educatiu

Gràfic 11. Evolució dels nivells de segregació escolar en funció de la nacionalitat de l'alumnat a Catalunya (2011-2023)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Nota: ens referim als nivells que van de 13 a 6è de primària com a primària, i als nivells de 1r d'ESO a 4t d'ESO com a secundària. A diferència de l'anàlisi per municipis, que es limita als municipis més grans de 10.000 habitants, els índexs de dissimilitud d'aquesta taula estan calculats per a tots els municipis catalans que tenen, com a mínim, dos centres de primària o dos centres de secundària.

Malgrat la disminució de la segregació escolar, hi ha municipis catalans amb forts desequilibris en l'escolarització d'alumnat, i també n'hi ha que han presentat una evolució negativa. De fet, **dues terceres parts d'municipis de més de 5.000 habitants han reduït els nivells de segregació escolar des de l'aprovació del Pacte (68,6% a primària i 68,1% a secundària), però en una tercera part aquests nivells han augmentat.**

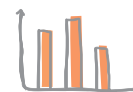
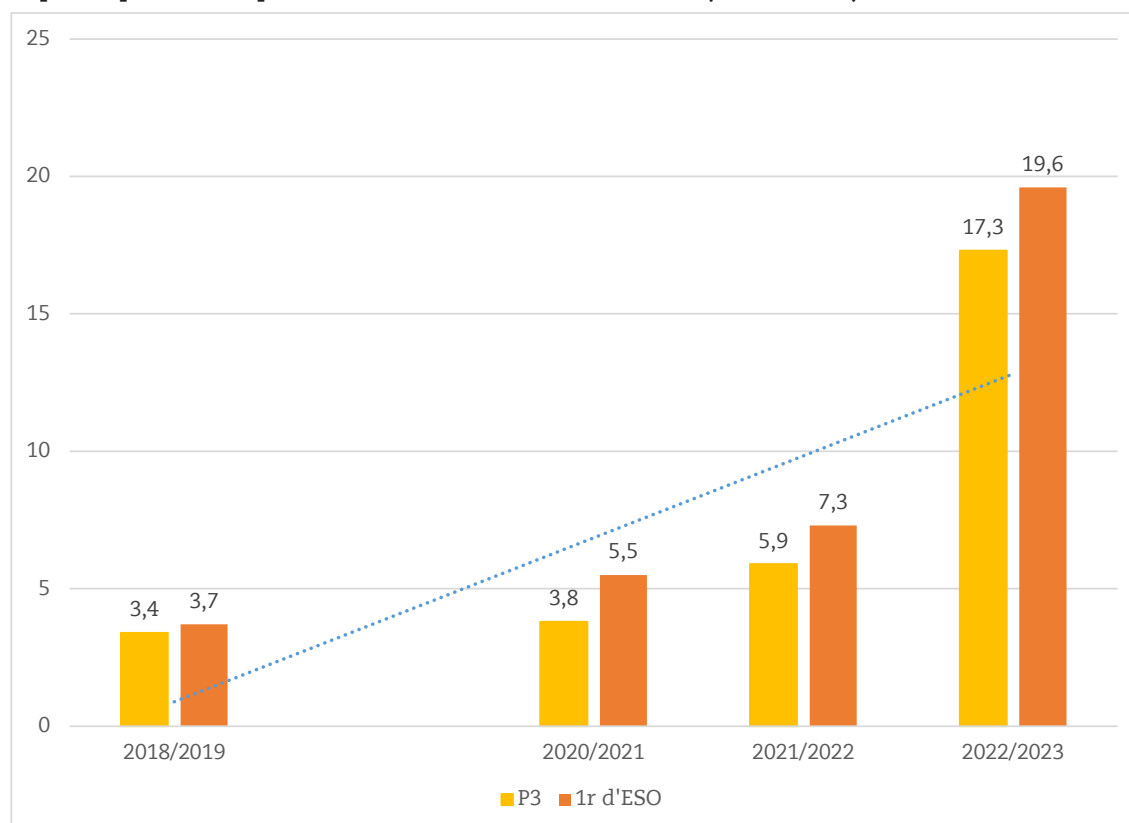
Aquestes dades il·lustren que el Pacte i les mesures que se'n deriven han consolidat una tendència positiva en l'evolució de la segregació escolar a Catalunya els darrers anys, però també que, tot i això, aquests avenços són encara insuficients per poder afirmar que ja s'ha produït una reducció estructural de la prevalença d'aquest fenomen.

La detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques en el procés d'admissió d'alumnat a I3 i 1r d'ESO s'ha quintuplicat entre els cursos 2018/2019 i 2022/2023, però encara s'ha de millorar la planificació de la detecció i l'escolarització equilibrada d'aquest alumnat.

Des de la signatura del Pacte, l'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques ha passat del 6,4% el curs 2018/2019 al 14,6% el curs 2021/2022 a educació primària, i del 5,6% a l'11,9% a educació secundària.

Si es prenen com a referència les sol·licituds en el procés d'admissió d'alumnat a I3 i 1r d'ESO, l'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques ha passat del 3,4% el curs 2018/2019 al 17,3% el curs 2022/2023 en el cas de I3, i del 3,7% al 19,6% en el cas de 1r d'ESO (vegeu el gràfic 12). Aquests nivells de detecció suposen un salt qualitatiu molt significatiu pel que fa al compliment dels objectius establerts en el Pacte.

Gràfic 12. Evolució de les sol·licituds d'alumnat amb necessitats educatives específiques en el procés d'admissió a I3 i 1r d'ESO (2018-2023)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

El Decret 11/2021 estableix com a criteri per determinar la concurrència de necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques la situació de pobresa o el risc de patir-la. Malgrat la millora molt significativa en la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques, **es detecta el 60% d'alumnat en situació de risc de pobresa** (que entre la població infantil de menys de setze anys de Catalunya se situa en el 29,3%).

Així mateix, cal destacar que hi ha importants desigualtats territorials en els nivells de detecció de l'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques. **Mentre que hi ha prop d'una cinquena part de municipis de més de 5.000 habitants amb nivells de detecció superiors al 25%, tant a primària com a secundària, n'hi ha una tercera part, el 33,5% a I3 i el 40,5% a 1r d'ESO, que té uns nivells de detecció que se situen per sota del 10%.**

Els desequilibris en l'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives específiques a I3 s'han reduït un 30% des de la signatura del Pacte, però encara s'hauria de redistribuir un 42% d'aquest alumnat per garantir que la seva escolarització fos plenament equilibrada. **La proporció de municipis de més de 5.000 habitants que té índexs de dissimilitud superiors al 0,40 s'ha reduït a la meitat, del 40,6% el curs 2018/2019 al 19,3% el curs 2022/2023, però encara hi ha una proporció significativa de municipis amb elevats desequilibris en l'escolarització d'aquest alumnat a I3 (19,3%).**

Un altre avenç positiu té a veure amb la millora de l'adequació del nombre de places reservades a la quantitat d'alumnat amb necessitats educatives específiques resident a cada zona. Abans de la signatura del Pacte, la reserva de places estava clarament sobredimensionada, la qual cosa dificultava l'escolarització equilibrada d'alumnat. **A I3 el nombre de sol·licituds d'alumnat amb necessitats educatives específiques era inferior al 50% del nombre de places reservades per a aquest alumnat en el procés d'admissió per al curs 2018/2019, mentre que en el procés d'admissió corresponent al curs 2022/2023, aquesta proporció ha augmentat fins a quasi el 90% de la reserva de places en el cas de l'oferta final (a 1r d'ESO ha passat del 70% a quasi el 95%).**

En negatiu, però, cal destacar que s'ha modificat de manera ostensible la reserva després del període de preinscripció en el procés d'admissió corresponent al curs 2022/2023. La detecció tardana de l'alumnat amb necessitats educatives específiques i la modificació substancial de l'oferta en el procés d'admissió corresponent al curs 2022/2023 han pogut desvirtuar el procés de preinscripció en determinats centres (que han vist com s'ha eliminat l'oferta de places ordinària) i han tingut un impacte negatiu en la percepció que les famílies tenen de les mesures d'escolarització equilibrada.

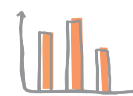
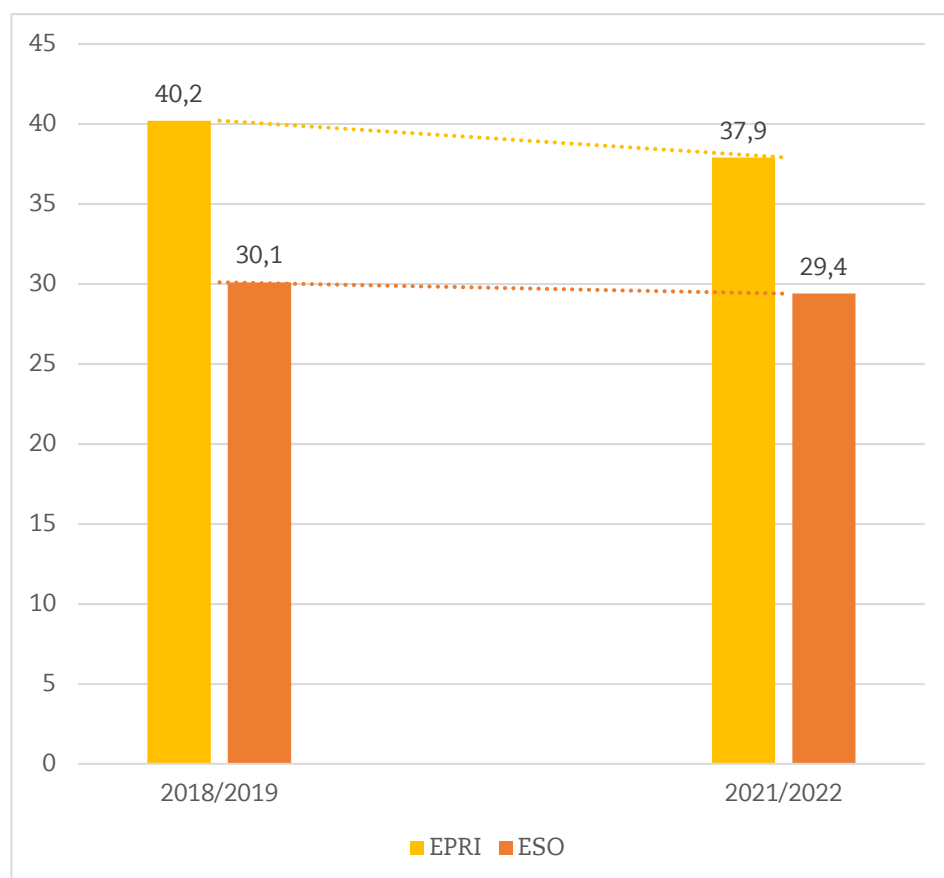

La modificació substancial de l'oferta en el procés d'admissió corresponent al curs 2022/2023 ha pogut desvirtuar el procés de preinscripció en determinats centres

S'ha reduït la proporció d'alumnat amb necessitats educatives específiques escolaritzat fora de termini als centres amb elevada complexitat, però aquesta proporció és encara superior al 30% del total de la matrícula viva

Hi ha una tendència relativament positiva en la gestió equilibrada de la matrícula viva: el curs 2021/2022 s'ha reduït la proporció de matrícula viva assignada a centres amb elevada complexitat respecte al curs 2018/2019, del 40,2% al 37,9% a primària i del 30,1% al 29,4% a secundària (gràfic 13).

Gràfic 13. Evolució del percentatge de matrícula viva a centres amb elevada complexitat (2018-2022)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

A més, el curs 2021/2022 s'ha reduït de manera significativa la proporció de matrícula viva d'alumnat amb necessitats educatives específiques a centres amb elevada complexitat respecte al curs 2020/2021 (del 42,6% el curs 2020/2021 al 38,1% el curs 2021/2022 a primària, i del 34,2% al 30,5% a secundària, quatre punts percentuals menys).

En negatiu, però, cal posar de manifest que aquesta proporció de matrícula viva escolaritzada en centres amb elevada complexitat continua sent molt significativa.

Val a dir que, a escala local, encara no s'utilitzen prou els instruments que estableix el Decret 11/2021 i que ja estan disponibles per garantir l'escolarització equilibrada de la matrícula viva (la proporció màxima d'alumnat amb necessitats educatives específiques, el tancament de ràtios per grup després de l'inici de curs, els increments de ràtio, etc.), de manera que s'incompleix el compromís de no escolaritzar la matrícula viva d'alumnat amb necessitats educatives específiques a centres amb elevada complexitat.

Hi ha manca de transparència en els criteris que s'empren per assignar plaça a l'alumnat amb necessitats educatives específiques

Per garantir les condicions d'igualtat en l'accés al sistema educatiu (art. 4.1 de la Llei d'educació de Catalunya) i tenir en compte la voluntat de les famílies, tal com succeeix amb l'alumnat ordinari (art. 57.3 del Decret 11/2021), l'assignació de plaça de reserva podria seguir un procediment equivalent a l'assignació ordinària, condicionada a l'existència de vacants disponibles i a l'ordenació de les sol·licituds en funció dels criteris de prioritat en cas que el nombre de sol·licituds sigui superior al de vacants disponibles. Cal tenir present que els criteris de prioritat establerts pel Decret 11/2021, de 16 de febrer, en la fase d'assignació ordinària són l'existència de germans al centre, la proximitat del domicili i la renda per càpita. Els dos primers criteris també es preveuen específicament per a l'assignació de plaça de reserva, i la renda per càpita és el factor principal per determinar si hi ha necessitats educatives específiques.

Caldria que el procés d'admissió de les places de reserva es desenvolupés amb els mateixos criteris de transparència que el procés ordinari d'assignació de plaça

En aquest sentit, en el supòsit que les places de reserva d'un determinat centre estiguessin cobertes i hi hagués més demanda que oferta, l'alumnat que no hi hauria obtingut plaça seria assignat a altres places de reserva vacants a altres centres. Aquest procés es podria desenvolupar amb els mateixos criteris de transparència que el procés ordinari d'assignació de plaça, sense que, aparentment, afectin negativament l'escolarització equilibrada d'alumnat.

No es garanteix encara suficientment la doble via d'accés al sistema educatiu entre l'alumnat amb necessitats educatives específiques i l'alumnat ordinari

La institució del Síndic de Greuges encara té constància que hi ha alumnat amb necessitats educatives específiques que s'escolaritza en places ordinàries. Aquesta situació es produeix de manera clara en el cas de l'alumnat amb aquestes necessitats que té germans als centres i que s'hi escolaritza, encara que la reserva sigui insuficient, però també en altres casos.

El Decret 11/2021, de 16 de febrer, preveu l'establiment de procediments d'admissió separats per a l'alumnat ordinari i l'alumnat amb necessitats educatives específiques (doble via d'accés). La programació de l'oferta es fa de manera diferenciada per a les places per a l'alumnat ordinari i per a les places reservades per a l'alumnat amb necessitats educatives específiques. L'alumnat ordinari només es pot matricular a places ordinàries, i l'alumnat amb necessitats educatives específiques, a places reservades (vigents fins a l'inici de curs).

L'allargament de la vigència de la reserva, que ja s'està aplicant en el procés d'admissió corresponent al curs 2022/2023, reforça aquesta doble via d'accés. Durant la vigència de la reserva de places, l'alumnat amb necessitats educatives específiques només hauria de ser assignat a llocs de reserva.

La reducció de ràtios a I3 en el procés d'admissió corresponent al curs 2022/2023 ha aconseguit situar la sobreoferta als nivells del curs 2018/2019, quan es va signar el Pacte, però no resol a mitjà termini els efectes de la davallada demogràfica

Des de la signatura del Pacte, la sobreoferta va augmentar notablement fins al procés d'admissió corresponent al curs 2021/2022, especialment a I3, quan va passar del 82,8% de cobertura de les sol·licituds a I3 en relació amb l'oferta inicial el curs 2018/2019 al 89% el curs 2021/2022. Amb tot, la reducció d'un 20% de les ràtios a la majoria dels centres educatius per al curs 2022/2023, especialment del sector públic, ha permès tornar a situar la sobreoferta als nivells vigents el curs 2018/2019, tant a I3 com a 1r d'ESO, malgrat que el nombre d'alumnat preinscrit ha decrescut en aquest mateix període (taula 13).

La situació de sobreoferta és més prevalent en el sector concertat que en el sector públic.

Taula 13. Evolució de les dades de sobreoferta (2018-2023)

Etapa	Tipus	2018/2019	2020/2021	2021/2022	2022/2023
I3	Sol·licituds / oferta inicial (100 places)	89,0	84,7	82,8	89,2
	Sol·licituds / oferta final (100 places)	86,9	84,1	82,4	88,0
	Oferta inicial - sol·licituds	8.361	11.483	12.419	7.006
	Oferta final - sol·licituds	10.205	12.058	12.798	7.910
1r ESO	Sol·licituds / oferta inicial (100 places)	97,8	98,0	95,2	96,8
	Sol·licituds / oferta final (100 places)	95,8	96,3	94,9	95,9
	Oferta inicial - sol·licituds	1.275	1.220	2.871	1.797
	Oferta final - sol·licituds	2.464	2.308	3.087	2.289

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Els compromisos associats al finançament dels centres previstos en el Pacte no s'han complert. Els ajuts previstos al Decret 11/2021 encara no s'han convocat, tot i que s'ha previst fer-ho durant el curs 2022/2023 només per a l'alumnat de I3 i 1r d'ESO

La institució del Síndic de Greuges ja ha demanat al Departament d'Educació que desplegui amb diligència la convocatòria d'ajuts econòmics als centres per a l'escolarització equilibrada de l'alumnat amb necessitats educatives específiques, vinculats a la detecció i l'accés per reserva, que preveu el Decret 11/2021.

Aquests ajuts, d'un import calculat a partir de l'informe sobre el cost de la plaça escolar elaborat en el marc del Pacte contra la segregació escolar a Catalunya (Síndic de Greuges, 2020), que ja està establert en la memòria econòmica del Decret (641,1 euros en el cas dels centres públics i 988,1 euros en el cas dels centres privats concertats), han de garantir l'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives específiques als centres educatius amb accés gratuït a les activitats complementàries, el material escolar, les sortides i els serveis escolars bàsics.

La Memòria econòmica indica "l'import que, de forma progressiva, i tenint en compte les disponibilitats pressupostàries, s'hauria de consignar en les partides pressupostàries corresponents al funcionament dels centres públics

(92.395.126,85 d'euros) i a la del finançament addicional dels concerts educatius (70.139.606,59 d'euros), per poder garantir l'equitat escolar i l'escolarització equilibrada de l'alumnat amb necessitats educatives de tipus socioeconòmiques", i estableix unes previsions des del curs 2021/2022 fins al curs 2025/2026. Aquestes previsions no s'han complert.

Per ara, el Departament d'Educació ha anunciat que, per donar compliment a la previsió de l'article 63 del Decret 11/2021, de cara al curs 2022/2023 dotarà de recursos econòmics els centres on estiguin escolaritzats els alumnes de 1r i 2n d'ESO identificats com a alumnes amb necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques o socioculturals.

La dilació en el pagament dels ajuts previstos en el Decret 11/2021 i altres subvencions dificulta les mesures d'escolarització equilibrada

La dilació en el pagament dels ajuts previstos en el Decret 11/2021 també es produeix en altres subvencions adreçades a finançar les mesures d'escolarització equilibrada d'alumnat al sector concertat. El procediment de convocatòria pública per a la concessió de subvencions per dotar de finançament addicional els centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desfavorides per al curs 2021/2022 es va obrir el mes de maig i es va resoldre el mes d'agost, un cop el curs escolar ja havia finalitzat.

Aquest retard en el pagament posa en qüestió l'eficàcia de la subvenció, atès que té per finalitat evitar la discriminació de l'alumnat pertanyent a famílies en situació econòmica més desfavorida, suplint les aportacions que les famílies no poden fer per motius econòmics, i, en canvi, se'n resol la concessió quan el curs ja ha acabat.

Per ara, des de la signatura del Pacte, **s'ha incrementat l'escolarització d'alumnat socialment vulnerable als centres concertats en un 103% i també el finançament addicional en un 83%** (dels 6,6 milions d'euros el curs 2018/2019 als 12,0 milions d'euros el curs 2021/2022).

Pel que fa al pressupost del 2023, la previsió del Departament d'Educació és incrementar aquesta partida fins als 24,9 milions d'euros, per poder atendre la totalitat de l'alumnat detectat dels nivells de 1r i de 2n d'ESO. La previsió és destinar-hi un import de 35,4 milions d'euros el 2024 i de 43,4 milions d'euros el 2025).

La millora de la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques

- Millorar la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques mitjançant un criteri de renda per determinar la concurrència de les necessitats educatives específiques de l'alumnat, i també mitjançant el desenvolupament de procediments més automatitzats i menys "artesans" de detecció.

El desplegament de la convocatòria d'ajuts per a l'escolarització equilibrada d'alumnat i la millora del finançament dels centres

- Desplegar amb diligència la convocatòria d'ajuts econòmics als centres per a l'escolarització equilibrada de l'alumnat amb necessitats educatives específiques i millorar el finançament dels centres públics i concertats prevista en l'estudi del cost de la plaça escolar a través de contractes programa.

La configuració de plantilles més multidisciplinàries amb la provisió de personal d'atenció educativa, no constituïdes a partir de criteris de linealitat en la dotació de les plantilles

- Garantir la configuració de plantilles més ben dotades i més multidisciplinàries per als centres amb elevada complexitat, amb la incorporació als equips educatius de professionals de l'àmbit educatiu, social i de la salut.

6. La lluita contra l'abandonament educatiu prematur

L'experiència demostra que el rendiment acadèmic de l'alumnat que està en situació de vulnerabilitat social decreix, especialment si l'escola no garanteix una atenció socioeducativa adequada per preservar el seu benestar. Si amb caràcter general l'escola té un paper fonamental en la socialització dels infants i en la provisió d'oportunitats en condicions d'igualtat, en contextos de crisi aquest paper esdevé encara més determinant.

Val a dir, a més, que en contextos de crisi les dificultats d'accedir al mercat de treball tendeixen a millorar la permanència al sistema educatiu de l'alumnat amb més dificultats d'escolarització i també a promoure el retorn d'aquells que l'havien abandonat prematurament.

L'augment de la provisió d'oferta de formació professional ha permès recuperar una tendència de reducció progressiva de les taxes d'abandonament educatiu prematur

Els darrers quinze anys, l'oferta de cicles formatius de grau mitjà (CFGM) s'ha pràcticament doblat, amb un creixement del nombre d'alumnat del 85,5% des del curs 2007/2008. En el període 2015-2021, però, es va produir un alentiment del ritme de creació d'oferta de CFGM (menys de 1.000 noves places per any) i un cert estancament de les taxes d'escolarització en aquesta etapa, que va ser un problema a l'hora de fer front a l'increment de la demanda experimentat arran de la pandèmia. A partir del curs 2021/2022, però, després que en el procés ordinari d'admissió corresponent a aquest curs s'hagués constatat un dèficit d'oferta inicial per atendre la demanda existent, el Departament d'Educació ha recuperat els nivells de creació d'oferta, amb un increment del 12,9% del nombre de places en dos anys, prop de 8.000 places de CFGM més (4.000 noves places per any).

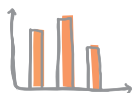
Aquest creixement de l'oferta de formació professional ha permès que, després d'un cert estancament de la reducció de l'abandonament educatiu prematur en el període 2015-2020, en part per la millora de la situació econòmica després de la crisi de 2008, s'hagi recuperat una tendència positiva de minoració de la prevalença d'aquest fenomen (gràfic 14).

Cal destacar que encara avui l'abandonament educatiu prematur és un dels principals problemes estructurals del nostre sistema educatiu, amb una prevalença l'any 2021 (14,8%) significativament superior a la mitjana del conjunt de la Unió Europea (9,7%), i lleugerament superior a la mitjana espanyola (13,3%).

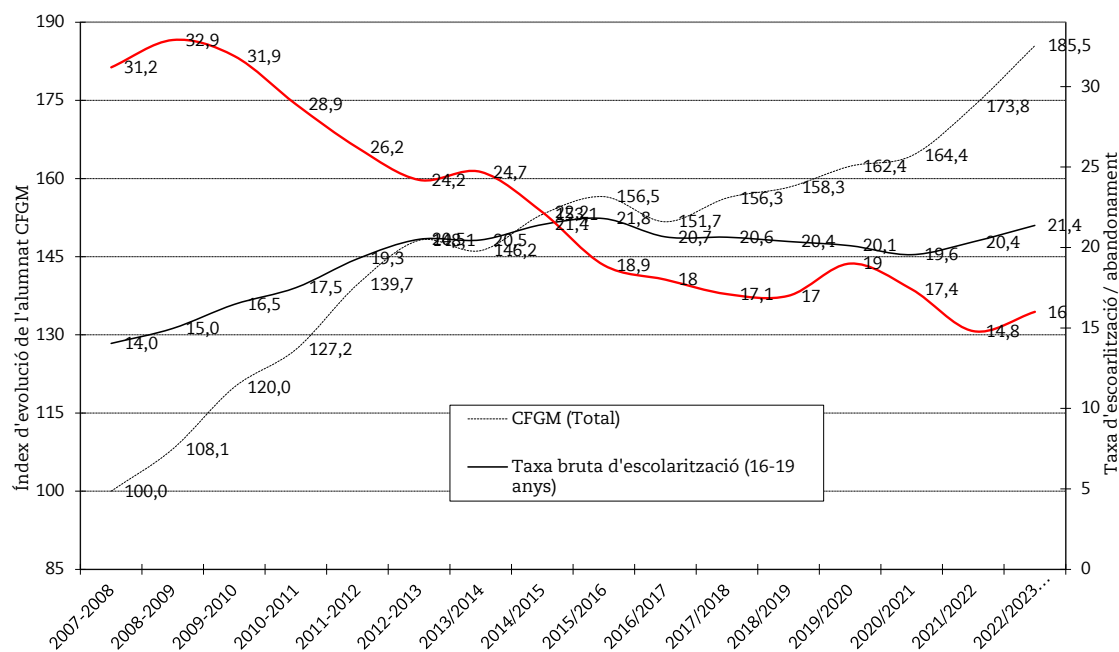

L'abandonament educatiu prematur a Catalunya té una prevalença superior a la mitjana de la UE i la mitjana espanyola

Si es tenen en compte les fortes desigualtats entre grups socials pel que fa als nivells de permanència al sistema educatiu en edats d'escolarització no obligatòria, la formació professional, des del moment que conforma l'itinerari formatiu preferent entre els grups socials desfavorits, més orientats cap a la inserció laboral i cap a trajectòries formatives professionalitzadores, representa un sector educatiu estratègic a l'hora de combatre l'abandonament escolar prematur i els efectes de l'origen social en l'accés desigual als ensenyaments postobligatoris.

Gràfic 14. Evolució de les taxes d'abandonament educatiu prematur i d'escolarització als 16-19 anys a Catalunya (2007-2022)

Font: Departament d'Educació i Idescat.

Nota: La taxa d'abandonament educatiu prematur del 2022 correspon al setembre per als joves de 16 a 24 anys.

S'han millorat les garanties de continuïtat formativa de l'alumnat d'ESO, però hi ha manca d'ajustament d'oferta i demanda que pot afectar l'abandonament educatiu prematur

De cara al procés d'admissió a la formació professional per al curs 2022/2023, el Departament d'Educació ha prioritzat l'accés als CFGM de l'alumnat amb continuïtat d'escolarització (4rt ESO, alumnat d'FP de grau bàsic i alumnat que ha superat enguany el curs específic d'accés –CAM– o la prova d'accés i que és menor de divuit anys), amb un procediment d'admissió diferenciat (un primer procés per a l'alumnat de continuïtat i un procés posterior per a la resta). Aquest fet ha permès que més del 95% de l'alumnat d'ESO hagi pogut accedir al cicle sol·licitat, quan abans aquest percentatge podia ser inferior al 70%.

Els canvis en el procés d'admissió a la formació professional han permès que més del 95% de l'alumnat d'ESO hagi pogut accedir al cicle sol·licitat

En aquest context, però, la institució del Síndic de Greuges ha rebut queixes de persones que no provenen de l'ESO, per exemple, que se senten discriminades perquè no han gaudit d'aquesta prioritat en l'accés. **Entre les persones que no gaudeixen de prioritat en l'accés, hi ha els joves menors de 18 anys que en cursos precedents van abandonar prematurament el sistema educatiu perquè no van poder accedir a un dels cicles formatius que volien.** A criteri de la institució, caldria que, com a mínim els joves menors de divuit anys passessin a formar part del col·lectiu prioritari en l'accés, atesa la seva vulnerabilitat i la protecció especial que els correspon.

Cal alertar, també, de l'incompliment de la provisió universal dels CFGM, prevista en la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (art. 5.2). Malgrat aquest reconeixement legal, aquest accés universal no es compleix a la pràctica, com posen de manifest les queixes presentades per alumnat que no té plaça garantida a un cicle formatiu de grau mitjà per al curs 2022/2023.

Cal alertar de l'incompliment de la provisió universal dels CFGM

En la primera fase del procés d'admissió als CFGM el curs 2022/2023, es va programar una oferta final de 40.399 places, es van rebre 48.682 sol·licituds i se'n van assignar 36.956. En total, 11.726 sol·licituds no van ser assignades (cal destacar que una part significativa de sol·licituds no s'acaba matriculant perquè s'escolaritza a altres ensenyaments). I en la segona fase, es va programar una oferta de 9.866 vacants, es van rebre 2.899 sol·licituds (de les 9.326 sol·licituds en condicions de participar en aquesta segona fase) i se'n van assignar 2.261. Això significa que **638 sol·licituds no van ser assignades, i que no han pogut accedir al CFGM que han sol·licitat. A més, hi ha prop de 7.000 sol·licituds que van participar en la primera fase i estaven en condicions de participar en la segona fase del procés i no ho van fer** (vegeu la taula 14).

Un any més el procés d'assignació de places mostra que hi ha un cert desajustament entre l'oferta de cicles existents i les demandes i necessitats que tenen els futurs alumnes, de manera que més de 600 persones no han obtingut plaça al cicle de grau mitjà que volien, tot i haver-hi vacants en d'altres. Davant d'aquest fet, la síndica insisteix en la necessitat que de cara al futur es continuï avançant al màxim possible en aquest reajustament de l'oferta perquè, en cas contrari, es podria abocar aquests joves a l'abandonament escolar prematur.

Taula 14. Dades corresponents a les dues fases en el procés d'admissió a 1r curs de cicles formatius de grau mitjà (2022)

Primera fase	Oferta final preinscripció	Sol·licituds validades		Sol·licituds assignades	Sol·licituds no assignades
Alumnat de continuïtat	40.399		28.297	27.210	1.087
Resta d'alumnat			20.385	9.746	10.639
Total	40.399		48.682	36.956	11.726
Segona fase	Oferta vacants	Sol·licituds en condicions de participar en la segona fase	Sol·licituds ampliades	Sol·licituds assignades	Sol·licituds no assignades
Alumnat de continuïtat	9.866	851	221	216	5
Resta d'alumnat		8.475	2.678	2.045	633
Total	9.866	9.326	2.899	2.261	638

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Hi ha dèficits importants en la programació del procediment de preinscripció als cicles formatius

També s'han rebut queixes relacionades amb el procediment d'admissió establert pel Departament d'Educació, que és complex i consta de diverses fases, i que no està ben sincronitzat amb l'admissió a la resta d'ensenyaments.

El fet que **no hi hagi un procediment unificat d'admissió als ensenyaments secundaris postobligatoris (cicles i batxillerat)** fa que molts alumnes que **obtenen la plaça sol·licitada no s'hi matriculin**, i que, en canvi, alumnat que no ha obtingut la plaça sol·licitada desconnecti d'aquest procés. En el cas de no haver obtingut plaça en la primera fase, hi ha altres fases successives que allarguen el procediment diversos mesos.

La data d'assignació de les places de la segona volta és el 21 de setembre, un cop ja s'ha iniciat el curs escolar. Davant d'aquest fet, que les dades del Departament mostren que ha afectat finalment 3.785 alumnes de CFGM i CFGS, la síndica demana que s'incorporin els canvis necessaris perquè tot l'alumnat preinscrit disposi de la plaça abans de l'inici del curs.

Cal millorar el calendari i el procediment en la preinscripció i la matrícula dels cicles formatius

La institució també ha rebut queixes d'alumnat amb problemes a l'hora d'incorporar la nota de l'expedient acadèmic en la preinscripció als CFGS en el procés ordinari d'admissió, dins dels terminis establerts, fet que pot interferir en les trajectòries formatives i els itineraris de l'alumnat que finalitza un CFGM o batxillerat i vol accedir a aquesta oferta. Aquesta problemàtica es deu al fet que el calendari d'avaluació extraordinària no encaixa amb els terminis de preinscripció. Cal recordar que no es tracta de no complir determinats requisits, sinó de no poder acreditar-los adequadament, en part perquè el procediment establert per la mateixa Administració no ho permet.

Cal avançar en la integració de la formació professional i en la promoció de places de programes de noves oportunitats

El sistema de formació professional està integrat per la formació professional inicial, conformada pel conjunt de programes formatius que es desenvolupen en el sistema educatiu i que tenen com a finalitat facilitar la qualificació professional a les persones, i per la formació professional per a l'ocupació, que són el conjunt d'accions formatives que es desenvolupen en l'àmbit laboral

que tenen com a finalitat millorar la qualificació professional i la capacitat d'inserció o reinserció laboral per mitjà de la consecució i el perfeccionament de les competències professionals (formació ocupacional i formació contínua).

L'any 2021 es posa en funcionament l'Agència Pública de Formació i Qualificació Professionals de Catalunya, com a instrument clau per impulsar aquesta integració.

Malgrat que la Llei 10/2015, de 19 de juny, de formació i qualificació professionals, estableix la creació de centres de formació professional integrada (art. 24), set anys més tard encara no s'ha desplegat aquesta previsió. La xarxa de centres integrats de Catalunya ha de servir com a pedra angular del sistema de formació i qualificació professionals. A finals d'aquest any 2022, el Departament d'Educació ha previst aprovar el decret que regula els centres de formació professional integrada.

Queda pendent desplegar la previsió de creació de centres de formació professional integrada

Per combatre l'abandonament educatiu prematur de l'alumnat que no es gradua a l'ESO, cal destacar la importància de l'oferta de programes de formació i inserció (PFI) i també dels cicles de formació professional bàsica (FPB). Les darreres dades disponibles corresponents al curs 2021/2022 posen de manifest que **l'oferta de places se situa al voltant de les 7.500, i que la taxa bruta d'escolarització, de 4,6 alumnes per cada 100 adolescents de setze i disset anys, no ha tingut variacions substancials respecte al que ha succeït des de l'any 2010** (l'oferta de PFI s'ha situat des de l'any 2010 entre les 7.000 i les 7.500 places, i les taxes brutes d'escolarització, entre el 4,5% i 5,5%) (vegeu la taula 15).

Es detecten dificultats dels adolescents tutelats residents a centres per accedir als PFI

Cal remarcar que en les visites que s'han fet a centres de protecció s'ha constatat que no hi ha places suficients de PFI per atendre les necessitats de formació d'un col·lectiu especialment vulnerable com és el dels adolescents tutelats.

Taula 15. Evolució de la taxa bruta d'escolarització als PQPI/PFI i cicles formatius bàsics a Catalunya (2005/2006 - 2021/2022)

PFI	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023 (prev.)
PFI (PQPI) (PGS) (16-17 anys)	4,2	4,6	5,2	5,3	5,6	5,6	5,1	5,2	5,1	4,7	4,7	4,7	4,5	4,6	4,6
PFI (PQPI) (PGS) (16-17 anys) (públic) (taxa bruta)	2,6	3	3,3	3,3	3,6	3,8	3,6	3,6	3,4	3,3	3,3	3,3	3,5	3,3	3,3
Alumnat	5.521	6.281	7.047	7.113	7.537	7.668	6.929	7.142	7.115	6.938	6.999	7.189	7.126	7.506	7.400
Alumnat (públic)	3.561	4.049	4.463	4.372	4.858	5.165	4.848	4.871	4.786	4.793	4.936	5.009	5.604	5.384	5.308
Cicles formatius bàsics	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023 (prev.)
Cicles formatius bàsics (16-17 anys) (taxa bruta)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,4	1,1
Cicles formatius bàsics (16-17 anys) (públic) (taxa bruta)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,4	1,1
Alumnat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	660	1.780
Alumnat (públic)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	660	1.780

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

El nivell d'assoliment de competències de l'alumnat de 4t d'ESO empitjora, tot i que no augmenten les desigualtats socials preexistents

Els resultats de les proves de competències de l'alumnat de 4t d'ESO han experimentat a partir de l'any 2020 una evolució negativa, especialment en el cas de la competència en matemàtiques i en llengua anglesa. **Aquest empitjorament dels resultats ha estat especialment evident l'any 2022, atès que en totes les competències la puntuació ha estat més baixa que en l'any 2021: en concret, hi ha hagut 5,5 punts de retrocés en matemàtiques; 2,8 en llengua castellana; 2,4 en llengua catalana; 2,1 en llengua anglesa, i 0,2 en ciència i tecnologia (taula 16).**

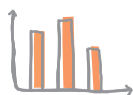
Si bé l'impacte de la covid-19 és un dels principals motius d'aquests resultats, cal posar de manifest també que, abans d'aquest decreixement, l'evolució del nivell d'assoliment de competències al sistema educatiu s'ha caracteritzat durant anys per l'estancament dels resultats.

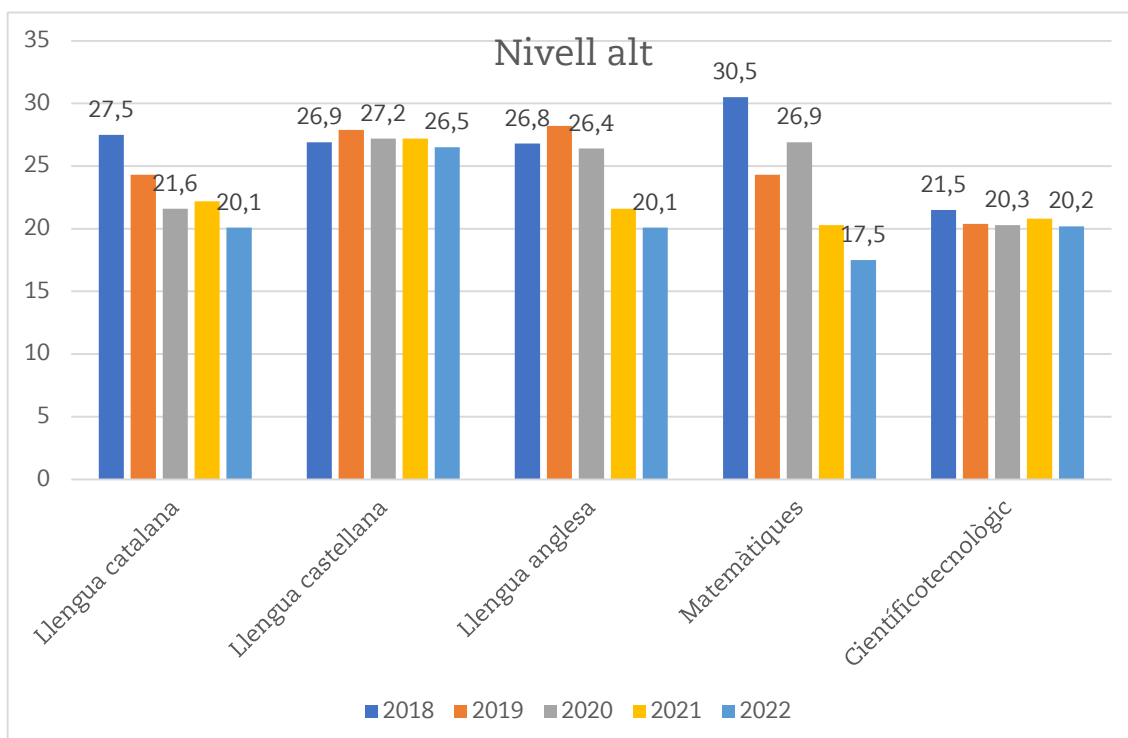
Taula 16. Evolució dels indicadors relacionats amb l'adquisició de competències a Catalunya, 2003-2022

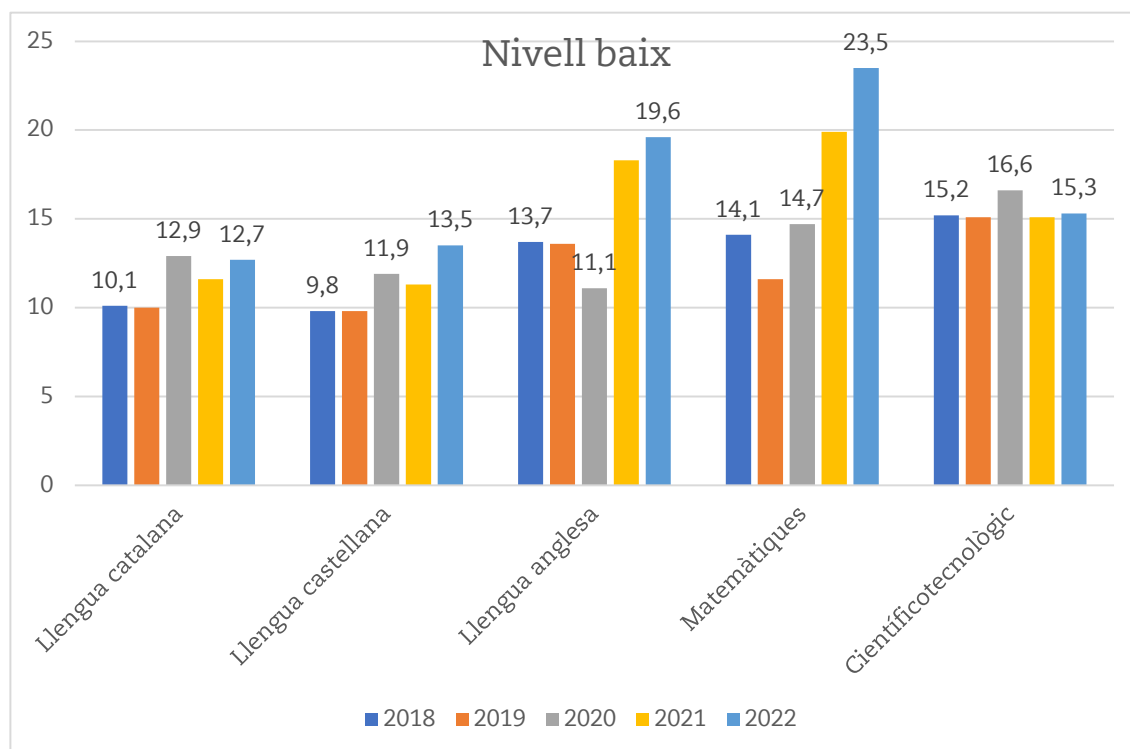
Proves de 4t d'ESO. Puntuació mitjana de la competència	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Llengua catalana	72,8	76,6	77,1	76,3	76,9	74,6	76,8	77,5	74,1	76,5	74,1
Llengua castellana	73,9	76	76,4	75,2	76,5	77,2	77,3	78,6	77,9	78,0	75,2
Matemàtiques	64	68,3	69,1	68,7	68,1	70,2	68,5	68,2	70,2	66,7	61,2
Llengua anglesa	-	-	66,9	69,3	71	74,1	73,9	74,1	74,7	70,5	68,4
Científicotecnològica	-	-	-	-	67,2	65,9	66,1	66,2	63,5	63,9	63,7

Cal destacar que els darrers anys ha disminuït la proporció d'alumnat que té un nivell alt en les diferents competències, i de manera especial en la competència en llengua catalana (-7,4 punts percentuals des de 2018), llengua anglesa (-6,7 punts) i matemàtiques (-13 punts), i també ha augmentat la proporció d'alumnat que obté un nivell baix en llengua catalana (+2,6 punts), llengua castellana (+3,7 punts), llengua anglesa (+5,9 punts) i matemàtiques (+9,4 punts). Només en la competència científicotecnològica sembla que hi ha un cert estancament de resultats (vegeu el gràfic 15).

Gràfic 15. Evolució del percentatge d'alumnat amb nivell alt i nivell baix de competències a les proves de 4t d'ESO (2018-2022)

Font: Elaboració a partir de dades del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya.

L'anàlisi dels resultats de les proves de competències a 4t d'ESO constata que la complexitat del centre o la repetició són dos dels principals factors que expliquen les desigualtats en els resultats.

La mesura sancionadora de privació d'assistència a classe sovint no s'aplica com a últim recurs i no ajuda a vincular al sistema educatiu l'alumnat amb més dificultats d'escolarització

La institució del Síndic de Greuges de Catalunya rep sovint queixes de famílies que estan en desacord amb sancions imposades als seus fills adolescents als centres educatius, especialment amb l'ús reiterat de les expulsions, que fan que l'alumnat de vegades perdi molts dies d'assistència a classe.

L'anàlisi d'aquestes queixes posa de manifest que davant els incompliments de les normes de convivència alguns centres tendeixen a recórrer més a la mesura de privació del dret d'assistència a classe que no pas a altres mesures amb efectes menys negatius pel procés educatiu de l'alumnat. Així mateix s'observa que, de vegades, aquestes expulsions s'apliquen de manera automàtica, per l'acumulació d'incidències lleus.

La imposició de mesures educatives i sancions a infants i adolescents ha de tenir una finalitat eminentment educativa, tenir en compte les

circumstàncies de l'alumne i mantenir la proporcionalitat amb la gravetat de la conducta que es vol sancionar.

La imposició de mesures educatives i sancions a infants i adolescents ha de tenir una finalitat eminentment educativa

La privació del dret d'assistència a classe afecta l'exercici del dret a l'educació de l'alumnat i té un fort impacte en el seu rendiment acadèmic. En aquest sentit, les expulsions empitjoren els resultats educatius dels alumnes i no sempre es tradueixen en una millora de les conductes que es pretén corregir, com demostra el fet que en alguns casos s'apliquen de manera repetida.

D'altra banda, es tracta d'un tipus de sanció que la mateixa LEC preveu aplicar davant les conductes molt greus, i per tant s'hauria d'imposar com a últim recurs, en resposta a conductes greus en què es valori que està especialment indicada, atès el perjudici que comporta.

En aquest sentit, la mateixa LEC enumera altres mesures sancionadores possibles que, amb una finalitat educativa i responsabilitzadora, no tenen un impacte tan negatiu.

La gratuïtat a l'etapa educativa infantil 2 pot ser una mesura socialment regressiva si no s'aconsegueix que els "públics absents" s'escolaritzin al conjunt de l'etapa

Les taxes d'escolarització a l'educació infantil de primer cicle ja s'han recuperat de l'impacte de la pandèmia, que va suposar la reducció d'un 19% de l'alumnat matriculat a aquests ensenyaments. **El curs 2020/2021 la taxa d'escolarització de zero a dos anys va passar del 40,3% del curs 2019/2020 al 34,9%, mentre que el curs 2021/2022 aquesta taxa es torna a situar en el 42,0%** (vegeu la taula 17).

Més enllà de l'efecte conjuntural de la pandèmia, però, la davallada demogràfica està provocant una pèrdua sostinguda del nombre de l'alumnat matriculat a aquests ensenyaments, sense que la reducció d'alumnat en uns ensenyaments de provisió no universal no s'hagi aprofitat per incrementar de manera significativa els nivells de cobertura (amb l'aprofitament de les places que queden vacants). El curs 2021/2022 hi ha prop de 9.000 alumnes menys que el curs 2018/2019, just abans de la pandèmia, i prop de 20.000 alumnes menys que el curs 2011/2012, just abans que l'accés a aquests ensenyaments es veiés afectat per la crisi econòmica del 2008.

Paral·lelament, convé recordar que les desigualtats socials d'accés perduren amb caràcter estructural. Tot i que l'escolarització primerenca té efectes especialment positius per al desenvolupament personal, social, cognitiu i emocional dels infants socialment menys afavorits, aquests infants que parteixen a priori d'una situació socioeducativa menys favorable són els que menys participen en l'educació infantil de primer cicle (amb més de trenta punts percentuals de diferència en l'escolarització a aquesta etapa entre els fills de progenitors amb estudis superiors i els fills de progenitors amb un nivell d'estudis baix).

Previsiblement, per efecte de la crisi econòmica que s'albira, els nivells d'escolarització a aquests ensenyaments tornaran a caure, tal com ja va succeir en el període 2011-2015.

Taula 17. Evolució de la taxa d'escolarització a l'educació infantil de primer cicle a Catalunya (2009/2010 – 2021/2022)

PFI	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023 (prev.)
Total	86.070	88.552	92.003	84.244	82.091	79.031	79.027	80.913	80.959	79.948	78.244	63.342	71.224	...
Pública	49.351	52.307	56.765	53.064	51.659	50.033	49.946	50.781	50.542	50.077	49.536	41.841	47.142	43.641
	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023 (prev.)
Taxa d'escolarització de 0 a 2 anys	33,3	34,4	37,0	35,2	36,0	36,1	37,0	38,2	39,0	39,7	40,3	34,9	42,0	...
Taxa d'escolarització pública de 0 a 2 anys	19,1	20,3	22,8	22,2	22,7	22,9	23,4	23,9	24,4	24,9	25,5	23,1	27,8	...
Evolució dels infants de 0 a 2 anys (2001=100)	130,3	130,0	125,5	120,8	115,1	110,5	107,7	107,0	104,7	101,6	97,9	91,5	85,6	...

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i del Padró d'habitants en data 1 de gener de cada any.

A partir del curs escolar 2022/2023 el Govern de la Generalitat ha informat que finançarà la quota d'escolarització del curs infantil 2 que abonen les famílies a les llars d'infants i escoles bressol de titularitat municipal amb un mòdul fix de 1.600 euros per plaça i any. Així mateix, s'ha previst la gratuïtat de la quota d'escolarització del curs infantil 2 que abonen les famílies a les llars d'infants de titularitat de la Generalitat. Alhora, pel que fa a les llars de titularitat privada, el Departament d'Educació ha previst la tramitació d'una convocatòria de subvencions que inclourà un mòdul de 800 euros per

infant i any i un mòdul addicional de 800 euros en cas d'infants vulnerables. Aquesta convocatòria s'estendrà a totes les llars.

En aquest sentit, convé posar de manifest que les garanties de gratuïtat a infantil 2 al sector públic poden afavorir l'escolarització dels públics actualment absents en aquesta etapa educativa.

Tot i això, cal destacar que aquestes garanties de gratuïtat es limiten al sector públic, fet que pot generar disfuncions en municipis on aquesta oferta no cobreixi la demanda existent. Així, la manca d'oferta suficient al sector públic pot generar la paradoxa que hi hagi alumnat vulnerable que no hi pot accedir, i que se n'estigui finançant la gratuïtat a alumnat que no és vulnerable.

A més, la limitació d'aquesta garantia a l'alumnat matriculat a infantil 2 pot perjudicar les famílies socialment vulnerables que no es plantegen accedir a aquesta etapa fins als nivells en què ja no hi ha barreres econòmiques. L'alumnat escolaritzat a infantil 1 accedeix directament a infantil 2 a través de la promoció de curs. Caldria plantejar-se si hagués estat preferible garantir la gratuïtat a les famílies socialment vulnerables al conjunt de l'etapa abans que fer-ho al conjunt de l'alumnat al darrer curs.

Si no es garanteix un accés universal a l'educació infantil de primer cicle en condicions de gratuïtat, caldria prioritzar l'accés de l'alumnat socialment desfavorit

Si aquesta mesura no aconsegueix incrementar l'escolarització de l'alumnat socialment desfavorit que actualment no està present a aquesta etapa, garantir la gratuïtat perdria bona part del seu sentit com a política realment redistributiva, perquè aquesta inversió aniria a finançar l'accés a famílies majoritàriament no vulnerables amb progenitors que treballen, amb menys problemes d'accessibilitat econòmica.

En el cas de no garantir un accés universal a aquesta etapa en condicions de gratuïtat, la institució del Síndic de Greuges planteja la conveniència de prioritzar l'accés de l'alumnat socialment desfavorit i de buscar fórmules de finançament no lineal que siguin més efectives per garantir la igualtat

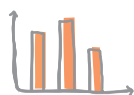
d'oportunitats.

L'increment de la vulnerabilitat social ha anat acompanyat de més provisió de beques en ensenyament

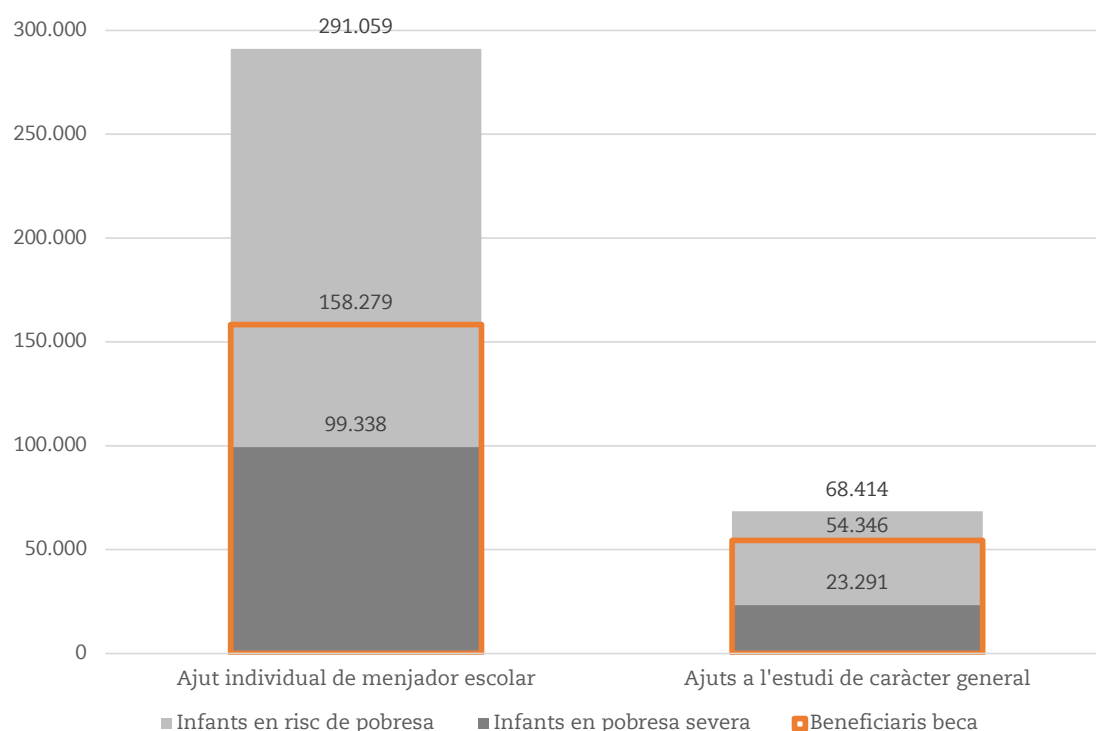
Un dels problemes estructurals del nostre sistema educatiu és el dèficit de cobertura de les polítiques de beques a l'estudi. Els darrers anys, però, s'ha produït un increment sostingut del nombre de beneficiaris. En una dècada, s'ha doblat el nombre d'alumnat que rep un ajut individual de menjador escolar, que ha passat dels 63.537 beneficiaris el curs 2011/2012 a 158.279 el curs 2021/2022, i també s'ha quasi doblat el nombre d'alumnat perceptor d'ajuts a l'estudi de caràcter general, que ha passat de 30.120 a 54.346 en aquest mateix període. També ha augmentat el nombre de beneficiaris d'ajuts per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu, i més recentment també, el nombre de beneficiaris de la subvenció destinada al finançament addicional dels centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desafavorides (vegeu la taula 18).

Cal recordar, però, que tot i que els ajuts per a l'accés al menjador escolar en els ensenyaments obligatoris i els ajuts a l'estudi de caràcter general per a l'accés als ensenyaments postobligatoris són suficients per cobrir a priori l'alumnat en situació de pobresa severa, no ho són per cobrir l'alumnat en situació de risc de pobresa (vegeu el gràfic 16). En el cas dels ajuts de menjador escolar, cal recordar que aquest dèficit de cobertura s'explica fonamentalment per la manca de provisió d'aquest servei en els centres públics de secundària.

Cal afegir, a més, que nombroses despeses associades a l'ensenyament que assumeixen les famílies, com ara per accedir a activitats complementàries o sortides i colònies escolars o per sufragar la compra de material escolar, no estan cobertes encara per ajuts per garantir l'accés a aquestes activitats o per pagar aquest material. Els ajuts previstos al Decret 11/2021 encara no s'han desplegat, tot i que hi ha el compromís de fer-ho.

Gràfic 16. Cobertura dels ajuts de menjador escolar i dels ajuts a l'estudi de caràcter general a Catalunya (2021/2022)

	Ajut individual de menjador escolar	Ajuts a l'estudi de caràcter general
Alumnat beneficiari	158.279	54.346
Alumnat en pobresa severa	99.338	23.921
Alumnat en risc de pobresa	291.059	68.414
Alumnat total (potencialment beneficiari)	993.377	239.210
% cobertura (pobresa severa)	159,3	227,2
% cobertura (risc de pobresa)	54,4	79,4
% cobertura (alumnat total)	15,9	22,7

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i Idescat.

Nota: Dades provisionals.

[illegible]

Beneficiaris	2010 (2010/ 2011)	2011 (2011/ 2012)	2012 (2012/ 2013)	2013 (2013/ 2014)	2014 (2014/ 2015)	2015 (2015/ 2016)	2016 (2016/ 2017)	2017 (2017/ 2018)	2018 (2018/ 2019)	2019 (2019/ 2020)	2020 (2020/ 2021)	2021 (2021/ 2022)
Ajuts per a llibres de text i material didàctic i informàtic (subvenció a centres d'alta complexitat) (centres)	0	0	0	902	920	967	967	999	1.014	1.011	1.041	1.267
Ajuts per a l'adquisició de llibres i material	134.887	139.074	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions per a la reutilització de llibres de text i material curricular i de continguts digitals	230.053	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu	14.114	13.219	13.361	15.062	18.015	20.980	21.191	23.704	25.451	27.907	24.728	22.615
Beques i ajuts a l'estudi de caràcter general	24.468	30.120	29.120	33.182	34.732	37.124	40.048	39.709	40.131	42.268	48.400	54.346
Ajuts individuals de menjador escolar	67.377	63.537	60.759	72.556	85.204	94.479	104.101	124.191	131.891	141.337 (**)	150.402 (**)	158.279 (**)
Beques de desplaçament i residència destinades a l'alumnat que resideix a comarques de baixa densitat	125	125	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a convivències per a alumnat amb necessitats educatives especials	2.300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions als centres privats concertats per a activitats complementàries de l'alumnat amb necessitats educatives específiques	14.489	14.489	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions destinades al finançament addicional dels centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desfavorides	0	0	...	4.342	7.019	6.908	7.614	10.873	11.562	13.401	15.440	22.069
Contracte programa	12.165	12.165	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació.

Nota: (1) El curs 2019/2020 el Departament va assumir, amb motiu de la pandèmia de covid-19, la gestió de targetes menjador per a 149.680 alumnes per al període març/juny, cosa que va motivar una despesa molt superior a la que s'hauria produït si el curs hagués estat normal.

(**) Dades provisionals.

El desenvolupament de la formació professional integrada

- Consolidar la integració de la formació professional del sistema educatiu (CFGM, CFGS, PFI, etc.) i la formació professional per a l'ocupació (que preveu els certificats de professionalitat).
- Crear oferta suficient de formació professional per a la demanda existent; garantir la participació al procés d'admissió preferent (continuitat d'escolarització) de l'alumnat que ha abandonat prematurament el sistema educatiu (especialment si ho ha fet recentment, de vegades per manca d'oferta suficient) i que es troba en una edat teòrica d'abandonament educatiu prematur, i millorar l'adequació entre oferta i demanda.
- Millorar la planificació i la unificació del procediment d'admissió d'alumnat als ensenyaments secundaris postobligatoris.
- Desenvolupar també altres modalitats de formació contínua i ocupacional que promoguin l'obtenció dels títols i certificats de professionalitat per a la resta de persones que sol·liciten plaça de formació professional i no l'han obtinguda.
- Ampliar l'oferta de programes de noves oportunitats i consolidar un model estable de centre integrat de noves oportunitats, amb diferents ofertes amb vocació professionalitzadora, que garanteixi la continuïtat dels itineraris formatius dels joves amb més dificultats.

El finançament de l'educació infantil de primer cycle condicionat a les característiques socioeconòmiques de l'alumnat i dels entorns socials dels centres

- Promoure un model de finançament de l'educació infantil de primer cycle condicionat a la realitat social de l'entorn on s'ubica el centre i focalitzat en l'escolarització de l'alumnat socialment vulnerable al llarg de tota l'etapa, tal com estableix l'article 198.2 de la LEC, que preveu que el finançament s'ha d'emprar "preferentment per a satisfer les necessitats d'escolarització d'infants en entorns socioeconòmics o culturals desfavorits i en zones rurals".

7. La igualtat d'oportunitats en l'accés al lleure

El lleure educatiu és un àmbit bàsic per als infants i adolescents a l'hora d'accedir a oportunitats educatives fonamentals per al seu desenvolupament. La participació al lleure educatiu, però, està molt condicionada per la prevalença de desigualtats socials i econòmiques, que en darrer terme provoquen que aquestes oportunitats no estiguin a l'abast de tots els infants, o que no ho estiguin amb la mateixa intensitat i qualitat.

En contextos de crisi, la participació al lleure acostuma a veure's afectada negativament per les dificultats econòmiques de les famílies a l'hora de sufragar el cost de les activitats. Val a dir, però, que especialment en aquests contextos, el lleure educatiu té un paper fonamental a l'hora de prevenir les situacions de risc entre els infants i adolescents vulnerables i de promoure el seu benestar subjectiu.

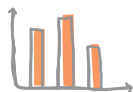
Prop de la meitat dels infants no fa activitats extraescolars esportives, i prop de dues terceres parts no fa activitats extraescolars no esportives

Una part significativa de la població infantil no fa activitats extraescolars al llarg del curs. Amb dades de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA), l'any 2021 el 54,0% dels infants de tres a catorze anys feia alguna activitat extraescolar esportiva, i el 34,6% feia alguna activitat extraescolar no esportiva (vegeu el gràfic 17).

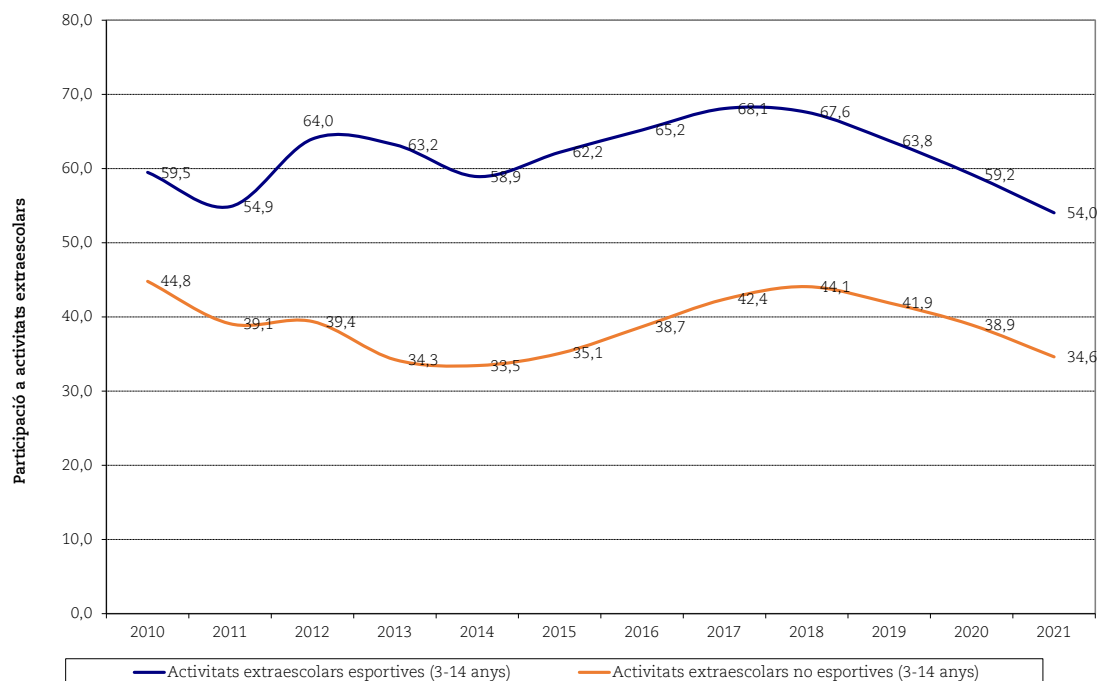
Una part significativa de la població infantil no fa activitats extraescolars al llarg del curs

Des de l'any 2018, la participació dels infants a les activitats extraescolars ha tingut una tendència decreixent, amb una caiguda de prop de 10 punts percentuals en el període 2018-2021, en part a causa de la pandèmia i de les dificultats econòmiques que travessen moltes famílies.

Gràfic 17. Evolució de la participació dels infants de 3 a 14 anys a les activitats extraescolars esportives i no esportives a Catalunya (2010-2021)

Font: Enquesta de salut de Catalunya (ESCA).

Prop de dues tercers parts dels infants i adolescents no participen en activitats d'educació en el lleure durant les vacances

Si prenem com a referència les activitats notificades a la Direcció General de Joventut (casals, campaments, rutes, etc.), que s'organitzen fonamentalment durant l'estiu, la participació d'infants i adolescents a aquestes activitats de lleure ja ha recuperat els nivells existents abans de la pandèmia. Prop de mig milió d'infants i adolescents han participat durant l'estiu de 2022 a activitats de lleure (vegeu la taula 19 i el gràfic 18).

Tot i això, convé posar de manifest que més del 64% d'infants i adolescents a Catalunya no fan activitats de lleure durant l'estiu.

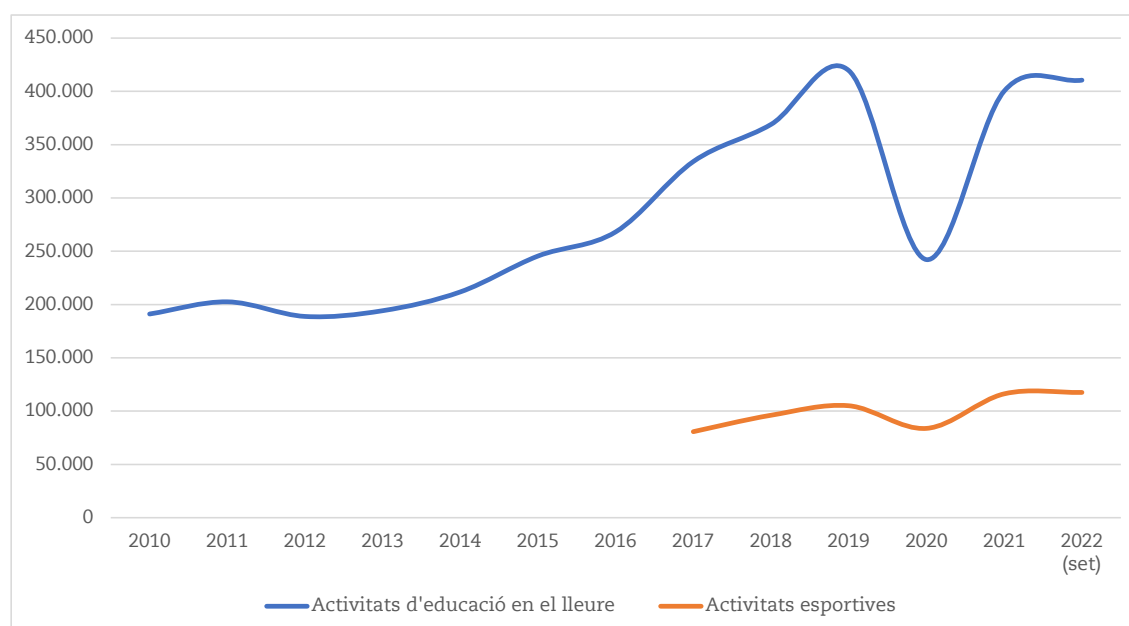
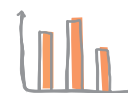
Taula 19. Dades de participació en activitats d'educació en el lleure a Catalunya (2019-2022)

	Activitats	Participants	Dirigents	Personal de suport	Total assistents
Any 2019	11.215	524.498	71.612	6.756	602.866
Any 2020	8.885	326.002	48.757	4.703	379.462
Any 2021	11.710	516.608	71.556	7.645	595.809
	Activitats	Participants	Dirigents	Personal de suport	Total assistents
Estiu 2019	9.810	486.126	64.660	5.647	556.433
Estiu 2020	8.561	318.237	47.373	4.585	370.195
Estiu 2021	10.942	497.288	68.346	7.295	572.929
Estiu 2022	9.898	499.532	64.671	5.930	570.133

Font: Direcció General de Joventut del Departament de Drets Socials.

Gràfic 18. Evolució de la participació a les activitats notificades a la Direcció General de Joventut (2010-2022)

Font: Direcció General de Joventut del Departament de Drets Socials.

Nota: (1) Les dades relatives a la participació en activitats d'educació en el lleure només inclouen activitats d'educació en el lleure en sentit estricte (és a dir: activitats sense component esportiu). Les activitats de caràcter esportiu que també s'han de notificar a la Direcció General de Joventut (els casals esportius, les estades o els campus esportius i les rutes esportives que es duen a terme en èpoques de vacances escolars) es detallen en l'apartat d'activitats esportives. El principal factor que explica el notable creixement en les notificacions d'activitats d'educació en el lleure a partir del 2017 és l'aprovació i entrada en vigor l'1 de novembre de 2016 del nou Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de divuit anys. Així, amb el decret actual cal notificar les activitats amb pernoctació que tinguin una durada igual o superior a dues nits consecutives, mentre que amb el decret anterior només calia notificar les activitats amb tres nits de pernoctació o més.

(2) En l'apartat d'activitats esportives s'hi inclou informació sobre activitats que tenen un component esportiu important però que, alhora, tenen elements substancials que les fan equiparables a les activitats d'educació en el lleure. Aquestes activitats (els casals esportius, les estades o els campus esportius i les rutes esportives que es duen a terme en èpoques de vacances escolars) també s'han de notificar a la Direcció General de Joventut d'ençà de l'entrada en vigor del Decret 267/2016.

La modificació del calendari escolar el curs 2022/2023 permet reduir les desigualtats educatives durant les vacances d'estiu, però cal garantir millor la qualitat de les activitats organitzades a la tarda

Un dels canvis més significatius de l'any 2022 ha estat l'avançament de l'inici del curs escolar una setmana (a primària, el retorn a les aules de l'alumnat ha estat el 5 de setembre, i a l'educació secundària, el 7 de setembre), la qual cosa ha reduït una setmana el període de vacances d'estiu, que és un període que genera fortes desigualtats educatives.

Ahora, durant el mes de setembre, el Departament d'Educació ha previst aplicar la jornada intensiva, amb horari de 9.00 h a 13.00 h, mantenint l'espai de menjador fins a les 15.30 h i després activitats educatives sense cost per a les famílies.

Les activitats desenvolupades durant el mes de setembre en molts centres públics no han tingut un valor educatiu equivalent a les que s'organitzen al llarg del curs

Les informacions que s'han fet arribar a aquesta institució destaquen que, amb caràcter general, la majoria de centres ha ofert activitats gratuïtes de tarda, que garantien la custòdia de l'alumnat després del menjador escolar, però també que sovint les activitats desenvolupades en el sector públic no han tingut un valor educatiu equivalent al de les activitats complementàries

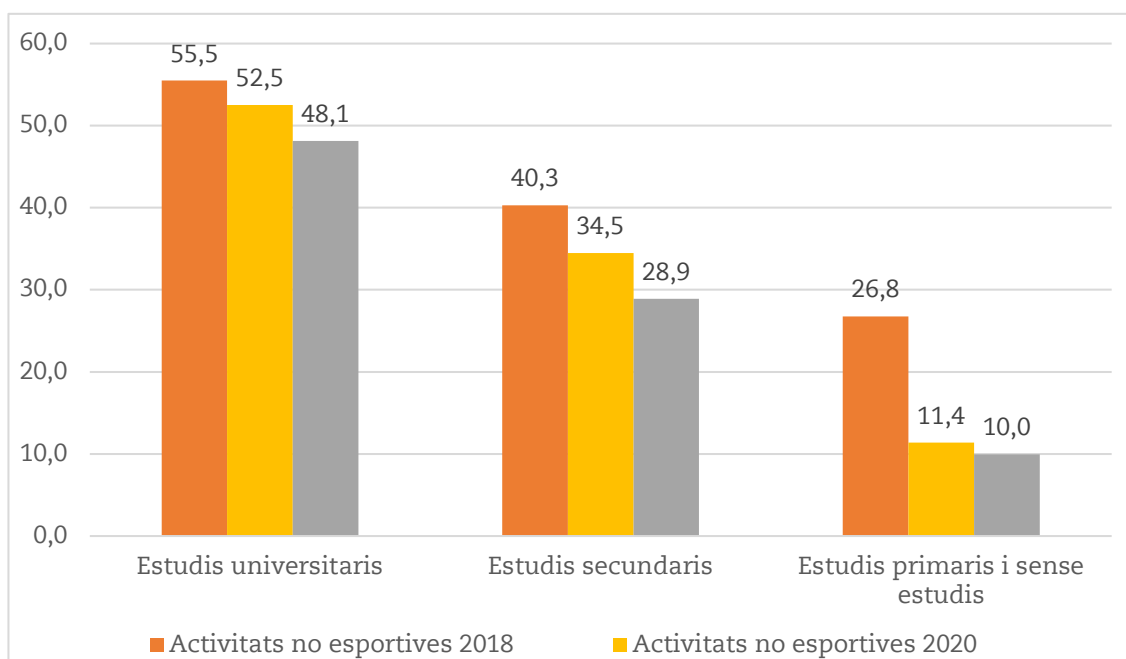
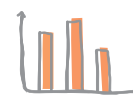
i extraescolars que s'organitzen més enllà de l'horari lectiu al llarg del curs escolar. Aquesta circumstància no s'ha produït, en canvi, en el sector concertat, atès que sovint les activitats que es feien en aquesta franja horària eren les activitats complementàries o extraescolars que s'organitzen al llarg del curs.

Els infants de famílies vulnerables participen quasi cinc vegades menys a les activitats extraescolars no esportives que els infants de famílies amb més capital educatiu

La participació a les activitats de lleure educatiu, tant durant el curs escolar com durant l'estiu, mostra fortes desigualtats socials. Per exemple, per nivell d'instrucció de la mare, l'any 2021 només el 10,0% dels infants amb mares amb estudis primaris o sense estudis van fer activitats extraescolars no esportives, mentre que aquesta participació ascendia al 48,1% en el cas d'infants amb mares amb estudis universitaris (vegeu el gràfic 19). En el cas de les activitats extraescolars esportives, la diferència es redueix a la meitat.

La pandèmia sembla haver incrementat les desigualtats socials en l'accés a les activitats extraescolars. L'any 2019, per bé que aquestes desigualtats existien, eren sensiblement menors.

Gràfic 19. Evolució de la participació a les activitats extraescolars no esportives en funció del nivell d'estudis de la mare a Catalunya (2018, 2020, 2021)

Font: Enquesta de salut de Catalunya (ESCA).

Val a dir, però, que els ajuts existents per promoure la participació en activitats d'educació en el lleure d'infants, adolescents i joves en risc o situació d'exclusió social s'han reforçat. En concret, l'any 2022 el Departament de Drets Socials ha incrementat la dotació de la línia Q.4 de la convocatòria ordinària per a la concessió de subvencions de projectes i activitats a entitats de l'àmbit de polítiques socials (COSPE), que ha passat de 600.000 euros a 850.000 euros (un increment de més del 40%). Aquest reforç ha suposat un impuls a un programa que es va posar en marxa l'any 2014 i que, tot i créixer durant els dos primers anys, s'havia mantingut estable, pel que fa a la dotació pressupostària, des de l'any 2016 (vegeu la taula 3 de l'annex).

S'han reforçat els ajuts per promoure la participació en activitats d'educació en el lleure d'infants, adolescents i joves en risc o situació d'exclusió social

D'altra banda, s'ha mantingut la dotació de 550.000 euros per a la partida destinada a bonificar la participació d'infants en situació de vulnerabilitat al programa de colònies L'estiu és teu, organitzat anualment per l'Agència Catalana de la Joventut (ACJ) i els albergs de la Xarxa Jove d'Albergs de Catalunya (Xanascot).

Els serveis d'intervenció socioeducativa, claus per a la prevenció de les situacions de vulnerabilitat, només atenen el 14,4% dels infants en situació de pobresa severa

Des de l'any 2016, el Departament de Drets Socials ha anat implementant el nou model de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies, fruit de la transformació dels centres oberts. Aquest nou model pretenia donar resposta al dèficit de provisió de serveis i programes d'acompanyament socioeducatiu dels infants i adolescents, com a elements de prevenció essencials per evitar o atendre situacions de desprotecció i risc.

Calia garantir la provisió de serveis i programes en les diferents etapes i moments del cicle vital de l'infant, la prestació d'aquest servei arreu del territori, l'enfortiment de la intervenció de caràcter més preventiu i la provisió de recursos i serveis adreçats a la família.

Des d'aleshores, s'ha doblat pràcticament el finançament destinat a aquests programes. L'any 2022 s'han destinat 18,5 milions d'euros a finançar els serveis d'intervenció socioeducativa, molt per sobre dels 9,5 milions d'euros que es destinaven l'any 2016 als centres oberts. Durant aquest període també s'ha aconseguit atendre més de 12.000 famílies en situació de vulnerabilitat que abans no s'atenien, amb un increment significatiu del nombre de serveis prestats (vegeu la taula 20).

El nombre d'infants en situació de pobresa severa (14,4%) o en situació de risc de pobresa (5,0%) que atenen els serveis d'intervenció educativa és baix

Tot i això, val a dir que el nombre d'infants atesos, prop de 20.000 (19.984 l'any 2021) no s'ha incrementat durant aquest període, i que els nivells de cobertura respecte als infants en situació de pobresa severa (14,4%) o en situació de risc de pobresa (5,0%) són baixos (vegeu el gràfic 20). Tot i que l'any 2021 s'ha aconseguit revertir en bona part l'impacte de la pandèmia, que havia reduït el nombre d'infants atesos, la cobertura d'aquests serveis encara és un 8,8% inferior a l'any 2019.

Taula 20. Centres oberts a Catalunya (2016-2022)

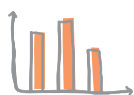

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Finançament adreçat als centres oberts/SIS del Departament	9,5 M €	10,1 M €	10,5 M €	12,6 M €	13,6 M €	13,9 M €	18,5 M €
Infants atesos	...	19.015	21.292	21.905	17.453	19.984	-
Famílies ateses	...	3.622	9.674	11.447	5.654	12.254	-
Nombre de serveis	166	604	691	708	704	733 Recollit GIR finançats per DSO	733
Places de centres oberts	9.426	9.616	10.225	10.727	7.039	7.039	7.039
Nombre de centres oberts	252	270	285	299	196	196	196

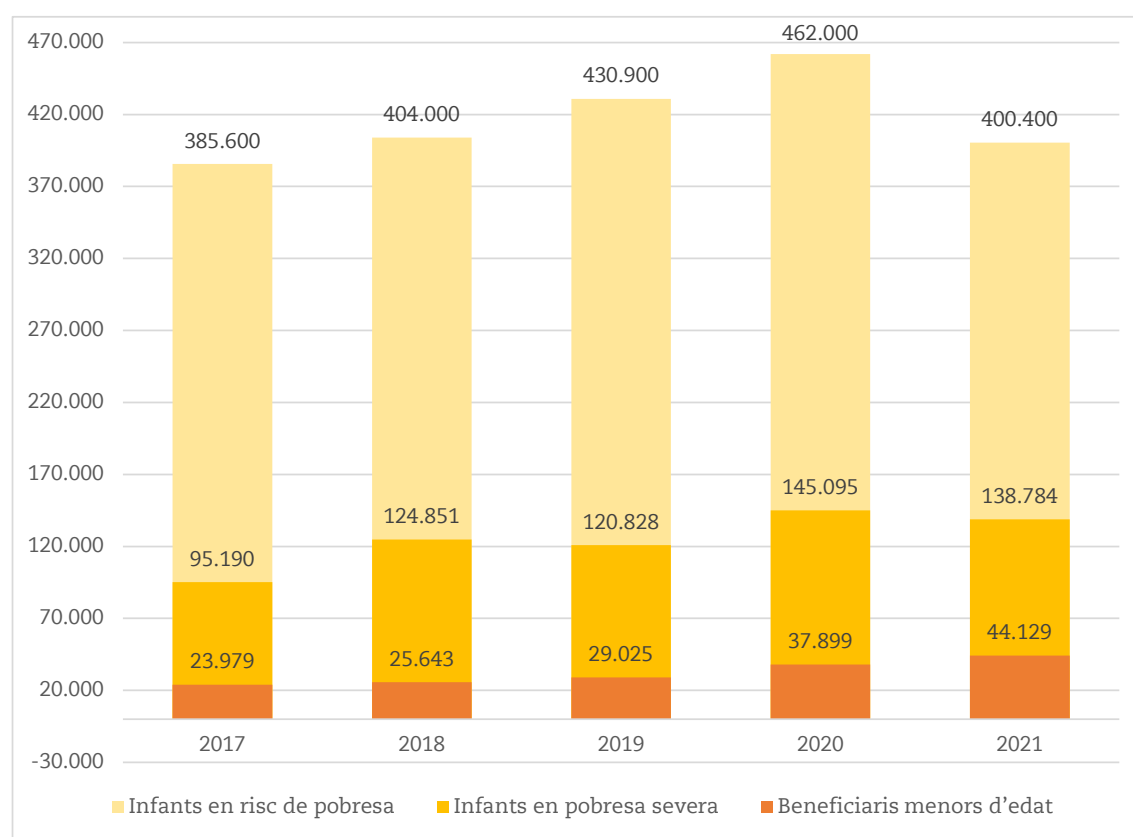
Font: Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut del Departament de Drets Socials.

Nota: Els serveis d'intervenció socioeducativa s'estan implementant a tot Catalunya des de l'any 2016 en substitució i/o ampliació dels serveis de centre obert. Aquest fet implica que als territoris on s'han implementat, com els serveis territorials Terres de l'Ebre, Tarragona, Lleida i Girona, ja no es compten places sinó infants i famílies ateses. Tot i això, al quadre anterior es pot veure una correspondència entre infants i famílies ateses i places.

Un cop finalitzat el contracte programa 2016-2019, s'han deixat de comptar les places de CO en aquests territoris, atès que tots els serveis han passat al contracte programa i s'han reconvertit 103 CO a SIS, per la qual cosa s'han ampliat els serveis i els infants i les famílies ateses, i cap servei d'aquests territoris ja no es finança per COSPE.

Gràfic 20. Evolució de la cobertura dels serveis d'intervenció socioeducativa en infants (2017-2021)

	2017	2018	2019	2020	2021
Infants atesos pel SIS	19.015	21.292	21.905	17.453	19.984
Infants en pobresa severa	95.190	124.851	120.828	145.095	138.784
Infants en risc de pobresa	385.600	404.000	430.900	462.000	400.400
Infants totals	1.399.850	1.402.825	1.404.978	1.408.685	1.387.836
% cobertura (pobresa severa)	20,0	17,1	18,1	12,0	14,4
% cobertura (risc de pobresa)	4,9	5,3	5,1	3,8	5,0
% cobertura (infants totals)	1,4	1,5	1,6	1,2	1,4

Font: Direcció General de Prestacions Socials Renda Garantida de Ciutadania del Departament de Drets Socials i Idescat.

L'existència de desigualtats socials en l'accés a activitats de lleure educatiu repercuteix en l'ús abusiu de les noves tecnologies digitals

En l'àmbit digital, que actualment ocupa gran part del lleure dels infants i adolescents, hi ha també una bretxa educativa que afecta la garantia del dret d'accés a les tecnologies digitals en condicions d'equitat.

D'una banda, aquesta bretxa es tradueix en desigualtats en l'accés a les noves tecnologies digitals. Els infants i adolescents de famílies amb menys renda tenen menys accés a ordinadors, internet i mòbils (vegeu la taula 21). Tot i que encara hi ha infants i adolescents que no tenen accés a dispositius tecnològics o tenen mancances de connectivitat, les desigualtats s'han anat reduint els darrers anys, ja que la tecnologia cada vegada és més accessible.

D'altra banda, aquesta bretxa té a veure amb la manca d'habilitats i acompanyament a l'hora de desenvolupar-se en l'entorn digital. Si s'analitzen dades de consum, es constata com **els infants de zero a vuit anys que pertanyen a entorns desafavorits consumeixen tecnologies durant 3 hores i 29 minuts de mitjana, mentre que els infants de la mateixa edat d'entorns afavorits ho fan 1 hora i 50 minuts**. El mateix passa en les franges de vuit a dotze anys (5 hores i 49 minuts respecte de 3 hores i 59 minuts) i de dotze a divuit anys (8 hores i 7 minuts de pantalla respecte de 6 hores i 49 minuts).

Els infants de zero a vuit anys d'entorns desafavorits consumeixen tecnologies el doble d'hores que els infants de la mateixa edat d'entorns afavorits

L'educació i l'acompanyament en l'ús de les tecnologies per part de famílies i professionals de l'educació, i no pas la prohibició, protegeixen els infants i adolescents de consums abusius i de la pèrdua d'oportunitats educatives. Així mateix, protegeixen els infants i adolescents de situacions en què poden resultar víctimes d'abusos i de ciberdelinqüència.

La manca d'acompanyament pot generar riscos en l'àmbit de la salut mental i els hàbits saludables, perpetuar els rols sexistes entre els més joves, i fins i tot normalitzar conductes agressives i violentes cap a col·lectius minoritaris.

Pel que fa al joc pròpiament, internet i les noves tecnologies són actualment una de les activitats de lleure, joc i esbarjo més atractives per als infants i adolescents. El consum de videojocs estimula l'alliberament de dopamina, l'hormona del plaer, de manera assimilada a altres drogues.

Davant d'aquesta situació, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) ha expressat la preocupació per l'afectació del joc a internet en la salut mental dels infants i l'ha inclòs en la llista de problemes relacionats amb la salut mental. També la cinquena revisió del DSM-V, que és un dels principals manuals de diagnosi de trastorns mentals, inclou el trastorn del joc a internet.

Al conjunt de l'Estat, el 0,5% de la població general presenta un possible trastorn per joc d'apostes, i el 6,1% dels joves de catorze a divuit anys, un possible trastorn per l'ús de videojocs. Ambdós trastorns són més prevalents en la població de gènere masculí (vegeu l'informe *La protecció dels infants i els adolescents en l'entorn digital*, Síndic de Greuges 2022).

Taula 21. Infants de deu a quinze anys sense ús d'equipament TIC en els darrers tres mesos, per ingressos familiars de la llar (2021)

	Ordinador		Internet		Mòbil	
	N	%	N	%	N	%
Menys de 900	2.398	7,6	2.398	7,6	21.866	69,3
De 900 a menys de 1.600	4.304	3,9	1.876	1,7	42.708	38,7
De 1.600 a menys de 2.500	0	0	0	0	37.226	28,2
De 2.500 a menys de 3.000	0	0	0	0	35.172	43,2
3.000 o més	0	0	0	0	36.422	36,7
NS/NR	0	0	0	0	9.771	16,6
Total	6.675	1,3	4.108	0,8	183.297	35,7

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars (disponible a Idescat).

El pla de foment de l'equitat perquè els infants en situació de vulnerabilitat participin en l'oferta de lleure

- Crear un pla de participació dels infants i adolescents socialment desfavorits i dels infants i adolescents amb discapacitat en l'oferta de lleure educatiu.
- Establir sistemes d'integració de l'oferta educativa formal i no formal i de derivació de l'entorn escolar en l'àmbit del lleure educatiu i també itineraris educatius dins d'aquest àmbit.
- Convocar els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a les activitats extraescolars en igualtat d'oportunitats (art. 50.3 i 202 de la LEC) i garantir que la despesa pública que s'hi destini s'adreci efectivament a aquests ajuts per a infants, especialment en zones socialment desfavorides.
- Promoure mesures d'accessibilitat econòmica (ajuts econòmics, bonificacions i exempcions, sistemes de tarifació social, etc.) per a l'oferta promoguda per les administracions.
- Incrementar el finançament de les entitats d'educació en el lleure.
- Garantir que les famílies dels infants amb discapacitat no hagin d'assumir costos addicionals en les quotes d'accés a activitats de lleure per pagar els suports addicionals que requereixen.
- Promoure el treball integrat entre serveis socials, centres escolars i entitats que desenvolupen activitats de lleure educatiu per garantir i donar suport a la participació dels infants socialment desfavorits a l'oferta de lleure.
- Promoure que progenitors i educadors escoltin els infants i adolescents a l'hora de decidir en quines activitats educatives volen participar.

La millora de la qualitat de l'oferta d'activitats organitzades durant el mes de setembre per compensar l'avançament del calendari escolar

- Avaluar les mesures adoptades per garantir la cobertura de les activitats de tarda als centres públics i concertats i desenvolupar mesures per millorar el caràcter educatiu de les activitats que es duguin a terme durant el mes de setembre del curs 2023/2024.

8. La inclusió educativa dels infants i adolescents amb discapacitat

L'aprovació del Decret 150/2017 sobre l'atenció educativa de l'alumnat va significar un impuls al model d'inclusió, però algunes de les mesures que preveia estan encara pendents de desenvolupar. Ara bé, les queixes rebudes a la institució del Síndic de Greuges evidencien mancances relacionades amb la dotació de recursos i amb el fet que l'enfocament inclusiu no ha estat assumit per tot el sistema, en especial en les etapes postobligatòries, ni és compartit per tots els professionals i les famílies.

A hores d'ara, el suport dels centres d'educació especial com a proveïdors de serveis i recursos (CEEPSIR) no s'ha completat, però ja s'ha publicat recentment el mapa territorial provisional de recursos per a alumnes amb necessitats educatives específiques, previst per oferir itineraris d'escolarització personalitzats.

Les queixes rebudes evidencien mancances relacionades amb la dotació de recursos i amb el fet que l'enfocament inclusiu no ha estat assumit per tot el sistema

Sí que s'ha mantingut, en canvi, l'increment de la despesa i la dotació de recursos de personal de suport, i aquest any 2022 s'ha produït un increment pressupostari destinat a la incorporació de nous docents, professionals d'atenció educativa i personal vetllador.

Així mateix, aquest any 2022 el Departament d'Educació ha posat en marxa la Taula de Participació de l'Educació Inclusiva, concebuda com un òrgan de participació social i institucional que s'orienta a promoure el canvi de mirada inclusiva en els àmbits social i institucional i definir línies d'actuació per seguir avançant cap a un sistema d'educació inclusiu. La institució del Síndic de Greuges ha previst participar en aquest òrgan, dins del marc de les actuacions de seguiment que duu a terme sobre l'aplicació del Decret 150/2017.

En una dècada, s'han triplicat els suports intensius a l'educació inclusiva (SIEI) i s'han duplicat les hores de personal vetllador als centres

Els darrers anys el Departament d'Educació ha incrementat notablement la dotació de recursos per garantir l'educació inclusiva.

En el cas dels SIEI, per exemple, en una dècada quasi se n'ha triplicat el nombre, que ha passat de 316 el curs 2010/2011 a 991 el curs 2021/2022, amb un creixement sostingut en el temps i amb un increment especialment significatiu arran de l'aprovació del Decret 150/2017 (vegeu la taula 22). En els centres públics, només entre els anys 2018 i 2022, el nombre de personal docent que treballa en SIEI s'ha incrementat un 60,4%. Pel que fa al sector concertat, també hi ha un increment del nombre de professionals, que ha passat de 66 el curs 2017/2018 a 179,5 el curs 2022/2023.

En aquesta mateixa direcció, al llarg de la darrera dècada, **s'ha pràcticament doblat la dotació d'hores de personal auxiliar de suport contractades als centres públics, de les 23.971 hores del curs 2010/2011 a les 47.816 hores del curs 2021/2022.** També s'ha incrementat la subvenció per als centres concertats per personal per atendre alumnat amb necessitats educatives especials, tot i que també ho ha fet el nombre d'alumnat amb necessitats educatives especials escolaritzat als centres ordinaris.

De fet, **si es pren en consideració aquesta evolució, la ràtio d'hores de personal auxiliar de suport per alumnat amb necessitats educatives especials als centres ordinaris ha tendit a créixer lleugerament els darrers dos cursos, i ha passat d'1,49 el curs 2019/2020 a 1,89 el curs 2021/2022** (vegeu la taula 22).

Cal destacar que per resolució de la Secretaria General de 25 de maig de 2022 es va aprovar l'expedient per a l'adjudicació, mitjançant procediment d'adjudicació obert, del servei de monitors i monitores que doni suport a l'alumnat que cursa l'etapa educativa obligatòria i el segon cicle d'educació infantil als centres públics de Catalunya amb necessitats educatives especials (NEE) que manifesta dificultats en l'autonomia personal i la regulació de la conducta. També es va aprovar l'adjudicació del servei per donar suport a l'alumnat amb necessitats especials en l'àmbit de la salut, que està previst que entri en vigor durant el curs 2022/2023 i que comporta una assignació de 54.068 hores setmanals de monitors i monitores de suport.

Taula 22. Evolució de la dotació de professionals (2010-2022)

	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018)	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022
Nombre de docents per als SIEI als centres públics (1)	316	331	355	359	377	426	481	618	685,4	761,5	895,5	991
Nombre de docents per als SIEI als centres concertats	...	...	...	...	...	...	...	66	77,5	84	96,5	120
Vetlladors: nombre d'hores contractades (Total) (2)	23.971	23.971	23.971	27.791	29.439	30.083	30.323	32.148	32.148	33.504	40.465	47.816
Auxiliars d'EE	124	126	126	125	119	118	118	116	116	116	113	115
Educadors d'EE	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	726	...
Docents especialistes d'educació especial (2n cicle d'educació infantil i educació primària)	3.074	3.050	2.948	3.260	3.244	3.080	3.290	3378	...	...	...	...
Docents especialistes d'educació especial (2n cicle d'educació infantil i educació primària) (centres públics)	2.500	2.479	2.388	2.460	2.525	2.564	2.624	2.741	2.699	2.734	2.686	2.045
Alumnat NEE A per docent especialista d'educació especial (2n cicle d'educació infantil i educació primària) (centres públics)	...	...	...	...	...	...	4,83	4,57	4,96	5,31	...	...
Hores de vetllador per alumnat NEE A en centres ordinari (públics)	...	...	...	...	...	...	1,69	1,84	1,57	1,49	1,83	1,89
Subvenció centres concertats per personal per atendre alumnat NEE (en milions d'euros)	4,4	...	3,8	3,5	3,5	3,5	3,5	3,9	4,3	4,3	...	...

Subvenció centres concertats en monitors de menjador, esbarjo i transport	5,8	5,9	5,9	6,1	6,2	6,4	6,5	6,7	6,9	6,9	...	...
Nombre d' AIS (4)	...	...	...	...	...	...	...	...	20	20	27	32

Font: Departament d'Educació.

(1) En el cas de primària es computa una unitat per cada dotació de plantilla. En el cas de secundària, es computa una unitat per cada 1,5 dotacions de plantilla.

(2) Els cursos 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016, les dades inclouen la dotació inicial i els increments tramitats a partir del segon trimestre, per ajustament de la demanda. Les dades anteriors i posteriors no tenen en compte les hores contractades pel Consorci d'Educació de Barcelona.

(3) En el cas de primària es computa una unitat per cada dotació de plantilla. En el cas de secundària es computa una unitat per cada 1,5 dotacions de plantilla.

(4) El nombre d' AIS és a centres públics i centres privats concertats.

Malgrat l'increment de recursos, persisteixen les queixes per dèficits relacionats amb la inclusió a l'aula en centres ordinaris

Enguany s'han seguit rebent queixes que posen de manifest que encara hi ha dificultats per aplicar el dret a l'educació inclusiva, malgrat l'increment de recursos proveïts pel Departament d'Educació. Les famílies moltes vegades expliquen que no disposen del pla individualitzat del seu fill o filla, o que els suports són insuficients.

Dins de l'àmbit d'autonomia de què disposen els centres per gestionar els recursos, s'observa que l'increment de la dotació d'hores de monitoratge ha anat acompanyat d'un increment paral·lel de les necessitats de l'alumnat dels centres. Sovint són les mateixes escoles les que traslladen a les famílies la necessitat d'aquests suports addicionals, ja sigui en funció de les necessitats reals detectades o per manca d'un enfocament plenament inclusiu.

Sovint són les mateixes escoles les que traslladen a les famílies la necessitat de suports addicionals

Certament, el fet que un infant amb necessitats especials estigui ubicat físicament en una aula ordinària no és per si mateix una garantia d'inclusió si això no va acompanyat d'un canvi en la pràctica educativa i, quan sigui necessari, de la dotació de suports addicionals. Altrament, les famílies poden acabar reclamant com a solució la derivació a un centre d'educació especial, i es poden generar situacions en les quals la proposta que efectuen els equips tècnics (EAP) en funció de les necessitats educatives dels infants no coincideixi amb la voluntat de les famílies.

L'increment de recursos als centres ordinaris no ha evitat l'augment del nombre d'alumnat en centres d'educació especial

El Decret 150/2017 ha previst l'escolarització en centres d'educació especial de forma excepcional únicament en el cas d'alumnat "amb discapacitats greus o severes que necessitin una elevada intensitat de suport educatiu i mesures curriculars, metodològiques, organitzatives o psicopedagògiques altament individualitzades", sempre que la família ho sol·liciti.

Malgrat aquestes previsions, l'anàlisi de les dades facilitades pel Departament d'Educació posa de manifest que la presència d'alumnat en centres d'educació especial es manté força estabilitzada els darrers quinze anys, al voltant dels 7.000 alumnes, amb una lleugera tendència a incrementar-se després de l'aprovació del Decret 150/2017, contràriament al que caldria esperar. De fet, el 2021/2022 ha estat el curs en què s'han escolaritzat més alumnes en valors absoluts en centres d'educació especial en el període analitzat, 8.067 (vegeu la taula 23). Des de l'aprovació del Decret 150/2017, s'ha incrementat un 18,0% l'alumnat escolaritzat en centres d'educació especial.

Taula 23. Evolució de l'alumnat amb necessitats educatives especials en el sistema educatiu (2005-2022)

Cursos	Alumnat amb NEE escolaritzat en centres ordinaris	Alumnat en centres d'educació especial	Total d'alumnat amb NEE	% d'alumnat amb NEE en centres ordinaris
2005/2006	15.795	6.779	22.574	70,0
2006/2007	17.074	6.828	23.902	71,4
2007/2008	17.310	6.810	24.120	71,8
2008/2009	19.525	6.868	26.393	74,0
2009/2010	20.282	6.615	26.897	75,4
2010/2011	18.407	6.369	24.776	74,3
2011/2012	18.939	6.568	25.507	74,3
2012/2013	18.068	6.744	24.812	72,8
2013/2014	17.759	6.927	24.686	71,9
2014/2015	18.164	7.147	25.311	71,8
2015/2016	18.625	7.282	25.907	71,9
2016/2017	**24.696	6.919	**31.612	**78,1
2017/2018	23.857	6.839	30.696	77,2
2018/2019	26.844	7.087	33.931	79,1

Cursos	Alumnat amb NEE escolaritzat en centres ordinaris	Alumnat en centres d'educació especial	Total d'alumnat amb NEE	% d'alumnat amb NEE en centres ordinaris
2019/2020	29.374	7.456	36.830	79,8
2020/2021	29.028	7.818	36.846	78,8
2021/2022	-	8.067	-	-

Font: Departament d'Educació.

Nota: ** Les dades dels centres ordinaris corresponen a alumnat d'INF, PRI i SEC. Alhora, cal tenir present que s'han afegit categories de reconeixement de NEE respecte de les dades de cursos anteriors. Aquest canvi s'ha degut a l'aprovació de l'Ordre ENS/293/2015, de 18 de setembre, de creació del Registre d'alumnes i del fitxer de dades de caràcter personal associat, i a la posterior implantació d'aquest registre (RALC) en què s'han d'inscriure tots els alumnes matriculats als centres educatius d'ensenyaments reglats no universitaris de Catalunya. El RALC és l'única font de dades d'identificació dels alumnes, de manera que s'interrelaciona amb la resta de sistemes d'informació del Departament, com per exemple la GEDAC (aplicació per a la gestió d'escolarització).

Només es gradua en ESO prop del 2% d'alumnat escolaritzat en centres d'educació especial

La institució del Síndic de Greuges de Catalunya ha rebut queixes relacionades amb les dificultats de l'alumnat amb necessitats educatives especials escolaritzat en centres ordinaris o en centres d'educació especial per graduar-se en ESO. La impossibilitat d'assolir les competències bàsiques establertes per a l'etapa fa que en molts casos no puguin accedir a la graduació per indicació del mateix centre.

Tant la legislació orgànica en matèria d'educació (LOMLOE) com el marc normatiu que regula l'ordenació dels ensenyaments d'educació secundària obligatòria i els processos d'avaluació estableixen que l'avaluació i les decisions sobre el pas de curs de l'alumnat amb necessitats educatives especials ha de tenir com a referència les adaptacions curriculars que s'hagin establert per a cada cas, que es concreten en els plans de suport individualitats (PI).

Això no obstant, a la pràctica es constata que aquestes previsions normatives encara no s'apliquen plenament.

Es continuen rebent queixes per les dificultats de l'alumnat amb necessitats educatives especials per graduar-se en ESO

Cal recordar que el caràcter inclusiu del sistema educatiu també abasta les condicions de promoció i d'assoliment dels ensenyaments que cursa aquest alumnat, i no pot considerar-se plenament inclusiu si estableix uns nivells d'aprenentatges per superar l'educació bàsica que no poden ser adquirits potencialment, amb les adaptacions que corresponguin, per qualsevol alumne, siguin quines siguin les seves condicions. En aquest sentit, qualsevol alumne hauria de poder graduar-se en ESO, amb les adaptacions i els suports necessaris, i la no graduació hauria d'estar motivada per criteris establerts en cada cas, d'acord amb les necessitats educatives i amb l'assoliment dels objectius establerts per a cada alumne.

La graduació a l'ESO tampoc no hauria de veure's condicionada en funció de l'itinerari formatiu futur d'aquest alumnat, ja que certifica la superació de l'educació bàsica, amb independència dels ensenyaments postobligatoris que l'alumnat té opcions de cursar posteriorment.

Cal incrementar el suport d'interpretació de llengua signes per a l'alumnat sord signant

Les persones sordes signants, la llengua natural i vehicular de les quals és la llengua de signes, tenen reconeguts els seus drets lingüístics, entre d'altres, el dret a l'accessibilitat en la comunicació, en el marc de la protecció internacional dels drets humans, però també en la normativa interna.

Els infants i adolescents amb discapacitat auditiva pateixen una situació de desavantatge, que té una repercussió especial sobre la seva escolaritat, perquè han de fer un esforç més gran que els seus companys oïdors per expressar-se, per aprendre lèxic nou i per utilitzar la gramàtica en general. L'alumnat sord signant, a més, necessita suport d'interpretació de llengua de signes per poder seguir les classes i les converses, relacionar-se i comunicar-se.

No es garanteix el dret de l'alumnat sord signant a tenir en tot moment el suport d'interpretació de llengua de signes a l'escola

Per garantir el dret a l'educació cal garantir el dret de les famílies de l'alumnat amb discapacitat auditiva a triar la modalitat (oral o bilingüe) en què volen escolaritzar els seus fills i filles i garantir, en tots els casos, els suports educatius corresponents segons les seves necessitats.

Ja fa anys que la institució del Síndic de Greuges demana que s'adoptin mesures per garantir el dret de l'alumnat sord signant a disposar en tot moment del suport d'interpretació de llengua de signes a l'escola.

Hi ha infants amb discapacitat que encara han de pagar un sobrecost per poder participar en activitats de lleure educatiu

Hi ha nombroses queixes per la manca d'oportunitats, especialment dels infants amb discapacitat, a l'hora d'accedir a aquestes activitats i serveis, i pels dèficits en la formació del personal educador i en la provisió de personal de suport per part de l'Administració afectada que acompanyi aquests infants.

De vegades, a causa de la manca de suports o de formació del personal educador, no s'admeten els infants amb discapacitat a les activitats o es produeixen situacions d'exclusió o d'expulsió posteriors a l'admissió per les dificultats d'atendre les seves necessitats educatives especials. En algunes ocasions són les mateixes famílies dels infants amb necessitats educatives especials les que han de sufragar el cost dels suports per garantir la participació d'aquests infants en entorns de lleure ordinari.

Les famílies dels infants amb necessitats educatives especials de vegades han de sufragar el cost dels suports perquè puguin participar en entorns de lleure ordinari

Des de la perspectiva de la defensa del dret de qualsevol alumne a l'educació en igualtat d'oportunitats, i de l'aplicació del principi de no discriminació per raó de la condició de salut de l'infant, les famílies d'alumnat amb discapacitat no han de fer-se càrrec del cost del suport de personal necessari per accedir als serveis o a les activitats educatives i fer-ne un ús normalitzat. Són aquests serveis els que han de proporcionar les condicions adequades i els recursos necessaris per fer-hi possible la participació de qualsevol infant de manera normalitzada. D'aquesta manera s'evita que les condicions de salut suposin un obstacle afegit a la participació en el lleure educatiu.

Durant aquest any, s'han produït alguns avenços concrets en relació amb el finançament dels costos pels suports addicionals que es necessiten per atendre aquests infants. En aquest sentit, el Departament de Drets Socials ha establert, per primera vegada, una línia específica d'ajuts amb aquesta

finalitat (línia Q.5 “Ajuts a la contractació de monitors/ores de suport per a la participació d’infants i joves amb discapacitat a les activitats d’educació en el lleure), amb una dotació pressupostària de 300.000 euros (el pressupost executat ha estat de 259.736 euros per a la contractació de 191 monitors i monitores per a més de 250 infants beneficiaris).

Els reconeixements de dependència i discapacitat no es fan en termini per garantir l’accés a serveis i prestacions

Des de fa un temps, es tornen a produir retards importants en la resolució dels procediments de reconeixement de la situació de discapacitat dels infants i adolescents arreu del territori. S’ha de posar remei a aquesta situació atès que, a banda de l’incompliment normatiu que suposa, la situació de manca de resolució del grau de discapacitat o el retard de la resolució més enllà del termini legal establert poden suposar la privació d’un ampli catàleg de drets i beneficis reconeguts a les persones amb discapacitat per atendre les seves necessitats específiques.

Aquesta situació es veu encara més agreujada quan es tracta d’infants i adolescents, ja que afecta molt especialment el seu desenvolupament, i més encara quan es troben en situació de pobresa.

Pel que fa als infants i adolescents en situació de dependència, hem detectat un augment en el nombre de queixes que posen de manifest la disconformitat de les famílies per la reducció, a la baixa, del grau III i del grau II (i per tant de la prestació econòmica vinculada) en les revisions d’ofici del grau de dependència.

En total, a Catalunya hi ha 37.117 infants i adolescents amb reconeixement d’un grau de discapacitat superior al 33%, i 10.529 infants i adolescents amb reconeixement d’un grau de dependència (vegeu la taula 24).

Taula 24. Tram de discapacitat, grau de dependència i prestacions i serveis de dependència reconeguts (2022)

Tram de discapacitat	Del 33% al 64%	Del 65% al 74%	75% o més	Total
Total	29.711	4.026	3.380	37.117
Grau de dependència	III	II	I	Total
Total	3.015	4.617	2.897	10.529

Prestacions i serveis reconeguts	III	II	I	Total
Cuidador no professional	2.941	4.558	2.833	10.332
Ajuda a domicili	533	386	51	970
Residència per a persones amb discapacitat	50	23		73
Altres serveis	20	19	15	54
Total	3.544	4.986	2.899	11.429

Font: Departament de Drets Socials.

Altrament, cal posar en valor la mesura que va adoptar el Govern de la Generalitat el primer trimestre de 2022, en el sentit d'iniciar el pagament de les prestacions econòmiques vinculades a la situació de dependència dels infants i adolescents sense aplicar cap termini suspensiu, com passava des de l'any 2012. Aquesta era una reivindicació de la institució des de fa anys que, en diverses ocasions havia insistit en la necessitat de prioritzar el pagament de la prestació econòmica per cures en l'entorn familiar en el cas dels infants i adolescents en situació de dependència.

Pel que fa a les places residencials per a infants i adolescents amb discapacitat, segons les dades facilitades pel Departament de Drets Socials hi ha entre 110 i 131 places de residència per a infants amb discapacitat, **amb una llista d'espera de 57 infants**. Aquesta llista d'espera és més elevada actualment que anys enrere (vegeu la taula 25).

Taula 25. Evolució de les places residencials per a infants amb discapacitat (2010-2022)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Llista d'espera per aquestes places	...	...	...	...	...	...	21*	20	30	...	...	46	57
Places de residència per infants amb discapacitat	68	68	68	92	92	92	92	97	105	...	...	109	110

Font: Direcció General de l'Autonomia Personal i la Discapacitat i Direcció General de Provisió de Serveis del Departament de Drets Socials.

Programa progressiu de tancament i transformació dels centres d'educació especial

- Establir un pla general de reducció de l'escolarització de l'alumnat als centres d'educació especial (CEE) i garantir la transformació d'aquests centres en proveïdors de serveis i recursos per a l'escola ordinària.
- Conservar, en alguns casos, CEE com a recursos d'última ràtio i, en la mesura que sigui possible, com a suport intensiu concret acotat en un temps, no com a un recurs permanent. La perspectiva de la intervenció, sempre que sigui possible, ha de ser la de retorn a l'entorn ordinari.

La millora de la provisió de recursos destinats a l'aplicació del model d'educació inclusiva

- Incrementar la inversió en personal docent i de suport als centres ordinaris. Augmentar el finançament que el Departament d'Educació destina als centres ordinaris públics i concertats per fer efectiva l'educació inclusiva de l'alumnat.
- Consolidar el desplegament dels CEEPSIR.
- Convertir els EAP en agents de transformació del sistema educatiu incliusiu i acompanyament de l'alumnat, les famílies i els professionals al llarg de l'escolaritat. Cal redefinir el paper dels EAP i dels equips de suport psicopedagògic com a instruments clau de transformació del sistema educatiu.
- Reforçar les mesures universals i revisar les metodologies i l'organització de recursos a l'aula: codocència i altres.
- Seguir formant els equips directius, docents i tot el personal dels centres educatius per atendre el conjunt d'alumnat amb pràctiques educatives inclusives, i dotar els centres de suports addicionals quan les necessitats de l'alumnat ho requereixin.
- Fer participar les famílies en la presa de decisions i en el seguiment de l'evolució educativa i els suports assignats als infants.

Garanties de graduació en ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials

- Garantir que les decisions relatives a la graduació en ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials s'adopten segons el seu grau d'assoliment de les competències bàsiques i segons els criteris d'avaluació establerts al seu pla de suport individualitzat i el seu procés individual d'aprenentatge.

- Modificar la norma que regula el procediment, els documents i els requisits formals del procés d'avaluació a l'educació secundària obligatòria, i també les instruccions que anualment es traslladen als centres escolars i als serveis educatius, per garantir l'aplicació d'aquests criteris.
- No condicionar la graduació en ESO al seguiment d'un determinat itinerari formatiu.

Millora del reconeixement del grau de discapacitat

- Adoptar les mesures per ampliar el nombre d'equips de valoració del grau de discapacitat dels infants i adolescents en tots els territoris, reduir la llista d'espera de les valoracions i la resolució del grau de discapacitat i garantir el compliment dels terminis legalment establerts per a la tramitació d'aquests procediments.

9. La protecció contra les violències

La violència contra la infància és una causa de patiment per als infants i les seves famílies, que té conseqüències a curt i llarg termini per al seu desenvolupament, i que poden durar tota la vida. Per aquest motiu, és fonamental i essencial la prevenció i la detecció primerenca de possibles situacions de violència que afectin els infants.

Malgrat els avenços normatius i els diferents protocols que estableixen els circuits que cal seguir davant de casos de sospita de maltractament infantil en els diferents àmbits (social, educatiu i sanitari), la violència vers els infants segueix estant molt desatesa, i es continuen detectant dèficits en la formació dels professionals relacionats amb el coneixement dels indicadors de maltractament, i també dèficits en la consulta i el seguiment dels circuits que estableixen els protocols.

La invisibilitat de la violència és una de les principals denúncies que fan les entitats i els centres de recerca que estudien el fenomen de la violència vers els infants. moltes de les situacions no s'arriben a denunciar mai o es denuncien anys després, com ha succeït en molts casos de víctimes d'abusos sexuals, gràcies a les campanyes de conscienciació i sensibilització que s'han dut a terme.

La violència sexual cap a infants ha augmentat els darrers cinc anys més del 70%

El nombre de delictes en què hi ha infants víctimes s'ha mantingut estancat al llarg de la darrera dècada fins a la pandèmia, en què es va produir una disminució molt significativa, que ha tendit a recuperar-se parcialment durant l'any 2021. En canvi, l'evolució del nombre de víctimes de violència sexual manté una tendència de creixement sostingut des de fa anys.

Segons les dades del Departament d'Interior, l'any 2021 hi va haver 1.090 infants i adolescents menors d'edat víctimes de delictes d'abús sexual, amb un augment del 98,5% respecte de l'any 2017, mentre que es van comptabilitzar 373 infants i adolescents menors d'edat víctimes de delictes d'agressió sexual, amb un increment del 40,2% respecte de l'any 2017. Si prenem com a referència aquests dos tipus de delicte, **els casos s'han incrementat en aquest període un 79,5%** (vegeu la taula 26).

De gener a octubre de 2022, hi ha hagut 1.297 denúncies per delictes contra la llibertat sexual en què la víctima és menor d'edat, més que en

tot l'any 2021 (1.227). Previsiblement, l'any 2022 hi haurà prop d'un 13% més de denúncies amb infants víctimes que l'any 2021.

Val a dir que també hi ha més denúncies en què el delictes contra la llibertat sexual ha estat comès per un infant o adolescent menor d'edat. De gener a octubre de 2022, hi ha hagut 248 denúncies per delictes contra la llibertat sexual en què l'autor és menor d'edat, més que en tot l'any 2021 (208).

L'evolució del nombre de víctimes de violència sexual manté una tendència de creixement sostingut des de fa anys

Les noies d'entre catorze i vint-i-un anys són les que més pateixen les violències sexuals. Segons el Departament d'Interior, l'any 2021, les noies d'entre dotze i vint-i-tres anys són les que més han denunciat haver patit abusos sexuals (49%, 1.237 de 2.528), mentre que les noies d'entre catorze i vint-i-un anys són les que més han denunciat haver patit una agressió sexual (36%, 473 de 1.312).

De les persones detingudes, l'11,4% són menors d'edat (200 de 1.479). En el cas delictes d'abusos sexuals, la franja d'edat amb més incidència en les persones detingudes menors d'edat és la de setze a disset anys (63,8%, 74 de 116), mentre que en el cas del delictes d'agressions sexuals, la franja amb més incidència és la dels catorze als disset anys.

Taula 26. Evolució de les víctimes menors d'edat per tipus de delictes (2014-2021)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Abusos sexuals	390	423	713	549	766	878	728	1.090
Agressions sexuals	184	197	254	266	243	314	230	373
Mutilació genital femenina	24	21	14	9	15	11	8	6
Matrimonis forçats	6	9	10	3	4	8	4	6
Homicidi/assassinat	1	7	3	3	4	6	2	5
Reste de fets	17.387	16.671	16.837	16.698	15.493	16.637	11.544	14.302
Total	17.992	17.328	17.831	17.528	16.525	17.854	12.516	15.782

Font: Departament d'Interior.

Segons les dades de l'any 2022 publicades per la Unitat d'Atenció a les Violències vers la Infància i l'Adolescència de la Vall d'Hebron (EMMA), en un 32% dels casos d'infants i adolescents que han patit violència sexual els darrers dotze mesos l'agressor també era menor d'edat, especialment quan l'agressió es produeix fora nucli familiar.

En la darrera dècada, el nombre de víctimes menors d'edat ateses per violència domèstica s'ha doblat

Les dades que proporciona el Departament d'Interior en relació amb les víctimes de violència domèstica també assenyalen que el nombre d'infants i adolescents víctimes ha augmentat els darrers anys. L'any 2021 és el que hi ha hagut més víctimes per aquest concepte, 1.977, al llarg de la darrera dècada, amb un augment significatiu respecte de l'any 2020, amb xifres condicionades pel context de pandèmia.

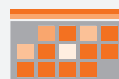
Els darrers cinc anys, l'increment de víctimes menors d'edat ha estat del 9,3%, mentre que en la darrera dècada, aquest increment ha estat del 105,7%, més del doble (vegeu la taula 27).

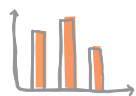
Les dades assenyalen que pràcticament dues de cada tres víctimes són nenes o noies (62,2%).

Taula 27. Evolució de les víctimes menors d'edat per violència domèstica (2012-2022)

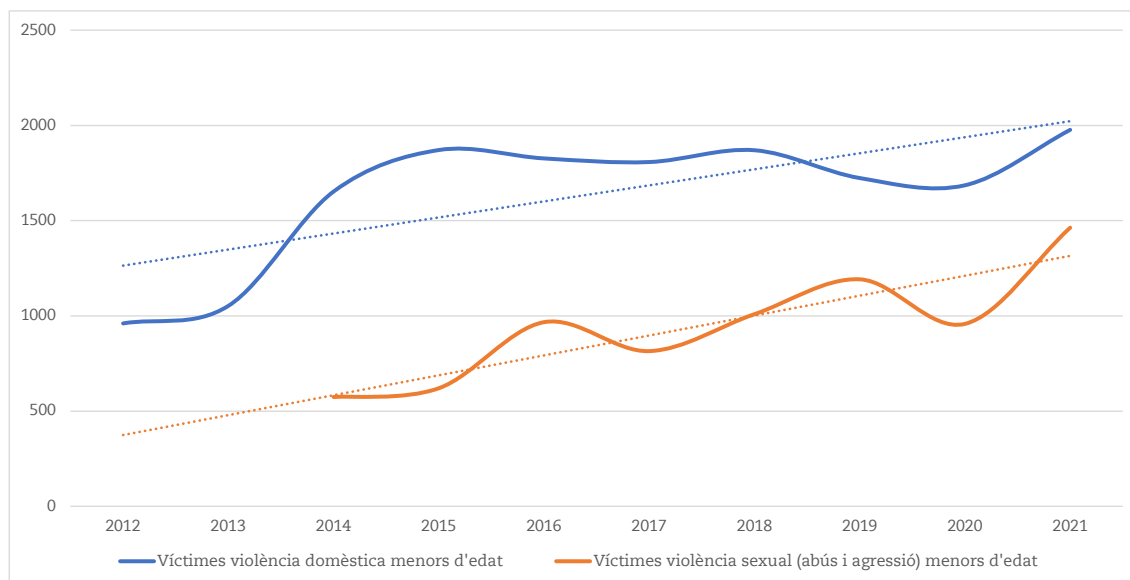
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set.)
Víctimes menors ateses (0-17 anys)	961	1.053	1.653	1.871	1.827	1.808	1.870	1.724	1.686	1.977	1.652
Noies	545	597	1.007	1.223	1.139	1.129	1.147	850	1.055	1.287	1.027
%	56,7	56,7	60,9	65,4	62,3	62,4	61,3	49,3	62,6	65,1	62,2
Denúncies	839	916	1.423	1.640	1.596	1.582	1.640	1.484	1.444	1.725	1.450

Font: Departament d'Interior.

Gràfic 21. Evolució de les víctimes menors d'edat per violència domèstica i violència sexual (2012-2022)

Font: Departament d'Interior.

S'està començant a reconèixer la violència vicària, tot i que cal avançar en l'especialització dels jutjats d'infància i família i en la formació dels serveis

Fa uns mesos es va aprovar el Decret llei 26/2021, de 30 de novembre, de modificació del llibre segon del Codi civil de Catalunya en relació amb la violència vicària, que introdueix mesures de protecció dels infants i adolescents en casos en què hi hagi risc o indicis de violència vicària.

La violència vicària és una de les formes més brutals de violència masclista, perquè es basa en la instrumentalització i manipulació dels infants per infringir dolor i seguir controlant i exercint poder sobre la mare.

Es prohibeix l'establiment d'un règim de visites als homes que estiguin en presó provisional o en condemna ferma per violència masclista. Tanmateix, en algunes ocasions s'han detectat dificultats a l'hora d'aplicar les últimes reformes legals que busquen protegir els fills de víctimes de violència masclista.

Un dels moments clau en què es produeix aquesta violència és durant el règim d'estades dels infants amb el progenitor que no en té la guarda en casos de parelles que s'han dissolt o estan separades. Per això és important que hi hagi més comunicació i coordinació entre els jutjats penals i de família, ja que actualment la manca de coordinació genera alguns problemes i situacions perilloses per als infants. En aquest sentit, es va anunciar la creació de l'anomenada *matrícula familiar* per garantir la coordinació i circulació d'informació entre tots els òrgans judicials intervinents.

Els dèficits de formació dels professionals comprometen l'aplicació dels protocols de prevenció del maltractament, especialment en el cas dels nadons

La detecció de qualsevol tipus de maltractament (físic, psicològic o emocional, per negligència o abandonament, abús sexual, etc.) requereix una actitud proactiva dels agents implicats, i la seva valoració final ha de ser fruit d'un estudi global, que uneixi les visions sanitàries i psicosocials.

El Protocol d'actuació de maltractaments a la infància i l'adolescència en l'àmbit de la salut, de març de 2019, inclou actuacions de prevenció prenatal i en nadons. El Protocol ha de ser l'instrument clau que es consulti i s'utilitzi quan apareix qualsevol signe de sospita, i molt especialment en situacions que afecten nadons, per la seva extrema fragilitat i alta vulnerabilitat.

Amb tot, en el marc de les queixes de l'any 2022, s'han observat dèficits en la detecció del maltractament infantil i en l'aplicació d'aquest protocol, especialment per les dificultats a l'hora de fer el seguiment familiar en el cas de nadons afectats i perquè els professionals de l'àmbit de la salut desconeixen el Protocol.

S'han observat dèficits en la detecció del maltractament infantil, especialment per les dificultats a l'hora de fer el seguiment familiar en el cas dels nadons

El Departament de Salut ha de garantir que tots els professionals (ABS, CDIAP, CSMIJ, CSMA, hospital de dia, etc.) coneguin els indicadors necessaris per activar el Protocol, i també cal donar eines per ajudar els professionals a afrontar situacions conflictives i disruptives, amb un abordatge integrat clínic i socioeducatiu.

Els centres educatius han d'incorporar l'abordatge restauratiu davant de situacions de possible assetjament escolar

Els centres educatius han d'actuar de manera ràpida i decidida per aturar qualsevol signe de relació no adequada, amb components de violència o d'agressivitat (física o verbal) entre companys.

La convivència entre iguals i entre la resta d'agents de la comunitat educativa és un objectiu educatiu i una realitat positiva que cal potenciar tothora, no només en els moments en què afloren possibles "problemes de convivència".

Pel que fa a la prevenció, és essencial promoure un clima de centre adequat per potenciar el sentiment de comunitat educativa, la cohesió grupal, amb dinàmiques positives d'interacció entre l'alumnat, potenciant el diàleg, l'educació emocional, la resolució pacífica de conflictes entre iguals, i promovent relacions de confiança de l'alumnat amb el professorat. Per petit que sembli al començament un incident o un conflicte entre iguals, pot esdevenir una causa de patiment crònic si no s'aborda de manera preventiva. Si l'escola no reacciona a temps, el malestar i el patiment emocional s'agreugen.

 Per petit que sembli al començament un incident o conflicte entre iguals, pot esdevenir una causa de patiment crònic si no s'aborda de manera preventiva

En aquest sentit, cal continuar potenciant els programes de mediació escolar i altres tècniques com cercles restauratius per abordar la conflictivitat des del diàleg i l'empatia, ensenyant als infants i adolescents a posar-se en el lloc de l'altre, a fi de permetre que puguin explorar el conflicte per si sols i cercar possibles maneres de reconduir-lo, i per arribar a acords, i/o demanar perdó.

Quan no s'aconsegueix prevenir un conflicte o resoldre'l tot i haver-hi indicis que un alumne pot estar patint assetjament dels seus companys o companyes, es produeix una revictimització. Cal que els centres puguin reconèixer que han fallat; d'una banda, perquè la víctima pugui descarregar el pes de la responsabilitat que a vegades l'acompanya, i, de l'altra, per poder iniciar la tasca de reparació plena i efectiva de la vulneració dels drets de la víctima amb totes les mesures que es tinguin a l'abast.

 L'abordatge restauratiu en l'atenció de casos d'assetjament escolar pot contribuir a reparar els efectes que aquestes situacions generen en el benestar dels infants i adolescents

La institució del Síndic de Greuges ha rebut queixes relatives a centres que no consideren que hagin d'iniciar el protocol perquè entenen que l'assetjament es produeix fora de les aules, sobretot quan es fa per xarxes socials. Precisament, el ciberassetjament entre adolescents és una situació que preocupa perquè escapa gairebé de qualsevol control, i si l'escola o l'institut decideixen quedar-ne al marge, el cas s'acaba judicialitzant, amb tota l'escalada de conflictivitat que l'inici del procés comporta.

L'abordatge restauratiu en l'atenció de casos d'assetjament escolar pot contribuir a reparar els efectes que aquestes situacions generen en el benestar dels infants i adolescents.

Hi ha nombrosos centres que no disposen de coordinador o referent de convivència

Per garantir el coneixement i l'aplicació dels protocols d'actuació davant d'indicis d'abús i maltractament; assetjament escolar; ciberassetjament; assetjament sexual, racista i homofòbic; violència de gènere; violència masclista; suïcidi; autolesió i qualsevol altra forma de violència, la Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència, preveu el nomenament d'un coordinador o coordinadora de benestar i protecció, a tots els centres educatius.

Encara no s'ha pogut garantir que tots els centres educatius de Catalunya hagin nomenat un referent de coordinació de benestar i protecció

Durant el curs escolar 2022/2023, **encara no s'ha pogut garantir que tots els centres educatius de Catalunya hagin nomenat un referent de coordinació de benestar i protecció**, d'acord amb el mandat legal. El Departament d'Educació s'està coordinant amb les diferents unitats per dissenyar com s'ha d'implantar aquesta figura a tots els centres educatius i que estigui present de manera estable.

No obstant això, els centres que ja disposen d'un referent de coeducació i perspectiva de gènere, ja estan incorporant la figura del referent de convivència, coeducació i benestar emocional.

Els infants i adolescents LGBTIQ+ que viuen en l'àmbit rural tenen menys serveis i recursos a l'abast a l'hora de prevenir situacions de violència

Durant els darrers anys, s'han anat desplegant recursos per tot el territori a fi de dotar d'eines, xarxa i suport els adolescents LGBTIQ+.

La Xarxa de Servei d'Atenció Integral LGBTI de Catalunya (SAI) és un servei integral i de proximitat per a persones que pateixin, hagin patit o estiguin en risc de patir discriminació o violència per orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere. Aquesta xarxa disposa de 110 punts SAI arreu de Catalunya i està present a Barcelona, Tarragona, Lleida, Girona i les Terres de l'Ebre.

Preocupa la situació dels infants i adolescents LGBTIQ+ que resideixen en entorns rurals o en municipis petits, perquè tenen més dificultats per accedir als recursos existents

Tot i això, preocupa la situació dels infants i adolescents LGBTI+ que resideixen en entorn rural o en municipis petits, per les dificultats d'accés als recursos existents per manca de coneixement i per manca de referents clars. Aquesta institució considera que les escoles i els instituts, en col·laboració amb el Departament d'Educació, poden donar resposta en part a aquestes mancances, fent difusió dels recursos i suports existents arreu del territori.

Durant el curs 2021/2022 la coeducació i l'educació afectivosexual només s'imparteix en un 21,4% dels centres de primària i de secundària

El nou model d'escola coeducativa pretén superar el sexisme i l'androcentrisme intentant avançar cap a un enfocament equitatiu dels continguts, dels mètodes, del llenguatge, de les relacions, de l'organització i de la dinàmica general dels centres educatius.

En aquesta línia, la institució del Síndic de Greuges ha demanat al Departament d'Educació, entre altres coses, que introdueixi la coeducació i l'educació afectivosexual a les aules i que impulsi i consolidi el pla Coeduca't en tots els centres finançats amb fons públics.

El curs 2019/2020 aquest pla havia d'arribar a 300 centres, i el 2020/2021, a tots els centres públics de Catalunya i als concertats que s'hi volguessin adherir. Tanmateix, d'acord amb les informacions fetes públiques recentment per l'Administració, el curs 2021/2022 només s'ha impartit en un 21,4% dels centres de primària i de secundària. A més, és de caràcter voluntari, de manera que tant els centres públics com els concertats que vulguin seguir-lo han de sol·licitar-ne expressament l'adhesió.

El curs 2021/2022 el pla Coeduca't només s'ha impartit en un 21,4% dels centres de primària i de secundària

Cal recordar que la Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant de la violència, estableix que els infants, en totes les etapes educatives i independentment de la titularitat del centre, han de rebre una educació afectivosexual, adaptada al seu nivell maduratiu.

Els infants i adolescents tenen dret a l'educació afectivosexual, no supeditat al consentiment dels progenitors, però no totes les activitats formatives que es fan són de qualitat ni les han desenvolupat persones formades en la matèria

Els infants i els adolescents tenen el dret a rebre educació afectivosexual a càrrec de persones preparades, a desenvolupar la seva sexualitat de manera segura, a viure en un entorn de respecte i de dignitat i a formar part de tots els programes de suport que existeixin per adquirir eines que els ajudin a afrontar les dificultats de l'adolescència i a atendre les seves necessitats en el camp de l'afectivitat i la sexualitat.

No tota activitat adreçada a infants i adolescents relacionada amb la sexualitat es pot qualificar com a *educació afectivosexual*, especialment quan no compleix els criteris que aquest tipus d'educació ha de tenir per permetre que els infants i adolescents rebin la preparació que els capaciti per prendre decisions informades sobre la seva sexualitat i les seves relacions de manera lliure i responsable.

No tota activitat adreçada a infants i adolescents relacionada amb la sexualitat es pot qualificar com a *educació afectivosexual*

L'objectiu de totes les iniciatives adreçades a l'educació afectiva i sexual d'infants i adolescents ha de ser educar en la igualtat i la llibertat; evitar conductes o situacions de violència sexual inadequades; fugir de patrons sexuals no igualitaris i de vegades violents o de submissió o instrumentalització de la dona, i promoure relacions sexuals lliures, igualitàries i plaents, respectuoses amb la individualitat i de l'altre, i respectuoses amb la diversitat de gènere.

L'educació afectivosexual ha de tenir garanties de qualitat, i per a això ha d'estar dissenyada i ha de ser impartida per professionals formats en la matèria. A més, cal que sigui adequada i estigui adaptada a l'edat dels receptors, tenint en compte el moment maduratiu en què es troben, la seva experiència personal, el seu llenguatge, les seves necessitats i les seves possibles inseguretats, entre altres aspectes que són molt diferents segons el moment vital de la persona.

La institució del Síndic de Greuges ha constatat que aquestes condicions no es garanteixen, com a mínim en determinats casos.

L'aplicació dels protocols

- Fer difusió dels diferents protocols emesos relacionats amb situacions de violència vers els infants i adolescents en diferents àmbits i garantir que els professionals dels àmbits educatiu, sanitari i social els coneixen i els apliquen.

Coordinador o referent de convivència, coeducació i benestar emocional i abordatge restauratiu en l'assetjament escolar

- Augmentar la prevenció de conflictes de convivència entre iguals a les aules, amb formació al professorat i a l'alumnat, i fomentar programes de mediació escolar i altres tècniques restauratives.
- Garantir el nomenament de la figura del coordinador de benestar i protecció dels infants i adolescents en els centres educatius.

El reconeixement de la violència vicària

- Que el Departament de Justícia avanci en l'especialització dels jutjats d'infància i família, elabori una guia de bones pràctiques per a l'exploració dels infants i adolescents i garanteixi formació contínua sobre violència vicària als professionals de la judicatura, dels serveis penitenciaris, dels serveis tècnics de punt de trobada i del sistema de protecció en general.

L'accessibilitat dels recursos i serveis de prevenció de situacions de violència per part d'infants i adolescents LGBTIQ+

- Que el Departament d'Educació comuniqui als infants i adolescents LGTBIQ+ amb claredat quins tipus de recursos i de suport tenen dret a rebre.
- Que el Departament d'Igualtat i Feminismes desenvolupi aplicacions telemàtiques que facin possible la comunicació ràpida de qualsevol forma d'agressió a un infant o adolescent LGTBIQ+ de manera confidencial, i que possibiliti també rebre suport telefònic o telemàtic.

Impuls a la coeducació i a l'educació afectivosexual

- Impulsar el pla Coeduca't i promoure que la coeducació i l'educació afectivosexual es garanteixin de manera obligatòria i transversal durant les etapes d'educació infantil, primària, secundària i batxillerat.
- Donar compliment al manament legal d'introduir la coeducació a les aules, previst per la Llei 11/2014, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

- Adoptar mesures per garantir que els infants i adolescents tinguin una formació afectivosexual impartida per professionals formats en la matèria i tenint en compte les necessitats específiques dels infants i les seves pròpies necessitats en cada etapa del desenvolupament.

10. La participació i l'escolta dels infants i adolescents

L'augment de la vulnerabilitat atorga una importància cabdal al dret dels infants i adolescents a ser escoltats

És important que l'opinió dels infants i adolescents sigui tinguda en compte en les decisions que els afecten, tant de manera individual com col·lectiva, en les polítiques públiques i en l'àmbit normatiu, perquè aquesta escolta és una condició necessària perquè les seves necessitats socials i educatives siguin ateses, i perquè els infants i adolescents no tenen autonomia plena per exercir els seus drets per si mateixos.

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant obliga els estats a adoptar totes les mesures necessàries per garantir el compliment efectiu d'aquests drets, de manera que l'interès superior de l'infant i la resta de drets que reconeix siguin tinguts en compte en formular polítiques públiques a tots els nivells i a l'hora de legislar i dictar normes reglamentàries.

L'escolta dels infants i adolescents és una condició necessària perquè les seves necessitats socials i educatives siguin ateses

Entre aquestes mesures, el Comitè dels Drets de l'Infant ha destacat la importància d'establir procediments d'avaluació continuus que permetin valorar de forma prèvia els possibles efectes de l'aprovació de les normes en els drets dels infants i també fer una valoració posterior dels resultats de la seva aplicació.

Les avaluacions d'impacte són un mecanisme clau d'escolta en l'elaboració de lleis i en l'aplicació de polítiques públiques, però actualment tenen un abast molt limitat

A Catalunya, la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, va establir que els poders públics han d'avaluar el resultat de les polítiques aplicades.

En el cas dels procediments normatius, la Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, va establir

que les memòries de l'anàlisi d'impacte normatiu dels avantprojectes de llei i dels projectes de reglaments havien d'incloure l'impacte de la normativa en la infància i l'adolescència.

Posteriorment, l'any 2019 el Departament de la Presidència va dur a terme una consulta pública prèvia a la reforma del procediment d'elaboració de normes del Govern. En el marc d'aquesta consulta, la institució del Síndic de Greuges va recomanar a aquest departament que incorporés l'avaluació d'impacte en els drets dels infants dins el procediment d'elaboració de les normes del Govern, amb l'objectiu de valorar l'interès superior de l'infant en la tramitació de normes que els afectin, tant de forma directa com indirecta, i també la participació dels infants en aquests procediments

Paral·lelament, l'any 2020 la Xarxa Europea de Defensores de la Infància (ENOC) va demanar als estats que apliquessin processos d'avaluació dels drets dels infants i que analitzessin l'impacte que les normes tenen sobre els seus drets, i va elaborar una guia amb pautes per dur a terme aquests processos d'avaluació dels impactes potencials sobre infants i joves que tenien les lleis, les decisions pressupostàries i altres mesures.

L'any 2020 la Xarxa Europea de Defensores de la Infància (ENOC) va demanar als estats que apliquessin processos d'avaluació dels drets dels infants

La institució del Síndic de Greuges va traslladar aquesta guia al Departament de la Presidència i li va demanar que es fessin avaluacions prèvies d'impacte en totes les decisions que afecten els infants i que s'incorporés la seva participació.

Actualment, el Departament de la Presidència està tramitant l'Avantprojecte de llei de procediment d'elaboració de normes, que es va sotmetre a informació pública el mes d'octubre de 2022. El text de l'Avantprojecte preveu que el Govern ha de determinar les metodologies d'anàlisi aplicables en l'avaluació prèvia a l'elaboració de disposicions normatives i en l'avaluació de l'aplicació d'aquestes disposicions, i prioritzar les que fan referència a l'impacte sobre els col·lectius més vulnerables, en particular, sobre els infants i els adolescents i les persones amb discapacitat.

Per ara, l'avaluació d'impacte s'aplica fonamentalment en l'elaboració de la llei de pressupostos de la Generalitat de Catalunya.

A hores d'ara no queda garantit, per manca d'una regulació expressa que ho faci obligatori, que les lleis i els reglaments que afecten infants i adolescents incorporin l'avaluació prèvia de l'impacte que tenen en l'interès d'aquests infants i adolescents i en la resta de drets que tenen reconeguts per la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant.

En molts àmbits que afecten directament o col·lateralment la infància, tampoc no s'apliquen els informes d'impacte en el disseny i la implementació de polítiques públiques.

El dret a la informació, a l'escolta i a la participació dels infants i adolescents tutelats no està plenament garantit

El dret dels infants i adolescents a ser escoltats i a participar en la presa de decisions, i també la possibilitat de presentar reclamacions o queixes, adquireixen una rellevància especial en el cas de tots els infants i adolescents que han estat declarats per l'Administració en situació de desemparament amb mesures de protecció, i especialment dels que es troben en centres de protecció.

Els infants i els adolescents tutelats no sempre han estat informats o tenen a l'abast la informació necessària sobre quin és el procediment que els garanteix que puguin exercir el dret a participar en el seu procés de tutela i exercir, per tant, el seu dret de ser escoltats pels òrgans i/o serveis encarregats de prendre decisions que els afecten, i de presentar queixes i reclamacions.

En general, als infants i adolescents acollits en centres els manca informació sobre el circuit que han de seguir per exercir el dret a ser escoltats pels EAIA i/o per la DGAIA, o sobre com poden accedir a altres organismes de supervisió com el Síndic de Greuges o la Fiscalia.

En aquest sentit, en les entrevistes que la institució del Síndic de Greuges ha dut a terme amb infants i adolescents institucionalitzats, aquests es queixen que han pogut participar poc en l'estudi de l'EAIA sobre la seva situació familiar o en la presa de decisions de la DGAIA.

Als infants i adolescents en centres els manca informació sobre el circuit que han de seguir per ser escoltats pels EAIA o per accedir al Síndic de Greuges o a la Fiscalia

Alguns exemples de peticions que es fan durant el procediment de tutela que de vegades no s'aborden des de l'escolta són les situacions d'adolescents que s'oposen a la mesura de centre i protagonitzen escapoliments de manera reiterada, alguns dels quals addueixen que han demanat poder tenir més contacte amb la seva família; o les situacions d'adolescents que demanen poder fer alguna activitat extraescolar fora del centre, entre d'altres.

En general, més enllà de l'escolta del personal educador dels centres, els infants i adolescents en centres no se senten escoltats suficientment per l'EAIA, o refereixen manca de contacte amb la DGAIA.

Pel que fa a l'escolta del personal educador del centre, les situacions de canvi de recurs continu de l'infant o adolescent tutelat, o els canvis continus de referents al centre com a conseqüència de la rotació de personal, desvirtua d'alguna manera o afecta el dret dels infants o adolescents a ser escoltats de manera adequada.

En situacions de conflicte en l'àmbit escolar, l'ús de la mediació encara és baix

En tots els entorns educatius s'ha de promoure el paper actiu dels infants i adolescents en un ambient d'aprenentatge lectiu i de socialització participativa. D'acord amb el Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides, la participació d'infants i adolescents és indispensable per crear un clima social a l'aula que estimuli la cooperació i el suport mutu.

La convivència a l'aula és un objectiu educatiu que s'ha d'assolir amb la garantia de poder exercir el dret d'escolta i participació de l'alumnat. En els conflictes de convivència, i en l'abordatge de situacions de presumpte assetjament escolar, la necessitat d'escolta dels infants i adolescents passa per parlar dels fets i per proposar solucions que portin a la reparació.

La convivència a l'aula és un objectiu educatiu que s'ha d'assolir amb la garantia de poder exercir el dret d'escolta i participació de l'alumnat

Els documents de centre i la pràctica educativa han d'apostar per bones pràctiques que reforcin el suport entre iguals, en forma de col·laboració, equips d'ajuda, mediació, cercles restauratius, tutoria o altres que facilitin l'exercici del dret a ser escoltat.

La mediació és una eina transversal, però malauradament se'n fa poc ús a l'hora d'abordar conflictes a la nostra societat. Tot i que a l'escola hi ha programes de gran qualitat, de l'anàlisi de queixes rebudes per aquesta institució se'n desprèn que encara se'n fa un ús massa feble en l'entorn educatiu. La mediació és una eina molt valuosa que el Departament d'Educació ha de seguir potenciant a les escoles, ja que es basa en el diàleg i l'escolta, i fomenta un aprenentatge cooperatiu.

També en casos en què hi ha una confrontació enrocada entre la família i l'escola, un tercer neutral pot ajudar a facilitar el diàleg. L'escalada del conflicte i el cúmul de reunions (família-escola) deixen de vegades l'infant o adolescent que pateix en una posició encara més vulnerable, ja que es parla d'ell o ella, però no se l'arriba a escoltar.

Prenent consciència de la importància que té escoltar l'alumnat en sentit ampli (tant de manera verbal com no verbal), a l'escola cal també estar atents als signes emocionals que manifesta l'alumnat per assegurar la coordinació i el treball en xarxa amb els serveis de salut, a fi d'evitar que l'acumulació de malestar i dolor emocional sigui un risc per a la seva salut mental. La transversalitat del dret a ser escoltat fa que afecti tots els àmbits de la vida dels infants i adolescents, i per garantir aquest dret és imprescindible la coordinació entre serveis.

A l'escola cal també estar atents als signes emocionals que manifesta l'alumnat per assegurar la coordinació i el treball en xarxa amb els serveis de salut

Quan ha analitzat les queixes referides a presumptes assetjaments escolars, la institució del Síndic de Greuges ha detectat mancances a l'hora de garantir el dret d'escolta de l'alumnat afectat i/o d'altres persones (observadors), per part dels centres educatius, de l'EAP, i dels serveis de salut.

Es detecten mancances a l'hora de garantir el dret d'escolta de l'alumnat afectat i/o d'altres persones (observadors) per part dels centres educatius, l'EAP i els serveis de salut

A banda, en algunes situacions d'adolescents que manifesten ser víctimes d'assetjament escolar, sorprèn la manca d'escolta d'aquests adolescents per part de la Inspecció educativa, malgrat la seva edat i maduresa. El dret a l'escolta inclou el dret de l'alumnat a ser consultat, el dret a expressar la seva opinió i el dret a rebre informació de les actuacions que s'emprenen des que es comunica una presumpta situació d'assetjament.

No sempre es garanteix que els infants puguin estar acompanyats en l'àmbit sanitari

En l'àmbit de les actuacions que afecten la salut dels infants i adolescents, la normativa que regula l'autonomia del pacient disposa el consentiment informat de les persones menors d'edat en funció de l'edat, la maduresa o la capacitat per entendre la informació i prendre decisions, però en tot cas estableix l'obligació d'escoltar l'opinió dels adolescents majors de dotze anys.

L'escolta implica proporcionar una informació adequada a l'edat i al nivell de maduresa de l'infant. També implica proporcionar una situació ambiental al màxim de confortable i adequada a les necessitats d'un infant o adolescent i garantir l'acompanyament per part dels progenitors, familiars o una persona de confiança que designi aquest infant o adolescent en l'acte sanitari que l'afecti. Cal garantir també l'escolta del malestar o de les necessitats de l'infant o adolescent, que es poden expressar de maneres diferents.

En aquest sentit, la institució del Síndic de Greuges segueix rebent queixes relatives a la denegació de la petició d'acompanyament per part de familiars, generalment el pare o la mare, en procediments mèdics o sanitaris, tot i haver-ho demanat. Generalment s'al·leguen qüestions de seguretat i eficiència tècnica en l'atenció assistencial.

Se segueixen rebent queixes per la denegació de la petició d'acompanyament per part de familiars, generalment el pare o la mare, en procediments mèdics o sanitaris

L'acompanyament en el cas d'infants o adolescents, en cas que es requereixi, ha de ser tingut en compte i ha de prevaler davant de raons organitzatives o altres impediments. Només excepcionalment i de manera motivada es pot denegar aquest dret.

El dret a la salut ha de ser considerat des d'una perspectiva global, que comprèn també la satisfacció de les necessitats emocionals i afectives durant processos en què s'intervé un infant des del punt de vista sanitari i en què aquest infant pot sentir inseguretat, angoixa, patiment o dolor.

Informes d'impacte

- Adoptar les mesures necessàries perquè la normativa que ha de regular el procediment d'elaboració de normes reglamentàries i avantprojectes de llei incorpori en la seva tramitació l'avaluació de l'impacte de la norma en els drets dels infants.
- Incorporar la participació dels infants i adolescents dins el procediment d'elaboració de normes que afectin qualsevol dels àmbits de la seva vida, ja sigui de forma individual o col·lectiva, mitjançant estructures de participació preestablertes o altres mitjans que assegurin que disposen de la informació adequada i necessària per fer efectiva aquesta participació.

Referents i altres procediments per garantir l'escolta dels infants tutelats

- Garantir una escolta adequada als infants i adolescents tutelats, preferiblement per professionals referents amb qui puguin teixir una relació de confiança i que els puguin acompanyar durant tot el seu itinerari en el sistema de protecció.
- Treballar per oferir un acompanyament proper amb espais de confiança on els infants i adolescents tutelats se sentin còmodes per explicar i compartir pors, dubtes, anhels, expectatives, etc., i poder fer-los participar en el seu procés de tutela, tenint en compte la seva opinió a l'hora de prendre mesures que els afecten.

- Garantir una escolta adequada per poder canalitzar les demandes i necessitats que expressen els infants i adolescents tutelats en el sistema de protecció, i garantir que tenen informació sobre els canals de què disposen per presentar reclamacions i queixes.

III. CONSELL ASSESSOR JOVE

El curs 2021/2022 s'ha treballat la justícia climàtica amb el Consell Assessor Jove del Síndic de Greuges, format per alumnes d'entre catorze i quinze anys provinents de diferents centres educatius d'arreu del territori català.

S'han fet debats conjunts i activitats, s'han vist documentals i s'ha produït un vídeo. Les sessions han estat conduïdes per Joan Grivé, ambientòleg i influenciador sobre canvi climàtic. El treball que s'ha desenvolupat s'ha centrat en els temes següents:

1. Acció pel clima i participació en les decisions ambientals
2. Nord-sud: el canvi climàtic agreuja les desigualtats
3. Consum i petjada de carboni: qüestionant el paradigma de creixement
4. Mobilitat sostenible i gestió de l'espai del territori
5. Fonts d'energia: ús i impacte en el clima i en les nostres vides

Xarxa Europea de Joves Assessors (ENYA)

El projecte ENYA 2022, coordinat per l'oficina del Defensor del Poble (Ararteko) del País Basc, ha tractat sobre la justícia climàtica, i hi ha participat el Consell Assessor Jove del Síndic de Greuges a través de dues representants: Iriza Noor, de l'Institut La Mina, i Laia Linglet, de l'Escola Anna Ravell.

Sota el títol "Let's talk Young. Let's talk Climate Justice", 34 joves representants de 17 procedències geogràfiques, entre elles Catalunya, van posar en comú i van debatre les recomanacions i les accions proposades en una primera reunió a Bilbao el mes de juny.

L'objectiu va ser consensuar un informe i una proposta d'acció conjunta per presentar a la Conferència Anual de la Xarxa Europea de Defensors de la Infància (European Network of Ombudsmen for Children, ENOC).

Entre les recomanacions i les accions proposades a Bilbao, destaca la crida del jovent participant a fer servir les xarxes socials i els mitjans de comunicació per augmentar la consciència social i la responsabilitat col·lectiva en aquest àmbit.

Reivindiquen el paper dels joves en la proposta d'accions, atesa la incidència de les accions presents en les futures generacions, i al·leguen l'equitat generacional. Assumeixen que cal canviar els hàbits de consum i de mobilitat i exigeixen a empreses i governs polítics més actives en

matèria de sostenibilitat, amb mesures compensatòries per combatre les desigualtats nord-sud: els països rics són els que més mal fan i els que més beneficis obtenen, i els pobres són els que més directament pateixen la contaminació ambiental.

L'objectiu principal d'aquest projecte és exercir el dret a participar i ser escoltat en les polítiques ambientals. Es vol garantir el dret a una vida digna per a tots els infants i joves, i facilitar la reflexió col·lectiva des de diferents perspectives. Es vol comprendre l'escala total de l'emergència climàtica, les seves causes, els seus efectes i el seu impacte, en especial per a les generacions futures, i reconèixer i defensar els drets dels infants i joves afectats, identificar els mecanismes d'acció climàtica i dissenyar estratègies, accions i mesures per defensar la justícia climàtica.

Els joves assessors, entre els quals hi ha Iriza Noor, del Consell Assessor Jove del Síndic de Greuges, també van participar en la conferència de la Xarxa Europea de Defensors de la Infància (ENOC) que va tenir lloc a Reykjavík, Islàndia. Les seves recomanacions van quedar recollides en la declaració final aprovada per l'Assemblea General.

En concret, l'ENOC, a través d'aquesta declaració conjunta, insta les autoritats nacionals, regionals i europees a adoptar les recomanacions següents:

- El disseny de polítiques ambientals ha de tenir en compte l'impacte en les generacions futures.
- Cal garantir una educació integral i obligatòria en drets humans, inclòs el medi ambient, en totes les etapes educatives.
- Cal garantir que tots els infants puguin buscar, rebre i difondre informació fiable sobre el medi ambient i el canvi climàtic.
- Cal exigir que totes les consultes sobre polítiques ambientals incloguin la perspectiva de la infància.
- Cal assegurar que tots els infants i joves que participen en la defensa del medi ambient puguin gaudir del seu dret de llibertat d'associació i reunió.

En anys anteriors, les reunions anuals van abordar l'impacte de la pandèmia en la infància i els drets dels infants en els entorns digitals.

L'ENOC va ser fundada el 1997 i actualment en són membres 43 institucions de 34 estats, entre elles la institució del Síndic de Greuges de Catalunya.

IV. CONCLUSIONS

Els darrers cinc anys, els indicadors de vulnerabilitat social de la infància han mantingut una tendència creixent

Al llarg dels darrers cinc anys, la situació de la infància a Catalunya s'ha caracteritzat, entre altres aspectes, per un increment de la prevalença de situacions de vulnerabilitat social. Diversos indicadors exposats al llarg d'aquest informe així ho assenyalen (vegeu la taula 28).

En el període 2016-2021, s'ha incrementat un 14,9% el nombre d'infants i adolescents que es troben en situació de risc de pobresa (més de 50.000 menors de divuit anys més, s'ha passat de 348.600 a 400.400). També s'ha incrementat, en un 64,2%, la prevalença de la privació material severa (també hi ha més de 50.000 menors de setze anys més, de 74.900 a 123.000).

En aquest mateix període, també s'ha incrementat un 19,6% el nombre d'infants i adolescents amb expedient obert a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) per situació de risc greu (de 5.399 a 6.456), i també un 94,3% el nombre d'infants i adolescents en estudi per possible situació de desemparament (de 1.726 a 3.353). Aquest creixement està fortament condicionat per l'arribada d'infants i adolescents migrants no acompanyats a Catalunya, que s'ha triplicat en aquest mateix període (de 973 a 2.948 menors estrangers no acompanyats al sistema de protecció). Tots aquests indicadors han accentuat aquesta tendència l'any 2022.

El nombre d'usuaris dels serveis socials, en bona part famílies amb infants a càrrec, ha augmentat un 3,0% (més de 30.000, de 866.192 a 891.854), i també ho ha fet el nombre de famílies que són ateses per les oficines d'habitatge o que s'inscriuen en els registres per accedir a habitatge social, per risc d'exclusió residencial.

També han augmentat un 51,3% les denúncies per violència sexual amb víctimes menors d'edat (de 947 a 1.463), i també un 8,2% les denúncies per violència domèstica en infants (de 1.827 a 1.977).

Així mateix, en el període 2016-2021, pràcticament s'ha doblat la probabilitat dels infants de patir un problema de salut mental, que ha passat del 5,1% al 9,4%. Hi ha diferents indicadors de malestar emocional que han tingut una tendència negativa els darrers anys, en part pels efectes psicològics de la pandèmia.

El pes demogràfic del fet migratori entre els infants ara és més important que fa cinc anys. Si prenem com a referència els infants nounats (zero anys), s'ha incrementat un 5,8% el nombre d'infants estrangers, amb un percentatge sobre el total d'infants que ha passat del 18,2% l'any 2016 al 24,0% l'any 2021.

Aquest creixement de la vulnerabilitat social s'ha vist propiciat per la crisi econòmica del període 2008-2013, que ha tingut efectes més enllà d'aquest període; per la irrupció de la pandèmia de la covid-19 els anys 2020 i 2021, i també pels efectes socials i econòmics de la crisi derivada de la guerra d'Ucraïna.

Taula 28. Evolució d'indicadors sobre vulnerabilitat social dels infants i adolescents (2016-2022)

Risc de pobresa	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Taxa risc de pobresa (menors de 18 anys)	25,0	27,7	28,6	31,0	33,4	28,6	-
Nombre d'infants en risc de pobresa (menors de 18 anys)	348.600	385.600	404.000	430.900	462.000	400.400	-
Taxa de pobresa severa (menors de 16 anys)	6,0	6,8	8,9	8,6	10,3	10,0	-
Nombre d'infants en pobresa severa (menors de 16 anys)	74.900	84.300	110.900	107.700	128.700	123.000	-
Expedient obert amb la DGAIA	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (agost)
Risc greu (amb intervenció oberta de l'EIAA)	5.399	6.037	6.846	6.948	6.518	6.456	6.680
Desemparament (en situació d'estudi)	1.726	2.268	3.985	3.670	2.908	3.353	4.143
Nombre d'infants tutelats per la DGAIA	6.927	7.449	9.590	9.387	7.893	7.798	8.484
Menors estrangers no acompanyats	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Menors estrangers no acompanyats a Catalunya atesos durant l'any	973	1.958	4.812	5.766	3.688	2.948	3.344
Usuaris dels serveis socials	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nombre d'usuaris	866.192	834.605	843.614	815.704	887.512	891.854	-
Víctimes de violència	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Menors d'edat víctimes de violència sexual	967	815	1.009	1.192	958	1.463	-
Menors d'edat víctimes de violència domèstica	1.827	1.808	1.870	1.724	1.686	1.977	-
Probabilitat de partir problemes de salut mental	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
%	-	5,1	5,9	7,5	10,6	9,4	-

Infants nomenats (0 anys) de nacionalitat estrangera	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nombre d'infants estrangers (0 anys)	12.567	12.819	12.930	13.194	13.830	13.301	-
% infants estrangers (0 anys)	18,2	18,9	19,8	21,1	23,0	24,0	-
Participació a activitats extraescolars (3-14 anys)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (agost)
No participa a activitats extraescolars esportives (%)	34,8	31,9	32,4	36,2	40,8	46,0	-
No participa a activitats extraescolars no esportives (%)	61,3	57,6	55,9	58,1	61,1	65,4	-

Font: Enquesta de condicions de vida, Enquesta de salut de Catalunya, Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, Padró d'habitants i Departament d'Interior.

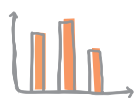
Hi ha polítiques que són clau per combatre les situacions de vulnerabilitat social entre els infants que presenten problemes estructurals de cobertura de les seves necessitats

Aquest increment de les situacions de vulnerabilitat es produeix en un context en què hi ha polítiques de transferència de renda i de provisió de serveis adreçades a donar resposta a les necessitats socials i econòmiques dels infants i adolescents en situació de vulnerabilitat que, tot i que han incrementat el seu finançament i la seva cobertura en els darrers anys, no aconsegueixen cobrir les necessitats existents.

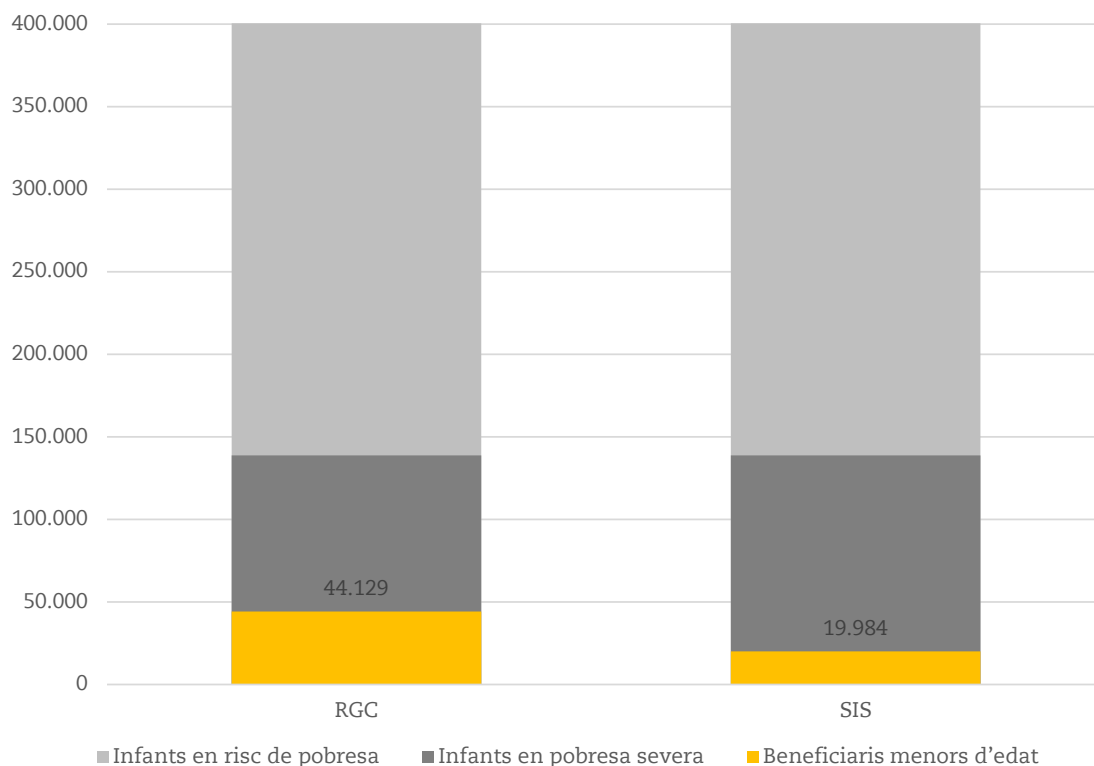
Així, per exemple, si es pren com a referència la principal política de transferència de renda, la renda garantida de ciutadania (RGC), s'observa que dona cobertura al 31,8% d'infants en situació de pobresa severa. Si es té en compte també l'ingrés mínim vital (IMV), més d'una tercera part d'infants en situació de pobresa severa (com a mínim el 38,6%) no són beneficiaris ni de l'IMV ni de l'RGC.

Si es pren com a referència la principal política d'intervenció socioeducativa adreçada a infants i adolescents vulnerables, el servei d'intervenció socioeducativa (SIS), s'observa que dona cobertura al 14,4% d'infants en situació de pobresa severa (vegeu el gràfic 22).

Val a dir que les polítiques de transferències socials redueixen el risc de pobresa infantil a Catalunya un 30,9%, molt per sota de la mitjana europea (43,1%). Aquesta situació es produeix, entre altres coses, per la poca intensitat i cobertura d'aquestes polítiques.

Gràfic 22. Indicadors sobre la cobertura de la renda garantida de ciutadania (RGC) i del servei d'intervenció socioeducativa (SIS) entre els infants i adolescents a Catalunya (2021)

Font: elaboració amb dades del Departament de Drets Socials i de l'Enquesta de condicions de vida.

Altres problemes de cobertura, en part ocasionades per desigualtats en l'accés, són:

Ensenyament

- El 58,0% dels infants de zero a dos anys no estan escolaritzats en l'educació infantil de primer cicle, en bona part infants de famílies socialment desfavorides.
- El 46,5% de l'alumnat d'educació infantil de segon cicle, primària i secundària obligatòria en situació de risc de pobresa no percep un ajut individual de menjador escolar, en bona part perquè la majoria d'instituts públics no disposen d'aquest servei.
- No s'han desplegat encara els ajuts previstos en el Decret 11/2021 que han de cobrir els costos d'accés a les activitats complementàries, sortides i colònies escolars i material escolar de l'alumnat vulnerable.
- Malgrat la millora molt significativa en la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques, fins a prop del 18%, el curs 2022/2023 només s'ha detectat el 60% d'alumnat en situació

de risc de pobresa (que a Catalunya entre la població infantil de menys de setze anys se situa en el 29,3%).

- El setembre de 2022, el 16,0% de joves de setze a vint-i-quatre anys han abandonat prematurament el sistema educatiu sense acabar ensenyaments secundaris postobligatoris.
- El 20,6% d'alumnat en situació de risc de pobresa que estudia ensenyaments secundaris postobligatoris no percep cap ajut a l'estudi de caràcter general.
- L'oferta de formació professional no dona sortida al conjunt de la demanda existent, perquè no hi ha encaix entre oferta i demanda. Per al curs 2022/2023, hi havia 638 alumnes preinscrits en la segona fase del procés d'admissió a 1r curs de cicles formatius de grau mitjà que no han accedit a cap dels cicles que havien sol·licitat. A més, hi ha prop de 7.000 sol·licituds de persones que van participar en la primera fase del procés i estaven en condicions de participar en la segona fase però no ho van fer.

Lleure educatiu

- El 46,0% dels infants de tres a catorze anys no participen en activitats extraescolars esportives durant el curs escolar, i el 65,4% no participen en activitats extraescolars no esportives. Els infants de famílies amb menys capital educatiu participen quasi cinc vegades menys a les activitats extraescolars no esportives que els infants de famílies amb més capital educatiu.
- El 64% d'infants i adolescents no han participat en activitats d'educació en el lleure durant l'estiu.

Salut

- L'any 2021, l'11,1% dels infants menors de sis anys van ser atesos als amb una mitjana de 0,65 hores setmanals de visita. Els estudis indiquen que la prevalença de problemàtiques en el desenvolupament en aquesta etapa se situa al voltant del 20%, i que la freqüència assistencial s'hauria de situar entre 1 hora i 1,2 hores setmanals. En el cas dels CSMIJ, el 5,4% dels infants i adolescents són atesos per aquests serveis, tot i que la prevalença de problemes de salut mental se situa per sobre del 10%.
- El setembre de 2022, hi havia més de 50.000 infants i adolescents pendents de consultes externes, més de 4.500 pendents de proves diagnòstiques i més de 12.000 pendents d'intervencions quirúrgiques.
- Hi ha 57 infants en llista d'espera per accedir a places residencials per a infants i adolescents amb discapacitat (tenint present que hi ha 131 places disponibles).

Habitatge

■ El setembre de 2022, més de 1.000 famílies amb infants a càrrec tenien resolució favorable de les meses d'emergències pendents d'assignació d'habitatge, i poden passar-se anys en llista d'espera.

Protecció

■ El setembre de 2022, el 6,3% dels infants tutelats (prop de 500) estaven pendents d'un altre recurs en el sistema de protecció, majoritàriament de família aliena.

Malgrat aquests problemes de cobertura i malgrat l'impacte que va tenir la pandèmia, els darrers cinc anys s'ha aconseguit millorar l'accés dels infants en situació de vulnerabilitat a diversos serveis i prestacions

La millora del finançament ha permès incrementar la cobertura de bona part de prestacions econòmiques i de serveis que atenen les necessitats socials i educatives dels infants i adolescents. En el període 2016-2021, s'ha incrementat un 12,8% (5.014 més) el nombre d'infants atesos als CDIAP i un 17,1% (10.802 més) el nombre de pacients atesos als CSMIJ. En el període 2017-2021, ha augmentat un 84,0% (20.150 més) el nombre d'infants beneficiaris de la renda garantida de ciutadania o un 5,1% (969 més) el nombre d'infants atesos en els SIS. També s'ha incrementat la cobertura dels ajuts de menjador escolar o de les beques i ajuts a l'estudi de caràcter general (vegeu la taula 29).

La davallada (o estancament) que es va produir l'any 2020 per efecte de la pandèmia en l'accés a algun d'aquests serveis s'ha pogut corregir, encara que sigui parcialment, durant els anys 2021 i 2022. Només entre els anys 2020 i 2021, s'ha incrementat un 10,6% (4.223 més) el nombre d'usuaris dels CDIAP i un 7,4% (5.108 més) el dels CSMIJ, o un 14,5% (2.531 més) el nombre d'infants i adolescents atesos pels SIS. En el cas dels SIS, el nombre d'infants atesos l'any 2021 encara no havia assolit els nivells d'atenció que hi havia l'any 2019, abans de la pandèmia.

Taula 29. Evolució dels indicadors sobre beneficiaris de diferents polítiques públiques adreçades als infants i adolescents (2016-2022)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (juny)
Infants atesos CDIAP	39.234	40.034	41.448	42.336	40.025	44.248	-
Pacients atesos CSMIJ	63.330	66.501	63.936	69.006	69.024	74.132	59.093
Infants beneficiaris de l'RGC	-	23.979	25.643	29.025	37.899	44.129	-
Infants atesos pel SIS	-	19.015	21.292	21.905	17.453	19.984	-
Infants de 0 a 2 anys escolaritzats	79.027	80.913	80.959	79.948	78.244	63.342	71.224
Beneficiaris d'ajuts de menjador escolar	94.479	104.101	124.191	-	-	-	-
Beneficiaris de beques i ajuts a l'estudi de caràcter general	37.124	40.048	39.709	40.131	-	-	-

Font: elaboració amb dades del Departament de Drets Socials i del Departament de Salut.

En el cas de l'accés a l'educació infantil de primer cicle, també s'han recuperat les taxes d'escolarització vigents abans de la pandèmia (tot i que no ho han fet en termes absoluts a causa de la davallada demogràfica). La taxa d'escolarització de zero a dos anys ha passat del 40,3% del curs 2019/2020 al 34,9% del curs 2020/2021, mentre que el curs 2021/2022 aquesta taxa es va tornar a situar en el 42,0%.

Després del sotrac de la pandèmia, la participació a les activitats de lleure a l'estiu també s'ha normalitzat. L'estiu de 2022, 499.532 infants i adolescents van participar en aquestes activitats, unes xifres lleugerament superiors a les del 2019 (486.126), després que aquesta participació caigués l'estiu de 2020 als 318.237 infants. En canvi, no sembla haver-se recuperat encara la participació dels infants i adolescents a les activitats extraescolars esportives i no esportives. En el període 2018-2021 hi ha hagut una caiguda sostinguda en el temps de prop de 10 punts percentuals, en part a causa de la pandèmia i de les dificultats econòmiques que travessen moltes famílies.

Durant la pandèmia, la minoració de l'accés a serveis que són bàsics per atendre les necessitats socials i educatives dels infants en situació de vulnerabilitat ha pogut tenir efectes negatius en el seu desenvolupament.

Hi ha un dèficit de promoció de polítiques preventives en l'àmbit de la infància per atendre millor les situacions de vulnerabilitat

Especialment en contextos de crisi, les polítiques de prevenció adquireixen una gran importància a l'hora de preservar i millorar el benestar dels infants

i d'acompanyar les famílies davant eventuais situacions de precarietat social i econòmica que puguin patir.

En l'àmbit social, s'han de reforçar les polítiques de suport a les famílies per prevenir les situacions de risc, amb la implicació dels serveis socials bàsics i especialitzats i altres recursos i serveis socioeducatius i sociosanitaris d'àmbit comunitari (SIS, CDIAP, escoles bressol, etc.) i amb la millora de les polítiques de transferència de renda (renda garantida de ciutadania, ajuts socials, etc.).

El dèficit en l'acompanyament de les famílies en situació de risc al domicili i en el medi deriva de vegades en situacions de desemparament que es podrien evitar. Més de 10.000 infants es troben en situació de risc greu o en situació d'estudi, amb la possibilitat de ser tutelats, i no sempre es treballa suficientment amb les famílies per evitar aquesta possibilitat.

En l'àmbit de l'educació i del lleure, s'han de continuar impulsant les polítiques que contribueixen a reduir les desigualtats en l'accés al sistema educatiu i a les activitats de lleure. La gratuïtat d'infantil 2, l'increment de l'oferta de formació professional, el desplegament del Decret 11/2021 per combatre la segregació escolar o la inversió en suports per a l'educació inclusiva, per citar alguns exemples, són mesures que amplien l'accés a l'educació en condicions d'equitat. Des de la perspectiva de la prevenció, val a dir que els ajuts per a l'escolarització equilibrada d'alumnat previstos en el Decret 11/2021 encara s'han de convocar.

I finalment, en l'àmbit de la salut, cal corregir el dèficit de professionals de pediatria i d'infermeria pediàtrica per desenvolupar amb garanties la tasca preventiva de l'atenció primària, i també cal millorar la dotació dels CSMIJ per treballar des de la prevenció l'emergència de problemes de salut mental. La presència d'infants i adolescents amb problemes de salut mental d'alta complexitat està relacionada sovint amb dèficits en la tasca preventiva.

Hi ha reformes estructurals en les polítiques d'infància que no s'estan abordant, especialment en l'àmbit de la protecció

Algunes de les prioritats d'actuació assenyalades en l'informe estan progressant en la direcció adequada, tot i que no necessàriament amb el ritme o la intensitat que convindria.

Els darrers cinc anys, per exemple, s'han produït avenços significatius en la lluita contra la segregació escolar o contra l'abandonament educatiu prematur.

En el cas de la segregació, s'ha reduït el 15% dels índexs de segregació del sistema educatiu arran del desplegament del Pacte contra la segregació escolar, gràcies, en part, a una millora de la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques en el procés

d'admissió d'alumnat a I3 i 1r d'ESO, que s'ha quintuplicat entre els cursos 2018/2019 i 2022/2023.

I en el cas de l'abandonament educatiu s'han reduït les taxes en el període 2016-2021, del 18,0% al 14,8%, gràcies en part a l'increment de la provisió d'oferta de formació professional.

Això no exclou que aquests àmbits requereixin més impuls, perquè tant la segregació escolar com l'abandonament educatiu prematur generen vulneracions de dret i continuen tenint una prevalença elevada en termes comparats amb altres comunitats autònomes i països europeus. L'abandonament educatiu prematur, per exemple, és un dels principals problemes estructurals del nostre sistema educatiu, amb una prevalença l'any 2021 (14,8%) significativament superior a la mitjana del conjunt de la Unió Europea (9,7%), i lleugerament superior a la mitjana espanyola (13,3%).

Altres prioritats d'actuació, en canvi, no estan aplicant les reformes estructurals necessàries per garantir el benestar i el desenvolupament dels infants i adolescents en situació de vulnerabilitat.

En l'àmbit de la protecció, per exemple, l'acolliment residencial continua sent preponderant, i l'acolliment familiar, que seria la mesura més adequada per garantir el benestar dels infants, no creix des de fa anys. L'any 2022, el 57,5% dels infants tutelats estan en acolliment residencial, mentre que no s'ha aconseguit incrementar el nombre d'infants tutelats acollits en família aliena al llarg de la darrera dècada (al voltant de 950 al llarg del període 2012-2021). S'ha incrementat també la presència d'infants tutelats menors de sis anys en acolliment residencial (que ha passat de 123 l'any 2020 a 212 el mes de setembre de 2022 en el cas dels menors de sis anys, i de 64 a 94 en aquest mateix període en el cas dels menors de tres anys).

La millora del finançament en polítiques d'infància no s'ha aprofitat prou per desenvolupar polítiques focalitzades en l'atenció de les necessitats dels infants en situació de vulnerabilitat

L'increment de la vulnerabilitat social entre els infants i adolescents ha coincidit també amb un augment del finançament adreçat a les polítiques d'infància. Amb dades de pressupost executat, l'any 2021 es van destinar 6.742,8 milions d'euros a l'àmbit de la infància, amb un increment del 35,9% del pressupost respecte a l'any 2016 (la qual cosa suposa 1.781,7 milions d'euros més) (vegeu el gràfic 23).

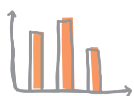
Aquest increment s'ha focalitzat sobretot en l'àmbit de l'educació, en el qual s'ha destinat un 92,8% d'aquest increment (1.653,4 milions d'euros), principalment a finançar increments de les dotacions de plantilles dels centres i també de l'oferta de formació professional.

L'increment del pressupost executat del Departament de Drets Socials en polítiques d'infància, en canvi, ha estat en valors absoluts més moderat, de 115,5 milions d'euros.

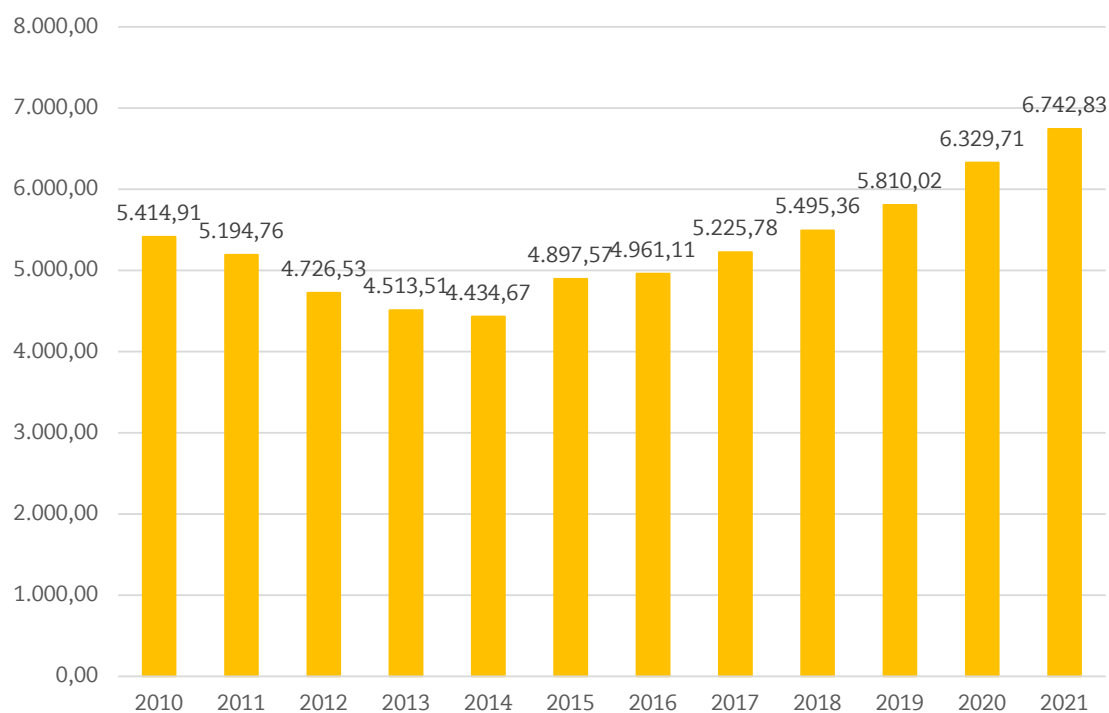
L'increment del 35,8% del pressupost executat en polítiques d'infància en només cinc anys no ha servit, com a mínim per ara, per fer un salt qualitatiu d'aquest abast en els drets dels infants.

Un dels motius que expliquen aquesta circumstància és que aquesta inversió, que en part s'ha destinat a atendre les necessitats conjunturals de la covid, no s'ha adreçat directament a donar resposta a la situació dels infants que es troben en situació de vulnerabilitat.

En l'àmbit de l'educació, per exemple, que concentra bona part de l'increment de la inversió (92,8%), una part significativa s'ha destinat a incrementar recursos de manera lineal al conjunt del sistema. Mesures com ara les reduccions de ràtios a infantil 3 a 20 alumnes per unitat, la reducció d'hores lectives del professorat (de 24 a 23 hores a primària i de 19 a 18 hores a secundària) o la gratuïtat d'infantil 2, que s'han posat en pràctica aquest curs 2022/2023, tenen un cost elevat i se'n beneficia, en la mateixa mesura, el conjunt de l'alumnat, independentment de la seva situació de vulnerabilitat.

Gràfic 23. Evolució de la despesa en infància (pressupost executat) de la Generalitat de Catalunya (2010-2021)

Font: Departament d'Economia i Hisenda.

Annex 1

Taules addicionals

Taula 1 annex. Evolució de dades sobre els serveis socials d'atenció primària a Catalunya (2010-2022)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Import atorgat en concepte de professionals dels equips bàsics d'atenció social (M€)	54,8	54,8	52,8	50,9	51	54,4	56	6071,68	76,12	77,98	77,98***	87,32*	
Nombre d'usuaris	884.771	930.392	957.377	939.588	923.889	894.860	866.192	834.605	843.614	815.704	887.512	891.854	No disp.
Nombre de professionals	2.354,5	2.357,8	2.340,4	2.333,4	2.333,4	2.334,1	2.412,4	2.540,9	2.720,9	2.763	2.763	3.113**	3.113,5
Ràtio treballador social (per 15.000 habitants)	2,88	2,88	2,86	2,88	2,88	2,88	2,93	3,12	3,26	3,31	3,31	3,6	3,79
Ràtio educador social (per 15.000 habitants)	1,82	1,81	1,78	1,77	1,78	1,78	1,88	1,95	2,16	2,21	2,21	2,4	2,21

Font: Direcció General de Serveis Socials del Departament de Drets Socials.

Nota:

*L'import inclou personal administratiu, i també coordinadors i desplaçaments en cas d'àrees supramunicipals.

**Dada provisional.

***Aquest reforç de professionals mitjançant la mesura 45.14 forma part de l'addenda extraordinària per pal·liar els efectes de la covid i l'import associat no s'inclou dins de l'import del CP. Això explica que l'increment de professionals no es correspongui amb increment proporcional de l'import al 2021.

Taula 2 annex. Temps mitjà (en dies) d'espera dels infants per especialitat amb més nombre de pacients en espera (2014-2021)

Consulta externa	De- sembre 2014	De- sembre 2015	Juny 2016	Setem- bre 2017	Agost 2018	De- sembre 2018	Setem- bre 2019	Setem- bre 2020	Setem- bre 2021	Setem- bre 2022
Al·lèrgia	--	132	127	154	144	88	128	149	79	72
Cirurgia pediàtrica	--	78	89	113	76	69	64	92	95	70
Cirurgia ortopèdica i traumatologia	--	107	88	95	95	80	105	142	98	92
Neurologia	--	92	95	107	101	92	112	118	85	87
ORL	--	69	89	91	98	91	100	146	109	104
Pediatría hospitalària	--	85	89	95	102	77	93	145	128	136
Digestiu	--	72	78	86	92	...	77	126	62	87
Endocrí	--	69	60	61	57	...	64	79	71	71
Nefrologia	--	63	81	82	53	...	48	79	56	43
Cardiologia pediàtrica	--	85	106	90	61	67	71	110	102	89
Rehabilitació	--	108	126	149	90	65	81	146	87	65
Cirurgia maxil·lofacial	--	153	99	44	41	108	78	103	71	108
Dermatologia	--	110	88	80	58	87	59	136	89	90
Oftalmologia	--	99	93	81	71	88	93	103	86	76
TOTAL	--	--	--	--	--	...	--	--	--	--
Proves diag- nòstiques	De- sembre 2014	De- sembre 2015	Juny 2016	Setem- bre 2017	Agost 2018	De- sembre 2018	Setem- bre 2019	Setem- bre 2020	Setem- bre 2021	Setem- bre 2022
Ecocardiografia	47	85	76	77	76	51	97	134	126	108
Ecografia abdominal	47	57	48	52	72	55	111	148	70	77
Ecografia ginecològica	45	55	63	55	64	54	62	97	91	69
Ecografia urològica	47	50	56	52	61	48	151	169	86	60
Colonoscòpia	53	68	65	111	85	178	89	76	82	79

Proves diagnòstiques	De- sembre 2014	De- sembre 2015	Juny 2016	Setem- bre 2017	Agost 2018	De- sembre 2018	Setem- bre 2019	Setem- bre 2020	Setem- bre 2021	Setem- bre 2022
Endoscòpia esofagògica	51	78	63	88	69	78	115	117	108	89
TAC	63	43	38	41	75	40	50	62	66	46
Mamografia	20	35	59	83	122	94	57	20	66	53
Polisomnogra- ma	83	113	83	178	126	114	147	161	185	220
Ressonància magnètica	120	58	66	98	74	77	104	127	87	80
Ergometria	53	70	89	53	72	67	86	141	115	84
Electromiogra- ma	55	58	63	67	66	49	72	88	99	87
Gammagrafia	81	49	45	40	42	41	31	65	50	24
TOTAL	74	60	59	74	73	...	106	131	96	87
Intervencions quirúrgiques	De- sembre 2014	De- sembre 2015	Juny 2016	Setem- bre 2017	Agost 2018	De- sembre 2018	Setem- bre 2019	Setem- bre 2020	Setem- bre 2021	Setem- bre 2022
Amigdalecto- mia i/o adenoï- dectomia	70	101	103	156	157	155	160	246	140	143
Circumcisió	76	104	124	168	166	154	160	223	148	155
Operacions aparell genital masculí	231	194	161	133	162	139	156	196	135	149
Operacions dents	229	209	175	148	173	206	174	208	148	143
Operacions orella mitjana	206	188	149	184	183	152	166	263	189	157
Reparació hèrnia umbilical o abdominal	296	186	170	186	170	168	173	249	158	162
Altres operacions d'ORL	278	206	165	165	158	163	185	226	143	151
Reparació hèrnia inguinocrural	81	101	130	161	139	141	148	197	118	128
Artroscòpia	75	96	103	135	129	...	143	237	120	161
Operacions del sistema nerviós central	117	114	127	124	90	...	121	118	157	94

Intervencions quirúrgiques	De- sembre 2014	De- sembre 2015	Juny 2016	Setem- bre 2017	Agost 2018	De- sembre 2018	Setem- bre 2019	Setem- bre 2020	Setem- bre 2021	Setem- bre 2022
Cirurgia cardíaca	59	26	63	64	48	...	24	52	54	85
Operacions tub digestiu inferior	132	143	127	111	121	...	158	120	79	106
Excisió de lesió cutània	207	192	177	174	147	155	149	199	147	142
Operacions de l'aparell urinari	243	190	156	157	156	143	144	208	168	177
TOTAL	181	155	139	162	157	...	160	215	142	147

Font: Servei Català de la Salut. Registre de llistes d'espera.

Nota: No es disposa de consulta externa de 2014. Es tenen en compte les consultes externes i les proves diagnòstiques que tenen una prioritat preferent i ordinària. La taula recull els procediments (especialitats, proves o intervencions) amb un nombre de pacients pediàtrics en espera més elevat en cada moment observat.

Taula 3 annex. Evolució de les subvencions (en milions d'euros) en l'àmbit del lleure educatiu (2010-2022)

Direcció General de Joventut	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Subvencions atorgades a entitats d'educació en el lleure	3,5 M€	3,4 M€	3,2 M€	3,0 M€	3,5 M€	3,7 M€	4,0 M€	4,6 M€	4,6 M€	5,2 M€	*11,4 M€	5,3 M€	5,5** M€
Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Subvencions atorgades a entitats d'educació en el lleure	1,8 M€	1,8 M€	1,4 M€	1,3 M€	1,3 M€	1,4 M€	0,9 M€	0,4 M€	0,4 M€	0,4 M€	0,4 M€	0,4 M€	0,4 M€

Secretaria General de l'Esport	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Esport federat: clubs	6,1 M€	2,4 M€	-	1,0 M€	0,6 M€	0,7 M€	0,7 M€	0,6 M€	0,65 M€	0,74 M€	0,75 M€	0,74 M€	2,8 M€
Esport federat: federacions	16,0 M€	13,5 M€	12,3 M€	5,8 M€	6,0 M€	6,4 M€	6,6 M€	8,3 M€	8,6 M€	8,74 M€	8,6 M€	7,8 M€	13,4 M€
Esport federat: Unió de Federacions Esportives (subvenció ordinària)	2,1 M€	1,4 M€	0,7 M€	0,8 M€	0,8 M€	0,9 M€	0,9 M€	1,3 M€	0,75 M€	1,05 M€	0,9 M€	0,46 M€	0,85 M€
Esport federat: impacte		1,2 M€		0,8 M€	0,7 M€	0,8 M€	0,9 M€	1,2 M€	1,0 M€	1,98 M€ (18/19)	3,5 M€ (COVID)	-	5,85 M€ (21/22)
Esport escolar: consells esportius	4,5 M€	3,8 M€	3,4 M€	2,4 M€	3,0 M€	3,2 M€	3,5 M€	4,0 M€	4,3 M€	4,7 M€	4,7 M€	3,5 M€	4,61 M€
Esport escolar: Unió de Consells Esportius (subvenció ordinària)	-	0,2 M€	-	0,3 M€	0,1 M€	0,4 M€	0,3 M€	0,5 M€	0,5 M€	0,79 M€	0,34 M€	0,27 M€	0,40 M€
Esport escolar: Pla català d'esport a l'escola	3,3 M€	-	3,0 M€	-	-	-	-	-	-	0,12 M€	0,25 M€		0,48 M€
Esport escolar: Esport blanc escolar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,53 M€
Esport universitari: campionats de catalunya universitaris	0,08 M€	0,06 M€	0,05 M€	0,05 M€	0,08 M€	0,12 M€	0,10 M€	0,11 M€	0,1 M€	0,13 M€	0,12 M€	0,15 M€	0,15 M€
Condicionament d'equipaments esportius (ajuntaments, etc.)	-	-	-	-	1,6 M€	1,4 M€	-	-	-	-	-	-	-
Ajut covid gestors instal·lacions (pel tancament d'instal·lacions)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19,8 M€	13,98 M€	10,20 M€ (previ-sió)

Secretaria General de l'Esport	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (set)
Ajut covid federacions (per les prohibicions d'activitats)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6,10 M€	-
Ajut covid consells esportius (per les prohibicions d'activitats)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,35 M€	-

Font: Direcció General de Joventut, Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària, Departament d'Ensenyament i Secretaria General de l'Esport.

Nota: * A més dels ajuts estructurals i ordinaris, també es comptabilitzen els ajuts extraordinaris atorgats amb motiu de la covid-19 per compensar els efectes de les restriccions d'activitats i de mobilitat sobre el sector del lleure.

Avaluació de l'impacte de la Llei de pressupostos en la infància

Taula 4 annex. Evolució de la despesa en infància de la Generalitat de Catalunya (2010-2021)

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Departament	Funcional (programa)	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu
Eduació	Educació general	4.285,47	4.461,82	3.931,50	4.305,68	4.430,24	4.644,35	4.872,275	5.093,95	5.553,58	6.003,06
	Innovació educativa										
	Serveis compl. a l'educació	126,75	134,34	113,55	109,59	113,26	127,63	102,7	137,02	229,16	229,19
	Beques i ajuts a l'estudi	63,67	60,09	69,18	78,62	82,17	83,64	85,72	83,40	99,92	105,72
	Formació del personal docent	4,72	1,62	1,5	1,16	1,65	3,56	3,48	5,54	7,18	9,10

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Departament	Funcional (programa)	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu	Pres-supost definitiu
Drets Socials	Suport a les famílies	60,78	66	41,29	120,78	21,09	20,99	20,16	28,73	11	7,64
	Atenció a la infància i adolesc.	184,9	194,03	183,79	191,5	201,73	252,46	309,28	367,84	386,33	328,00
	Polítiques de joventut	20,04	18,14	14,53	16,17	21,96	17,13	16,9	18,71	27,96	18,71
Recerca i Universitats	Beques i ajuts a l'estudi	116,76	92,06	84,56	89,88	110,48	104,8	104,84	104,42	105,70	123,27
Total		4.863,08	5.028,10	4.439,90	4.913,36	4.982,57	5.254,57	5.515,33	5.839,61	6.420,83	6.824,71
Departament	Funcional (programa)	Execució	Execució	Execució	Execució	Execució	Execució	Execució	Execució	Execució	Execució
Educació	Educació general	4.184,84	4.031,98	3.931,64	4.297,17	4.428,51	4.639,93	4.867,89	5.090,20	5.517,73	5.956,07
	Innovació educativa										
	Serveis compl. a l'educació	114,4	103,67	112,84	109,23	112,88	126,34	100,04	132	202,28	214,99
	Beques i ajuts a l'estudi	63,35	56,27	66,64	77,85	74,72	77,75	85,25	82,73	92,53	93,80
	Formació del personal docent	3,55	1,16	1,1	0,87	1,3	2,59	2,53	3,56	3,99	5,96
Drets Socials	Suport a les famílies	50,22	31,39	41,1	118,08	15,5	19,01	19,11	25,88	8,76	7,36
	Atenció a la infància i adolesc.	174,99	183,6	182,48	188,4	195,9	238,62	298,86	353,41	371,24	323,62
	Polítiques de joventut	18,42	13,81	14,31	16,08	21,81	16,73	16,84	17,82	27,48	17,76
Recerca i Universitats	Beques i ajuts a l'estudi	116,76	91,64	84,56	89,88	110,48	104,8	104,84	104,42	105,70	123,27
Total		4.726,53	4.513,51	4.434,67	4.897,57	4.961,11	5.225,78	5.495,36	5.810,02	6.329,71	6.742,83

Font: Departament d'Economia i Hisenda.

Annex 2: declaració institucional de l'ENOC sobre els drets dels infants i la justícia climàtica

Xarxa Europea de Defensors de la Infància

Declaració institucional sobre els drets dels infants i la justícia climàtica

Adoptada per la 26a Assemblea General de l'ENOC, 21 de setembre de 2022

Reykjavík, Islàndia

▪ PREÀMBUL

Aquesta declaració institucional de la Xarxa Europea de Defensors de la Infància (ENOC) de l'any 2022 sorgeix de la preocupació dels membres de l'ENOC pels drets ambientals dels infants, i particularment de la preocupació sobre fins a quin punt la crisi climàtica és una amenaça imminent per als seus drets i interessos. Per tant, es justifica per la urgència de la crisi climàtica, i s'inspira en les accions que duen a terme infants i joves de tot el món en defensa de la mitigació del canvi climàtic.

Els estats estan obligats en virtut de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant (CNUDI) i altres mecanismes a oferir sistemes de justícia més respectuosos amb els infants. Els defensors de la infància ens trobem en una posició única per avançar en matèria de drets de la infància. Estem ben posicionats per mediar entre els infants i els estats, i per ajudar a garantir el dret dels infants d'accedir a la justícia. Per tant, en vista de la crisi climàtica actual, estem intentant prestar més atenció als drets dels infants en relació amb la justícia climàtica. Aquesta declaració es basa en l'informe *Drets dels infants i justícia climàtica* i en la consulta als membres de l'ENOC. També ha begut i s'ha enriquit del **treball dut a terme per la Xarxa Europea de Joves Assessors** (European Network of Young Advisors, ENYA). És vital que infants i joves siguin escoltats i tinguin accés a la justícia climàtica, mitjançant una educació de més qualitat i millors canals de participació.

Reconeixem que tenim una responsabilitat a l'hora de garantir que els infants tinguin garantits els drets humans i també a l'hora de permetre'ls reivindicar els seus drets, fins i tot mitjançant l'accés a la justícia. És evident que els infants d'arreu d'Europa estan preocupats per l'impacte del canvi climàtic. Nosaltres, els membres de l'ENOC, en som conscients i instem els governs, la Comissió Europea i el Consell d'Europa a endegar totes les mesures que siguin necessàries per respectar, protegir i fer complir el dret dels infants a un medi ambient saludable. I els demanem, especialment, que adoptin totes les mesures necessàries per mitigar la crisi climàtica perquè els infants i les generacions futures puguin tenir un futur saludable. Per a això és essencial garantir-los l'accés a la justícia ambiental.

Amb aquestes recomanacions, fomentem la materialització de les disposicions que recull la CNUDI relacionades amb el dret a un medi ambient saludable. Aquestes disposicions inclouen els principis generals de la CNUDI, és a dir, el dret dels infants a ser escoltats i que les seves opinions siguin tingudes en compte (article 12); el dret que prevalgui l'interès superior dels infants (article 3); el dret a la vida, la supervivència i el desenvolupament (article 6), i la no discriminació (article 2). També inclou el principi de les capacitats evolutives de l'infant (article 5) i el dret a la salut, que inclou un medi ambient saludable (article 24). Igualment, donem suport al reconeixement per part de l'Assemblea General de les Nacions Unides del dret a un medi ambient saludable com a un dels drets humans de la Resolució A/76/L75.

Les recomanacions també tenen com a objectiu donar suport a la implementació de les Directrius del Consell d'Europa sobre una justícia respectuosa amb la infància. A més, s'han proposat en el context de la pròxima Observació general del Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides sobre els drets de la infància i el medi ambient, amb especial atenció al canvi climàtic.

Havent examinat altres instruments internacionals rellevants, vinculants i no vinculants, relacionats amb el dret dels infants a un medi ambient saludable, inclosos l'Acord de París i la Convenció d'Aarhus;

Posant en relleu l'obligació dels estats d'adoptar totes les mesures legislatives, administratives i d'altres que siguin adequades per implementar els drets de la CNUDI en virtut de l'article 4 d'aquesta convenció;

Reconeixent que els drets dels infants estan íntimament connectats amb el medi ambient, inclosos l'aigua, els aliments, l'hàbitat, la biodiversitat, el context de desenvolupament i molts altres factors;

Reconeixent els principis generals de la CNUDI, inclòs el dret dels infants a ser escoltats i que les seves opinions siguin tingudes en compte, i, per tant, a participar en els processos polítics;

Reconeixent que tot infant té dret a accedir, aprendre, jugar i desenvolupar-se en el seu propi entorn;

Reconeixent que la crisi climàtica i les conseqüències dels danys ambientals afecten amb més intensitat segments de la població en situacions vulnerables, inclosos els infants i les persones joves;

Reconeixent els esforços dels infants i joves d'arreu del món que es mobilitzen i treballen per aconseguir un medi ambient saludable;

Reconeixent que és responsabilitat dels estats millorar els principis i les mesures existents per promoure i salvaguardar el dret dels infants a un medi ambient saludable;

Reconeixent el paper clau que tenen les entitats privades, com ara les empreses i la indústria, i la responsabilitat dels estats d'assegurar una regulació adequada que garanteixi el respecte al medi ambient per part de les entitats privades;

Reconeixent que els infants lluiten per accedir a la justícia, i reconeixent la responsabilitat dels estats d'assegurar que els infants disposen d'informació suficient, accessible i adequada a la seva edat, de mecanismes legals i de suport en aquest sentit;

Recordant la nostra declaració anterior en què es posava en relleu el paper de les avaluacions d'impacte sobre els drets dels infants en la defensa d'aquests drets;

L'ENOC insta els estats, les autoritats i organitzacions regionals, nacionals i internacionals, els responsables de la presa de decisions, les empreses i la indústria a fer més esforços per fer realitat el dret dels infants a un medi ambient saludable, amb una atenció especial a la justícia climàtica.

Compromisos dels comissaris i defensors de l'ENOC

- Els membres de l'ENOC treballaran per donar suport als infants i joves que facin activisme ambiental;
- Els membres de l'ENOC valoraran si han d'investigar sobre les possibilitats que tenen els infants d'accedir a la justícia ambiental, per exemple si tenen accés a l'assistència jurídica amb aquesta finalitat. Identificaran obstacles i promouran la justícia climàtica;
- Els membres de l'ENOC continuaran treballant per garantir que els infants tinguin informació accessible i adequada a la seva edat sobre com presentar una queixa o posar-se en contacte amb els defensors de la infància.

A més, l'ENOC insta els estats; les autoritats regionals, nacionals europees i internacionals, i totes les altres autoritats competents a adoptar les recomanacions següents:

Garantir l'interès superior dels infants en l'acció climàtica i ambiental

- Assegurar que l'interès superior dels infants sigui una consideració primordial en totes les lleis, els plans i les polítiques ambientals;
- Establir obligacions en lleis i/o reglaments, segons correspongui, adreçades als agents privats per protegir els infants dels danys ambientals;
- Adoptar un criteri de precaució per protegir els infants dels danys ambientals;
- Dur a terme investigacions per proporcionar informació i analitzar fins a quin punt el canvi climàtic perjudica els drets dels infants, que incloguin la recopilació de dades desagregades entre àrees geogràfiques i franges d'edat, i en particular investigar les situacions de grups com ara els infants amb discapacitat, els infants que viuen en la pobresa i els infants indígenes;

- Explicar com s'ha respectat el principi de l'interès superior de l'infant en cada decisió concreta relacionada amb el medi ambient. Aquí cal incloure-hi la valoració dels efectes nocius que tenen per als infants les emissions de carboni originades tant dins com fora del seu territori;
- Assegurar que el dret dels infants a la salut, inclosa la salut mental, sigui una consideració primordial en les polítiques relacionades amb el medi ambient i el clima;
- Assegurar que els plans climàtics (contribucions determinades a escala nacional) i les lleis i les polítiques relacionades amb la justícia climàtica tinguin en compte els drets dels infants i n'assegurin la participació sistemàtica;
- Integrar les avaluacions d'impacte sobre els drets dels infants tan aviat com sigui possible en el desenvolupament de les lleis i les polítiques climàtiques. La CNUDI s'hauria d'utilitzar com a marc d'aquestes avaluacions d'impacte, la implementació de les quals ha de ser transparent i ha de ser una prioritat política;
- Assegurar que els infants i joves tinguin l'oportunitat de participar en la vida pública i política, inclosa especialment l'avaluació de les lleis i polítiques relacionades amb el canvi climàtic i la manifestació de la justícia climàtica.

Proporcionar a infants, joves i adults educació en drets humans, inclòs el medi ambient

- Garantir una educació integral i obligatòria sobre drets humans, que inclogui els drets de la infància, per als infants de totes les etapes educatives;
- Garantir que el dret a un medi ambient saludable, que inclou el canvi climàtic i el respecte de la biodiversitat, figura en els currículums d'educació en drets humans. Tal com recomana ENYA, l'educació en aquest àmbit hauria de començar en la primera infància i hauria d'incloure mètodes d'aprenentatge actius com excursions, tallers, debats i educació entre iguals;
- Garantir que l'educació en els drets dels infants comprèn els drets civils i polítics dels infants i els dota dels coneixements i les habilitats necessaris per reivindicar i defensar els drets humans, inclòs el dret a un entorn saludable;
- Proporcionar al professorat i a la resta del personal educatiu la formació i els recursos necessaris per oferir una educació eficaç sobre els drets dels infants, inclòs el dret a un entorn saludable;
- Garantir que l'educació en drets humans, inclòs el dret a un entorn sa, s'ofereix a adults, com ara professionals i progenitors;
- Implicar els infants en l'organització d'activitats i campanyes de comunicació, i en el disseny de currículums/pedagogies que millorin la comprensió i el respecte dels infants pel medi natural.

Respectar el dret dels infants a buscar, rebre i difondre informació

- Garantir que tots els infants puguin gaudir del seu dret a buscar, rebre i difondre informació fiable sobre el medi ambient i el canvi climàtic;
- Tal com subratlla ENYA, exigir als organismes públics que proporcionin informació pública sobre el medi ambient i el canvi climàtic en formats adequats i accessibles per als infants;
- Proporcionar als infants espais segurs i oportunitats perquè comparteixin informació i opinions sobre el medi ambient i el canvi climàtic en diversos formats, per exemple facilitant-los “possibilitats de treball en xarxa que permetin l’intercanvi d’idees”, tal com proposa ENYA;
- Garantir que qualsevol restricció dels drets dels infants a buscar, rebre i difondre informació sigui legal, necessària i proporcionada;
- Facilitar l’accés a informació fiable sobre el canvi climàtic proporcionant informació i formació sobre l’alfabetització mediàtica i el pensament crític, i lluitant contra les notícies falses amb informació veraç, tal com recomana ENYA.

Respectar el dret dels infants a ser escoltats i que les seves opinions siguin tingudes en compte

- Garantir que es demani l’opinió de tots els infants en relació amb les polítiques ambientals i sobre el canvi climàtic i amb la presa de decisions polítiques, i que la seva opinió sigui tinguda en compte. Tal com ENYA posa de manifest, “cal escoltar les opinions dels infants sobre el canvi climàtic”;
- Exigir que totes les consultes sobre política ambiental i sobre el canvi climàtic incloguin consultes a infants que siguin accessibles i adaptades a ells;
- Proporcionar una sèrie de mecanismes a través dels quals els infants puguin expressar la seva opinió sobre temes d’acció ambiental i climàtica en diferents formats, amb temps i recursos suficients;
- Garantir una participació significativa dels infants a les cimeres sobre el canvi climàtic;
- Garantir que les opinions dels infants estiguin correctament documentades, que arribin al públic adequat, que es prenguin seriosament i tinguin influència, i que se’ls faci observacions;
- Garantir que es proporcioni una dotació econòmica raonable als defensors de la infància perquè prestin una atenció i un suport adequats a l’edat dels infants en qüestions mediambientals.

Respectar el dret dels infants a la llibertat d'associació i de reunió pacífica

- Assegurar que tots els infants que duguin a terme activitats de defensa del medi ambient puguin gaudir del seu dret a la llibertat d'associació i de reunió pacífica;
- Eliminar les limitacions d'edat i altres obstacles pràctics innecessaris als infants que formin associacions i/o s'hi uneixin;
- Preveure per llei la protecció del dret dels infants a la llibertat de reunió i associació pacífica;
- Proporcionar als infants informació i educació sobre els seus drets d'associació i reunió pacífica i sobre com poden exercir-los amb seguretat;
- Proporcionar orientació a les escoles sobre com poden ajudar els infants perquè gaudeixin dels seus drets de reunió pacífica, inclòs el dret de protesta i d'associació, tant a l'escola com en altres llocs;
- Oferir orientació a la policia perquè pugui ajudar, fomentar i salvaguardar els drets dels infants.

Respectar el dret dels infants a accedir a la justícia

- Obtenir i recopilar dades i dur a terme investigacions sobre l'accés dels infants a la justícia ambiental, i desenvolupar plans per garantir que la justícia s'adapti als infants;
- Garantir que els infants tinguin accés als mecanismes de denúncia a través dels quals puguin presentar queixes sobre danys ambientals, inclòs el dany climàtic;
- Garantir que els infants tinguin accés a una assistència jurídica adequada i a altres ajuts econòmics per facilitar-los l'accés als mecanismes de justícia;
- Garantir que els infants disposen d'informació adaptada a la seva edat sobre com accedir als mecanismes de justícia.

L'ENOC està cofinançada pel Programa de Ciutadania, Igualtat, Drets i Valors de la Unió Europea. El contingut d'aquesta publicació representa només les opinions de l'ENOC i és responsabilitat exclusiva de la Xarxa. La Comissió Europea no assumeix cap responsabilitat per l'ús que es pugui fer de la informació que conté.

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya
Passeig Lluís Companys, 7
08003 Barcelona
Tel 933 018 075 Fax 933 013 187
sindic@sindic.cat
www.sindic.cat

